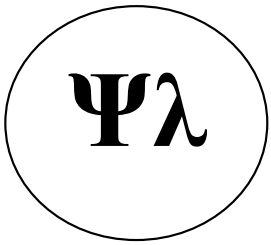
ISSN 2309-1797 (print)
ISSN 2415-3397 (online)

ПСИХОЛІНГВІСТИКА

МОВОЗНАВСТВО
20 (2)/2016

ПСИХОЛИНГВИСТИКА

ЯЗЫКОЗНАНИЕ
20 (2)/2016

PSYCHOLINGUISTICS

LINGUISTICS
20 (2)/2016

УДК 81’23
ББК 88+81.2-5
П 86

Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics : [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2016. – Вип. 20 (2). – 140 с.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗАСНОВАНО У 2008 РОЦІ

ЗАСНОВНИК:

ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»

СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ КВ № 21192-10992 ПР від 14.01.2015 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

КАЛМИКОВА Л. О., д. психол.н., проф. *(головний редактор)*
НАВАЛЬНА М. І., д. філол. н., проф. *(заступник головного редактора),*
ХАРЧЕНКО Н. В., к.п.н., доц. *(відповідальний секретар)*

Відповідальні редактори:

Токмань Г. Л., д. пед. н., проф., **Лила М. В.,** к. психол. н., доц.,
Летюча Л. П., к. філол. н., доц., **Карп’юк М. Д.,** к. філол.н., доц.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Вулич Т., к. філол. н., доцент (Ніш, Сербія);
Глущенко В. А., д. філол. н., професор (Слов’янськ, Україна);
Горошко О. І., д. філол. н., д. соціол. н., професор (Харків, Україна).
Євтович З., к. філол. н., професор (Ніш, Сербія);
Ковалевська Т. Ю., д. філол. н., професор (Одеса, Україна);
Когановська О. М., д. філол. н., професор (Київ, Україна);
Компанцева Л. Ф., д. філол. н., професор (Київ, Україна);
Мазоха Г. С., д. філол. н., професор (Переяслав-Хмельницький, Україна);
Маркус Даце, д. філол. н., професор (Рига, Латвія);
Мізін К. І., д. філол. н., професор (Переяслав-Хмельницький, Україна);
Радзієвська Т. В., д. філол. наук, професор (Київ, Україна);
Рінгблом Н. В., к. філол. н. (Стокгольм, Швеція);
Румянцева І. М., д. філол. наук, д. психол. н., професор (Москва, Росія);
Селіванова О. О., д. філол. н., професор (Черкаси, Україна)
Цейтлін С. Н., д. філол. н., професор (Санкт-Петербург, Росія).

Рекомендовано вченою радою ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (протокол № 1 від 30 серпня 2016 р.)

УДК 81’23
ББК 88+81.2-5
П 86

ISSN 2309-1797 (print)
ISSN 2415-3397 (online)

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2016

УДК 81’23
ББК 88+81.2-5
П 86

Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics : [сб. науч. трудов ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»]. – Переяслав-Хмельницкий: ФОП Домбровська Я. М., 2016. – Вып. 20 (2). – 140 с.

СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ УЧРЕЖДЁН В 2008 ГОДУ

УЧРЕДИТЕЛЬ:

ГВУЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ ГРИГОРИЯ СКОВОРОДЫ»

СВИДЕТЕЛЬСТВО О ГОСУДАРСТВЕННОЙ РЕГИСТРАЦИИ

КВ № 21192-10992 ПР от 14.01.2015 г.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

КАЛМЫКОВА Л. А., д. психол. н., проф. *(главный редактор)*
НАВАЛЬНАЯ М. И., д. филол. н., проф. *(заместитель главного редактора)*
ХАРЧЕНКО Н. В., к.п.н., доц. *(ответственный секретарь)*

Ответственные редактора:

Токмань А. Л., д.п.н., проф., **Лила М.В.,** к.психол.н., доц.,
Летючая Л. П., к. филол. н., доц., **Карпюк М. Д.,** к. филол. н, доц.

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Вулич Т., к. филол. н., доцент (Ниш, Сербия);
Глущенко В. А., д. филол. н., профессор (Славянск, Украина);
Горошко Е. И., д. филол. н., д. соц. н., профессор (Харьков, Украина);
Евтович З., к. филол. н., профессор (Ниш, Сербия);
Ковалевская Т. Ю., д. филол. н., профессор (Одесса, Украина);
Когановская Е. М., д. филол. наук, профессор (Киев, Украина);
Компанцева Л. Ф., д. филол. наук, профессор (Киев, Украина);
Мазоха Г. С., д. филол. наук, профессор (Переяслав-Хмельницкий, Украина);
Маркус Даце, д. филол. наук, профессор (Рига, Латвия);
Мизин К. И., д. филол. наук, профессор (Переяслав-Хмельницкий, Украина);
Радзиевская Т. В., д. филол. наук, ст. научн. сотрудник (Киев, Украина);
Рингблом Н. В., к. филол. н. (Стокгольм, Швеция);
Румянцева И. М., д. филол. н., д. психол. н., профессор (Москва, Россия);
Селиванова Е. А., д. филол.н., профессор (Черкассы, Украина);
Цейтлин С. Н., д. филол. наук, профессор (Санкт-Петербург, Россия).

Рекомендован ученым советом ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды» (протокол № 1 от 30 августа 2016 г.)

УДК 81’23
ББК 88+81.2-5
П 86

ISSN 2309-1797 (print)
ISSN 2415-3397 (online)

© ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды», 2016

УДК 81’23
ББК 88+81.2-5
П 86

Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics: [collection of scientific works State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnytskyi state pedagogical university named after Hryhoriy Skovoroda»]. – Pereyaslav-Khmelnytskyi: FOP Dombrovska Ya. M., 2016. – Vol. 20. No 2. – 140 p.

COFOUNDERS:

STATE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT «PEREYASLAV-KHMELNYTSKYI STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY named after HRYHORIY SKOVORODA»

Registered number КВ № 21192-10992 ПР from 14.01.2015.

EDITORIAL BOARD

LARYSA O. KALMYKOVA, Dr. in Psychology, Professor *(Editor-in-Chief)*
MARYNA I. NAVALNA, Dr. in Philology, Professor, *(Managing Editor)*
NATALIIA V. KHARCHENKO, Ph.D. in Pedagogy, Assistant Professor *(Executive Assistant)*

Responsible editors:

Tokman H.L., Dr. in Pedagogy, Professor, **Lyla M.V.,** Ph.D. in Psychology, Assistant Professor, **Letiucha L.P.,** Ph.D. in Philology, Assistant Professor, **Karpiuk M.D.,** Ph.D. in Philology, Assistant Professor.

EDITORIAL COUNCIL

Vulych T., Ph.D. in Philology, Assistant professor (Nysh, Serbia);
Hluschenko V. A., Dr. in Philology, Professor (Sloviansk, Ukraine);
Horoshko O. I., Dr. in Philology and Social communication, Professor (Kharkiv, Ukraine);
Yevtovych Z., Ph.D. in Philology, Professor (Nysh, Serbia);
Kovalevs’ka T. Yu., Dr. in Philology, Professor (Odesa, Ukraine);
Kohanovs’ka O. M., Dr. in Philology, Professor (Kyiv, Ukraine);
Kompantseva L. F., Dr. in Philology, Professor (Kyiv, Ukraine);
Mazoha H. S., Dr. in Philology, Professor (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine);
Marcus D., Dr. in Philology, Professor (Riga, Latvia);
Mizin K. I., Dr. in Philology, Professor, (Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine);
Radziyevs’ka T. V., Dr. in Philology, Senior scientific worker (Kyiv, Ukraine);
Ringblom N. V., Ph.D. in Philology (Stockholm, Sweden);
Rumiantseva I. M., Dr. in Psychology and Philology, Professor (Moscow, Russia);
Selivanova O. O., Dr. in Philology, Professor (Cherkasy, Ukraine);
Tseitlin C. N., Dr. in Psychology, Professor (St. Petersburg, Russia).

Recommended by a Scientific Counsil of State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda» (Transaction № 1 from 30 August).

УДК 81’23
ББК 88+81.2-5
П 86

ISSN 2309-1797 (print)
ISSN 2415-3397 (online)

© State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda», 2016

Збірник зареєстровано у міжнародних наукометричних базах та відкритих базах даних:

Advanced Science Index **(ASI)**
Google scholar
Російський індекс наукового цитування **(РІНЦ)**
Directory of Abstract Indexing for Journals **(DAIJ)**
Directory of Research Journal Indexing **(DRJI)**
Open Academic Journals Index **(OAJI)**
International Scientific Indexing **(ISI)**
Academic Resource Index **(ResearchBib)**
Eurasian Scientific Journal Index **(ESJI)**
CiteFactor
Scientific Indexing Services **(SIS)**
Global Impact Factor
International Society for Research Activity (ISRA).

The Journal is Indexed and Listed in:

Advanced Science Index **(ASI)**
Google Scholar
Russian Index of Scientific Citing **(RISC)**
Directory of Abstract Indexing for Journals **(DAIJ)**
Directory of Research Journal Indexing **(DRJI)**
Open Academic Journals Index **(OAJI)**
International Scientific Indexing **(ISI)**
Academic Resource Index **(ResearchBib)**
Eurasian Scientific Journal Index **(ESJI)**
CiteFactor
Scientific Indexing Services **(SIS)**
Global Impact Factor
International Society for Research Activity (ISRA).

Офіційний веб-сайт: http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ua
Официальный веб-сайт: http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ru
Official website: http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/en

ЗМІСТ

Акімова Наталія В. Фрагментарність новинної інтернет-комунікації як фактор, що ускладнює її розуміння 12

Борисова Наталія В. Когнітивний підхід при засвоєнні студентами англійської граматики 21

Денисевич Олена В. Специфіка структури асоціативних полів рекламної лексики 30

Заболотна Тетяна В. Аналіз перекладацької рецепції семантики колірних знаків сучасної української поезії 39

Капранов Олександр. Швидкість мовлення і заповнені паузи як перемінні учасники, що впливають на ідентифікацію студентами австралійського варіанту англійської мови як іноземної (EFL) *(англ. мовою)* 49

Компанцева Лариса Ф. Масові комунікації в міждисциплінарній парадигмі: державна безпека, соціальні комунікації, психолінгвістика 63

Костик Євгенія В. Проблема сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів 77

Постолова Ірина В., Томарєва Наталія О. Деякі аспекти психолінгвістичних асоціацій у студентів-фармацевтів *(англ. мовою)* 89

Холод Олександр М. Соціальні комунікації як соціальна компетенція в концепції дослідників Вашингтонського університету (США) 99

Христич Ніна С. Вплив національного менталітету на перекладацьку рецепцію 113

Швець Наталія В. Структурні типи іхтіонімів в англійській, французькій та українській мовах 123

Інформація 133

СОДЕРЖАНИЕ

Акимова Наталия В. Фрагментарность новостной интернет-коммуникации как фактор, усложняющий её понимание *(на укр. языке)* 12

Борисова Наталия В. Когнитивный подход при усвоении студентами английской грамматики *(на укр. языке)* 21

Денисевич Елена В. Специфика структуры ассоциативных полей рекламной лексики *(на укр. языке)* 30

Заболотная Татьяна В. Анализ переводческой рецепции семантики цветовых знаков современной украинской поэзии *(на укр. языке)* 39

Капранов Александр. Скорость речи и заполненные паузы как переменные участники, влияющие на идентификацию студентами австралийского варианта английского языка как иностранного (EFL) *(на англ. языке)* 49

Компанцева Лариса Ф. Массовые коммуникации в междисциплинарной парадигме: государственная безопасность, социальные коммуникации, психолингвистка *(на укр. языке)* 63

Костик Евгения В. Проблема восприятия и понимания иноязычной речи студентами нефилологических факультетов *(на укр. языке)* 77

Постолова Ирина В., Томарєва Наталия А. Некоторые аспекты психолингвистических ассоциаций у студентов-фармацевтов *(на англ. языке)* 89

Холод Александр М. Социальные коммуникации как социальная компетенция в концепции исследователей Вашингтонского университета (США) *(на укр. языке)* 99

Христич Нина С. Вплияние национального менталитета на переводческую рецепцию *(на укр. языке)* 113

Швец Наталия В. Структурные типы ихтионимов в английском, французском и украинском языках *(на укр. языке)* 123

Информация 133

CONTENTS

Akimova Nataliia V. News Internet Communication Fragmentation as a Factor that Complicates Understanding *(in Ukrainian)* 12

Borysova Nataliia V. Cognitive approach for learning English Grammar by Students *(in Ukrainian)* 21

Denysevich Olena V. Specificity of Structure of Associative Fields Advertising Lexis *(in Ukrainian)* 30

Zabolotna Tetyana V. The Analysis of Translation Reception of Colour Signs' Semantic in Modern Ukrainian Poetry *(in Ukrainian)* 39

Kapranov Oleksandr. Speech Rate and Filled Pauses as Variables Involved in EFL Students' Identification of Australian English 49

Kompantseva Larysa F. Mass Communication in the Interdiscipinary Paradigm: State Security, Social Communication, Psycolinguistics *(in Ukrainian)* 63

Kostyk Yevheniia V. The Problem of Students' Perception and Understanding of Foreign Speech on Non-linguistic Departments *(in Ukrainian)* 77

Postolova Iryna V. & Tomarieva Nataliia O. Some Aspects of Psycholinguistic Associations of Pharmacy Students 89

Kholod Oleksandr M. Social Communications How Social Competence in the Concept of Researchers University of Washington (USA) *(in Ukrainian)* 99

Khrystych Nina S. The Influence of National Mentality on Translation Reception *(in Ukrainian)* 113

Shvets Nataliia V. Structural Types of English, French and Ukrainian Fish Names *(in Ukrainian)* 123

Information 133

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

У періодичному збірнику наукових праць «Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics», засновником якого є ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», друкуються українською, російською та англійською мовами статті, пов'язані з психологічним, мовознавчим, соціально-комунікаційним і психолінгводидактичним аспектами психолінгвістики за спорідненими спільним мовленнєвомислиннєвим об'єктом дослідження галузями знань (спеціальностями): «Психологія» й «Мовознавство». Здійснюється аналіз проблем з: методології й теорії психолінгвістики; мовної свідомості; психосеміотики; психосемантики; психолінгвосинергетики; продукування й сприймання висловлювання, тексту; комунікативної проблематики в психолінгвістиці; психолінгвістики розвитку; онтолінгвістики; рефлексивної психолінгвістики; мовної, мовленнєвої й комунікативної компетенцій; механізмів формування мовленнєвомовної компетенції в умовах оволодіння рідною, другою й іноземною мовами; становлення й розвитку вербальної свідомості; етнопсихолінгвістики; психолінгвістики перекладу, білінгвізму та багатомовності; лінгвокультурних, аксіологічних, а також соціальних аспектів комунікації; становлення мовної й мовленнєвої особистості та ін. Висвітлюються прикладні аспекти психолінгвістики: психолінгвістика в лінгводидактиці й у корекційній педагогіці, патопсихології, афазіології; психолінгвістика в інженерній, військовій, космічній, судовій психології та криміналістиці; психолінгвістика в політичній психології, в діяльності ЗМІ, в рекламі; психолінгвістика в проблематиці штучного інтелекту, машинного перекладу, інформаційно-пошукових систем і комп'ютерних технологій тощо. Розкривається взаємозв'язок психолінгвістики з нейролінгвістикою, нейро- і психофізіологією, психологією спілкування, ноосферологією, психофізикою, синергетикою, парапсихологією, психіатрією, психотерапією, психографологією, психопросодикою тощо.

ОТ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

В периодическом сборнике научных трудов «Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics», учредителем которого является ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды», публикуются на украинском, русском и английском языках статьи, связанные с психологическим, языковедческим, социально-коммуникативным и психолингводидактическим аспектами психолингвистики по интегрированным общим речемыслительным объектом исследования отраслям знаний (специальностям): «Психология» и «Языкознание». Анализируются проблемы по: методологии и теории психолингвистики; языковому сознанию; психосемантике; психолингвосинергетике; продуцированию и восприятию высказывания, текста; коммуникативной проблематике в психолингвистике; психолингвистике развития; онтолингвистике; рефлексивной психолингвистике; языковой, речевой и коммуникативной компетенции; механизмам формирования речеязыковой компетенции в условиях овладения родным, вторым и иностранным языками; становлению и развитию вербального сознания; этнопсихолингвистике; психолингвистике перевода; билингвизму и полилингвизму; лингвокультурным, аксиологическим, а также социальным аспектам коммуникации; становлению языковой и речевой личности и др. Освещаются прикладные аспекты психолингвистики: психолингвистика в лингводидактике и в коррекционной педагогике, патопсихологии, афазиологии; психолингвистика в инженерной, военной, космической, судебной психологии и криминалистике; психолингвистика в политической психологии, в деятельности СМИ, в рекламе; психолингвистика в проблематике искусственного интеллекта, машинного перевода, информационно-поисковых системах и компьютерных технологях и т. п. Раскрывается взаимосвязь психолингвистики с нейролингвистикой, нейро- и психофизиологией, психологией общения, ноосферологией, психофизикой, синергетикой, парапсихологией, психиатрией, психотерапией, психографологией, психопросодикой и др.

FROM THE EDITORIAL BOARD

In periodic, succeeded collection of scientific works «Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics» the founder of which is SHEE «Pereyaslav-Khmelnytskyi state pedagogical university named after Hryhoriy Skovoroda» published in Ukrainian, Russian and English articles connected with psychological, linguistic, socio-communicative and psychodidactive aspects of psycholinguistics according to common speech and language object of investigation in branches of knowledge (specialities) «Psychology» and «Linguistics». In particular, questions to solve concerns methodology and theory of psycholinguistics; linguistic consciousness; psycho semiotics; psycho semantics; psycholingvosynergetics; speech perception and speech production of the utterance, text, communicative problems in psycholinguistics; psycholinguistics of the development; onto linguistics; reflexive psycholinguistics; language, speech and communicative competence; ways of formation speech and language competence in terms of learning native, second and foreign languages; verbal consciousness becoming and development; ethno psycholinguistics; psycholinguistics of translation and interpretation, bilinguals and many languages; lingvosociocultural and axiological aspects of communication; speech and language personality becoming; applied branches of psycholinguistics (psycholinguistics in correction pedagogics, patopsychology, afasiology, use of psycholinguistics in engineering, military, space, judicial, psychology and criminalistics; use of the results of psycholinguistics in political psychology, mass-media activity, advertisement; psycholinguistics in the problems of artificial intellect, machine translation, information and search systems and computer technologies; interaction of psycholinguistics with noospherology, psycho physics, synergetics, enology, parapsychology, psychiatrics, psychotherapy, theosophy, metaphysics, psycho graphology etc); language and metalanguage etc.

УДК 81’23

ФРАГМЕНТАРНІСТЬ НОВИННОЇ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ ЯК ФАКТОР, ЩО УСКЛАДНЮЄ ЇЇ РОЗУМІННЯ

Наталія Акімова

кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи,
Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету,
вул. Колхозна, 73, м. Кіровоград, Україна, 25000
natasha-shadow@rambler.ru

АНОТАЦІЯ. *У статті представлено дослідження специфіки фрагментарності у процесі новинної інтернет-комунікації, впливу уривчастих текстів на стиль мовлення та мислення читачів. Для цього використані методи узагальнення, аналізу та синтезу; описовий метод, лінгвокультурний та концептуальний аналіз тексту, моделювання, метод семантичних і прагматичних інтерпретацій, контекстне спостереження та порівняльний аналіз. Надано дефініції фрагментарності, наведені приклади з найбільш популярних новинних сайтів укрнету (Корреспондент.net) та рунету (РосБизнесКонсалтинг). Фрагментарність розуміється як поширення обірваних текстів. Вона простежується в механічному поєднанні у певному анонсі зовсім різної інформації, об’єднаної лише імпліцитним замислом автора, провокуючи потрібні йому асоціативні зв’язки, оцінки та конотації. Також у статті проаналізовано, яким чином ця риса ускладнює розуміння текстів новин, які вона зумовлює психологічні та нейролінгвістичні труднощі, які психолінгвістичні механізми задіяно у процесі розуміння таких новинних анонсів. Змодельовано процес розуміння фрагментарності на прикладі трьох новинних анонсів, що аналізуються у статті. Зазначено, що при цьому порушується традиційний комунікативний кодекс та відбувається маніпулювання свідомістю читачів, структурування та підміна цінностей. Користувач несвідомо звертає увагу на такі тексти, мимовільно їх запам’ятовує і потім використовує як кліше або моделі у власному мовленні. У свою чергу, зміна мовленнєвої поведінки призводить до зміни способу мислення і розуміння реальності. Дослідження здійснюється в контексті теорії девіантних мовленнєвих одиниць, досягнень сучасної лінгвістики, зокрема інтернет-лінгвістики, когнітивістики, а також психології та нейронауки.*

Ключові слова: *інтернет-новина, інтернет-комунікація, мова інтернету, фрагментарність, розуміння, інтерпретація, девіантна мовленнєва одиниця, психолінгвістика, нейролінгвістика, інтернет-лінгвістика.*

Вступ

Інтернет набуває все більшого значення для сучасної людини, перетворюючись на основне джерело інформації, а іноді – й комунікації. Між тим спілкування в інтернеті має низку специфічних особливостей, що несвідомо засвоюються комунікантами та переносяться з віртуального середовища у реальне. Таким чином, інтернет-комунікація формує специфічний стиль мовлення, що стає провідним у мові епохи. Проте детально описати цей стиль поки що не вдається. Однією з його характерних рис є фрагментарність. Ця риса неодноразово згадується у роботах дослідників інтернет-комунікації, зокрема О.В. Дєдової, О.Ю. Дьякової, П.І. Сергієнко та ін., проте детального аналізу поки що не представлено.

Мета статті полягає у дослідженні специфіки фрагментарності в процесі новинної інтернет-комунікації, її впливу на стиль мовлення та мислення читачів.

Методи та методики дослідження

У процесі дослідження використано такі методи, як-от: узагальнення, аналіз та синтез – для підготовки теоретичної бази дослідження; описовий метод (прийоми логіко-психологічних й опозиційних інтерпретацій, словникової дефініції, компонентного аналізу та ін.) – для збору та аналізу мовного матеріалу; лінгвокультурний (контекстуально-інтерпретаційного аналізу, позалінгвістичних і лінгвокультурних коментарів) та концептуальний аналізу тексту (визначення змістовної структури, виокремлення ключових слів) – для класифікації відібраних мовних фактів; моделювання – для побудови схем розуміння тексту сайтів новин; методу семантичних і прагматичних інтерпретацій, що припускає комплексне тлумачення сенсу висловлювань на основі широкого контексту електронної ситуації; контекстного спостереження; порівняльний аналіз – для зіставлення результатів дослідження сайтів українською та російською мовами.

Обговорення результатів дослідження

Фрагментарність – це поширення уривків текстів (Дєдова, 2006; Сергієнко, 2009: 19). Вона простежується в механічному поєднанні у певному анонсі зовсім різної інформації, об'єднаної лише імпліцитним замислом автора. Наприклад: «***Кореспондент:***

Веселі картинки. Лист із США» (Корреспондент.net 7.10.2012). Девіантність цього тексту відчутна ще на етапі рецепції, тексти виглядають занадто лаконічними. У процесі інтерпретації тлумачити окремо всі текстові домінанти досить легко, а от пов'язати їх між собою вже складніше. Для цього реципієнт має задіяти механізм ймовірнісного прогнозування. Оскільки з граматичної точки зору фрагментарність підтримується односкладними реченнями, що не дають достатньо інформації для трактування, то процес інтерпретації позначиться посиленою активацією зони Брока та нижніх тім'яних ділянок внаслідок кросмодального абстрагування. Декодування повідомлення передбачає креативне мислення (а значить й участь правої півкулі). Можливі також різноманітні асоціативні зв'язки, що зумовлені участю механізму апперцепції та активізацією скроневих ділянок, наприклад, спроби встановлення семантичного зв'язку між фрагментами ***«Веселі картинки»*** та ***«Лист із США»*** як відношення частини до цілого (чи то лист із США – це одна з веселих картинок, чи навпаки, цей лист містить веселі картинки тощо). Читачеві також потрібно врахувати ймовірні переносні значення вислову «веселі картинки» та можливу омонімічність лексеми «лист». Визначення експресивного змісту теж становить складнощі, отже емоційна ідентифікація малоймовірна. В анонсі, окрім фрагментарності, відобразилися такі риси новинної інтернет-комунікації як презентативність (телеграфна манера повідомлення привертає увагу), колективне співавторство та співредагування (перша частина повідомлення ***«Кореспондент»*** сприймається як джерело інформації, хоча й дивно, що новинний сайт «Кореспондент» цитує однойменний ресурс або самого себе). Це призвело до порушення максим повноти інформації, релевантності, манери. Такий формат подання новини привертає увагу, викликає питання, збуджує уяву і поміж цим відволікає увагу від подальшої інформації, перевантажує мозок. Але цей текст не повідомляє нової інформації, він містить лише натяки та уривки, що не мають сенсу без використання гіперпосилання, отже, не збагачує досвід читача, а тільки сприяє популяризації сайту, збільшенню рейтингу за рахунок використаних гіперпосилань. Користувач у цьому випадку виступає не як клієнт, а лише як інструмент покращення статистики відвідуваності, чим порушується не лише комунікативний кодекс, а традиції спілкування.

Подібні тексти трапляються і на російських сайтах: ***«Техника: Обзор трекера Garmin GTU 10: куда ездит ваш супруг после работы?»*** (РБК 11.09.12). Зовнішня форма повідомлення провокує труднощі ще на етапі рецепції через змішування латиниці та кирилиці. На етапі інтерпретації девіантність розуміння пов'язана з низкою текстових домінант, зокрема «трекер» – маловідомий неологізм, ***«Garmin»*** – іншомовне вкраплення, ***«GTU 10»*** – непоширена абревіатура. Акцентовані елементи є недостатніми девіантними мовленнєвими одиницями, для їх тлумачення реципієнт має задіяти механізми еквівалентних замін та ймовірнісного прогнозування (хоча певно без словників та довідкових ресурсів їх декодувати все ж буде складно, і, скоріше за все, користувач обере найпростіший для себе та найвигідніший для продуцента шлях – скористається гіперпосиланням). Інші елементи вислову хоча й представлені загальновживаними лексемами, але незрозумілі через те, що погано узгоджуються між собою ***«Техника: Обзор …: куда ездит ваш супруг после работы?»***. Встановити безпосередній зв›язок між оглядом техніки та місцем дозвілля чоловіка не вдається, тому читач має домислити невистачаючі елементи, скориставшись механізмом ймовірнісного прогнозування (тоді вторинний текст буде виглядати приблизно так: «огляд технічної новинки, що дозволяє слідкувати за чоловіком») або апперцепції (вторинний текст певно матиме такий вигляд: «після роботи чоловік іноді їздить по магазинах техніки, розглядаючи новинки»). Оскільки анонс експресивно нейтральний, то емоційна ідентифікація не становить труднощів. В аналізованому повідомленні представлені такі риси новинної інтернет-комунікації: гібридність (латинізовані вкраплення ***Garmin GTU*** у кириличний текст), проникність та насиченість неологізмами (вживання нового терміна «трекер»), презентативність (використання риторичного питання для привернення уваги аудиторії), фрагментарність (штучне поєднання першої та другої частин тексту), використання специфічних скорочень (абревіатура ***«GTU 10»*** певно є назвою моделі), персоналізація (новина орієнтована на частину аудиторії, що цікавиться технічними новинками, а також на тих, хто має потребу за кимось стежити). Такий акт спілкування порушує низку максим комунікативного кодексу щодо повноти та якості інформації, релевантності та манери. Цей анонс є скоріше

рекламою, ніж новиною, його мета не стільки інформування, скільки створення попиту на оголошений гаджет, отже розміщення його на новинному порталі навіть у розділі технічних новин не зовсім коректне. Цей текст є відображенням тенденції відкритої та прихованої реклами різних технічних пристроїв на сайтах новин, проте такі новини змінюють мовну свідомість і впливають на систему цінностей. Про технічні інновації розповідають поруч із суспільно важливими новинами, через що складається враження, що смартфони та інші гаджети мають відігравати неабияке значення у нашому житті, мати планшет не менш важливо, ніж знати прізвище президента. Разом з новими словами (назвами гаджетів) через мовну свідомість засвоюються й викривлені цінності, що сучасній людині потрібно знати англійську, хоча б на рівні назв гаджетів; шпигувати за членами родини – нормально, якщо маєш відповідний пристрій, тощо.

Іноді автори новин інтенційно використовують фрагментарність, провокуючи потрібні їм асоціативні зв'язки, наприклад: ***«Підсумки 17 березня: Знесення Леніна, Порошенко в Брюселі»*** (Корреспондент.net 30.03.16). Неузгодженість цього тексту відчутна на етапі рецепції, проте її причини можна встановити лише на наступному етапі – у процесі інтерпретації. Тлумачення окремих текстових домінант не викликає труднощів, питання виникають щодо особливостей пунктуації та семантичного зв'язку між частинами повідомлення, для їх вирішення потрібна посилена активація зони Брока, тім'яних та лобних ділянок за участю механізму ймовірнісного прогнозування. Написання слова «Знесення» з великої літери після двокрапки натякає, що автор хоче акцентувати цю частину повідомлення, привернути до неї увагу. Також граматично необґрунтованою виглядає кома між другою та третьою частиною речення, що сприяє враженню, нібито йдеться про звичайний перелік. З таким тлумаченням не може погодитися дорсолатеральна кора, яка має встановити план, структуру тексту. Другий фрагмент «Знесення Леніна» потребує додаткових інтелектуальних зусиль, оскільки названі лексеми не узгоджуються між собою, за допомогою механізму апперцепції реципієнт має відновити інформаційну лакуну, усвідомлюючи синтаксичні обмеження на сполучення слова «знесення», результатом чого стане відтворення пропущеної лексеми «пам'ятника» у вторинному тексті «знесення пам'ятника Леніну».

У третьому фрагменті відсутній предикат, що також дає підстави для виникнення варіантів трактування, текст сприймається як обірваний. В аналізованому анонсі позначилися такі риси новинної інтернет-комунікації як проникність (елементів розмовного стилю у публіцистичний, що відобразилася у пропусках слів), презентативність (привернення уваги за допомогою телеграфного стилю повідомлення), фрагментарність, недотримання мовних норм (пунктуаційні порушення). При цьому порушено деякі максими комунікативного кодексу, зокрема щодо повноти та якості інформації, релевантності, манери. Під заголовком «*Підсумки 17 березня:*» подано лише дві новини, що викликає питання: «Невже більше нічого важливого 17 березня не трапилося?». Певно, що були й інші події. Можливо такою формою автор натякає, що ці дві – найважливіші. Малоймовірно. Скоріше за все подібне дивне поєднання продуцент використовує з метою зіставлення, провокуючи встановлення асоціативних зв'язків між названими подіями у мовній свідомості читача. У такому випадку початковим результатом кросмодального абстрагування може слугувати вторинний текст «Знесення пам'ятника Леніну у той час, коли Порошенко був у Брюселі». Далі можливі два варіанти емоційної ідентифікації на основі схвалення («Памятник знесли доки президент був зайнятий у Брюселі, інакше він би не допустив цього») або засудження («Памятник знесли, а Порошенко, щоб не вважатися причетним до цього, у цей час був у Брюселі» і под.). Проте подальші асоціативні зв'язки передбачають більш глибокі варіанти інтерпретування, що містять прихований маніпулятивний потенціал. Зокрема, за допомогою аналогії (на основі спільних сем «лідер країни») вставлюється зв›язок: «Леніна знесли, а Порошенка ще ні, оскільки він у Брюселі» та подібні. На рівні емоційної ідентифікації на імідж Порошенка переносяться негативні конотації з образу Леніна, що послаблює авторитет українського лідера, сприяє розповсюдження мема відносно хиткості його влади (метафора знесеного пам'ятника) і може стати підставою інформаційної революції.

Висновки

Отже, фрагментарність є поширеною рисою новинної інтернет-комунікації, вона ускладнює розуміння тексту і, як правило, є засобом мовленнєвих маніпуляцій. Користувач несвідомо

звертає увагу на такі тексти, мимовільно їх запам'ятовує і потім використовує як кліше або моделі у власному мовленні. У свою чергу зміна мовленнєвої поведінки призводить до зміни способу мислення і розуміння реальності.

Література:

Акімова, Н.В. (2016). Мовленнєві девіації у мові українських інтернет-ЗМІ: тенденція мови епохи чи засіб маніпулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mentalnist-2016.blogspot.com/p/blog-page_49.html

Дедова, О.В. (2006). Лингвосемиотический анализ электронного гипертекста : (на материале русскоязычного Интернета) : дисс. на соискание уч. степени доктора филологических наук : спец. 10.02.01 «Русский язык», 10.02.19 «Теория языка» [Электронный ресурс] / О.В. Дедова. – М. – Режим доступа: http://www.dissercat.com

Корреспондент.net – Останні новини України та світу. Корреспондент.net – свіжі новини дня [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://korrespondent.net/

РБК – РосБизнесКонсалтинг - новости, акции, курсы валют, погода, доллар, евро [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rbc.ru/

Сергиенко, П.И. (2009). Лингвокогнитивные особенности электронного гипертекста (на материале английского языка) : автореф. на соискание уч. степени кандидата филологических наук : спец. 10.02.04 – «Германские языки» / П.И. Сергиенко. – Москва, 2009. – 22 с.

References:

Akimova, N. (2016). *Movlennєvi deviacii u movi ukraïnkih internet-ZMI: tendencija movi epohi chi zasib manipuljuvannja [Speech deviation in the language of Ukrainian online media: the tendency of epoch's language or means of manipulation]*. Retrieved from http://mentalnist-2016.blogspot.com/p/blog-page_49.html [in Ukrainian].

Dedova, O.V. (2006). Lingvosemioticheski janaliz jelektronnogo giperteksta : (namateriale russkojazychnogo Interneta) [Linguasemeotic analysis of the electron hypertext: (based on runet)]. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Moscow: MGU [in Russian].

Korrespondent.net – Ostanni novini Ukraïni ta svitu. Korrespondent.net – svizhi novini dnja. [Latest news from Ukraine and the world. Korrespondent.net – fresh news of the day].*ua.korrespondent.net.* Retrieved from http://ua.korrespondent.net [in Ukrainian].

RBK – RosBiznesKonsalting – novosti, akcii, kursyvaljut, pogoda, dollar, evro [RosBusinessConsulting–News, Stocks, Exchange rate, weather, dollar, euro] *www.rbc.ru.* Retrieved from http://www.rbc.ru/ [in Russian].

Sergienko, P.I. (2009). Lingvokognitivnye osobennostij elektronnogo giperteksta (namateriale anglijskogo jazyka) [Linguacognitive features of electron hypertext (based on English)] *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow: MGU [in Russian].

ФРАГМЕНТАРНОСТЬ НОВОСТНОЙ ИНТЕРНЕТ-КОММУНИКАЦИИ КАК ФАКТОР, УСЛОЖНЯЮЩИЙ ЕЁ ПОНИМАНИЕ

Наталья Акимова

кандидат филологических наук, доцент кафедры социальной работы,
Кировоградский институт государственного и муниципального управления
Классического приватного университета,
ул. Колхозная 73, г. Кировоград, Украина, 25000
natasha-shadow@rambler.ru

АННОТАЦИЯ. *В статье представлено исследование специфики фрагментарности в процессе новостной интернет-коммуникации, ее влияния на стиль речи и мышления читателей. Для этого использованы методы обобщения, анализа и синтеза; описательный, лингвокультурного и концептуального анализа текста, моделирование, метод семантических и прагматических интерпретаций, контекстное наблюдения и сравнительный анализ. Предоставлено дефиниции фрагментарности, приведены примеры из наиболее популярных новостных сайтов укрнета (Корреспондент.net) и рунета (РосБизнесКонсалтинг). Фрагментарность понимается как использование обрывков текстов. Она прослеживается в механическом соединении в определенном анонсе совершенно разной информации, объединенной лишь имплицитным замыслом автора, провоцируя нужные ему ассоциативные связи, оценки и коннотации. Также в статье проанализировано, каким образом эта черта усложняет понимание текстов новостей, какие она вызывает психологические и нейролингвистического трудности, какие психолингвистические механизмы задействованы в процессе понимания таких новостных анонсов. Смоделирован процесс понимания фрагментарности на примере трех новостных анонсов, анализируемых в статье. Отмечено, что при этом нарушается традиционный коммуникативный кодекс и происходит манипулирование сознанием читателей, структурирование и подмена ценностей. Пользователь бессознательно обращает внимание на такие тексты, невольно их запоминает и использует как клише и модели в собственной речи. В свою очередь, изменение речевого поведения приводит к изменению образа мышления и понимания реальности. Исследование осуществляется в контексте теории девиантных речевых единиц, достижений современной лингвистики, в частности интернет-лингвистики, когнитивистики, а также психологии и нейронауки.*

Ключевые слова: *интернет-новость, интернет-коммуникация, язык интернета, фрагментарность, понимание, интерпретация, девиантная речевая единица, психолингвистика, нейролингвистика, интернет-лингвистика.*

NEWS INTERNET COMMUNICATION FRAGMENTATION AS A FACTOR THAT COMPLICATES UNDERSTANDING

Nataliia V. Akimova

Ph.D. in Philology, Associate Professor of the Department of Social Work,
Kirovohrad Institute of State and Municipal Administration
of the Classic Private University,
73 Kolhoznaya Str., Kirovohrad, Ukraine, 25000
natasha-shadow@rambler.ru

ABSTRACT. *The paper presents the research of the fragmentation specifics in news online communication process, its impact on readers' speech and thinking style. The following methods were used: analysis and synthesis; generalization; descriptive method, linguacultural and conceptual analysis, modeling, method of semantic and pragmatic interpretations, contextual observation and comparative analysis. There is the definition of fragmentation and examples from the most popular news sites on Ukrnet (Korrespondent.net) and Runet (RosBusinessConsulting). Fragmentation is defined as spreading of fragmentary texts. Completely different information is mechanically combined in a particular announcement; it is united by only implicit author's concept provoking associations, markers and connotations. Also, the article analyzes how this feature complicates understanding news texts, what psychological and neurolinguistic difficulties it causes, what psycholinguistic mechanisms are involved in the understanding process of these news announcements. The understanding process of fragmentation is modeled on the example of three news announcements that are analyzed in the article. Fragmentation violates traditional communicative code and sets manipulations of reader's consciousness, structuring and substitution of values. The user unknowingly pays attention to such texts, spontaneously remembers them and then he uses them as a cliché or a model in his speech. In its turn, change of verbal behavior changes thinking and understanding of reality. The research is carried out in the context of the theory of deviant speech units, the achievements of modern linguistics, including Internet linguistics, cognitive science, psychology and neuroscience.*

Keywords: *online news, online communication, internet language, fragmentation, understanding, interpretation, deviant speech unit, psycholinguistics, neurolinguistics, Internet linguistics.*

Подано до редакції 19.07.2016;
Рецензовано 25.07.2016;
Прийнято до руку 26.07.2016

УДК 81'23:811.111

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ ЗАСВОЄННІ СТУДЕНТАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ ГРАМАТИКИ

Наталія Борисова

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології і методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, Україна, 08401
natalieborysova@gmail.com

АНОТАЦІЯ. *У статті розглядається когнітивний підхід у формуванні англомовної граматичної компетенції у студентів. Зазначено, що більшість досліджень пов›язані з комунікативною компетенцією або комунікативно-когнітивною, а окремо когніцію, тобто пізнання з його структурами і процесами, зокрема, тими, що пов'язані із засвоєнням граматики розглядались недостатньо. Сутність когнітивного підходу полягає у спрямуванні процесу навчання на розв'язання таких проблем, як сприйняття, пізнання й розуміння людиною дійсності; здобуття, обробка, структурування, зберігання, виведення та використання знань; вивчення й пояснення пізнавальних процесів і механізмів, за допомогою яких забезпечується адекватна адаптація людини до реальності. Наголошено, що для формування гнучкості когнітивної навички необхідне створення різноманітних ситуацій і завдань, які стимулюють як розумову, так і мовленнєву активність студентів. Доведено, що у студентів відбувається стрімкий розвиток абстрактного, формального, логічного, критичного та творчого мислення, яке сприяє формуванню іншомовної граматичної компетенції.*

Ключові слова: *когнітивний підхід, засвоєння граматики, когніція, пізнання, когнітивна компетенція.*

Вступ

Знання англійської мови посідає важливе місце у житті людини, адже в сучасному світі ми зустрічаємося з нею кожного дня. Проте без володіння граматикою неможливо нею спілкуватися, тому що потрібно вміти будувати речення, застосовувати відповідні часові форми тощо.

Підхід до її вивчення включає в себе багато аспектів, серед яких – необхідність вибору методу навчання. На сьогоднішній

день поширеним є когнітивно-комунікативний метод навчання англійської мови. Він забезпечує поруч з мовленнєвою й когнітивну компетентність, якає позитивною кореляціє між діями та проблемними завданнями.

Більшість досліджень пов›язані з комунікативною компетенцією або комунікативно-когнітивною, а окремо когніцію, тобто пізнання і зв'язані з цим структури і процеси, зокрема у формуванні англомовної граматичної компетенції розглядались недостатньо, що саме і зумовило **актуальність** нашого пошуку.

Сутність когнітивного підходу розкрито в працях О.Е. Баксанського, Б.М. Величковського, О.І. Вовк, О.С. Кубрякової, Ю.М. Плотинського, Дж. Лайбера, Д. Гріна та ін. Когнітивну граматику в широкому розумінні досліджували Р. Джекендофф, Дж. Лакофф, Ч. Філлмор, У. Чейф. У специфічному розумінні «когнітивну граматику вважають дітищем Р. Ленекера» (Селіванова, 2010: 231).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати передумови формування в студентів граматичної компетентності за когнітивним підходом.

Досягнення мети дослідження передбачало розв'язання таких завдань: розкрити сутність когнітивно-комунікативного підходу; вивчити дидактичні передумови формування у студентів англомовної граматичної компетенції за когнітивним підходом.

Методи та методика дослідження

Теоретичне вивчення і аналіз психолінгвістичної та мовознавчої літератури; аналіз і узагальнення результатів.

Результати дослідження

У процесі вивчення англійської граматики необхідно вибрати метод навчання. Поширеним є когнітивно-комунікативний метод. Слід зазначити, що схиляються до двох головних зразків наукового пізнання – комунікативного та когнітивного. Перший пов'язують, переважно, з оволодінням мовленнєвою діяльністю, у другий – з когніцією, тобто пізнанням і зв'язаними з цим структурами й процесами. Тому, розглядаючи сучасну концепцію навчання граматики англійської мови, слід спиратися на основні положення цих підходів, і дані суміжних із методикою наук, таких як когнітивна психологія, когнітивна лінгвістика тощо (Вовк, 2010).

Сутність когнітивного підходу полягає у спрямуванні процесу навчання на розв›язання таких проблем, як сприйняття, пізнання й розуміння людиною дійсності; здобуття, обробка, структурування, зберігання, виведення та використання знань; вивчення й пояснення пізнавальних процесів і механізмів, за допомогою яких забезпечується адекватна адаптація людини до реальності (Кубрякова, 1997).

О.І. Вовк сформульовано принципові положення, або принципи комунікативно-когнітивного підходу до навчання ІМ. Вони передбачають: навчання ІМ у процесі МД; стимулювання мовленнєво-розумової активності; створення автентичних умов їхньої соціалізації; урахування їхніх індивідуальних пізнавальних стилів і навчальних стратегій; розвиток і розширення знаннєвого простору; розвиток мовної особистості; формування картини світу студентів; розвиток їхнього інтелекту; формування комунікативно-когнітивної компетенції (Вовк, 2010).

У зв'язку з цим, слід нагадати, що «спеціальна компетенція – підготовленість до самостійного виконання завдань, уміння оцінювати результати своєї роботи, здатність самостійно набувати нових знань та вмінь» (Борисова, 2009: 97).

Когнітивну компетенцію розуміють як здатність до здійснення комунікативно-розумової діяльності, тобто до розв'язання мовленнєво-розумових задач за допомогою сукупності мовленнєвих дій і розумових операцій. Мовленнєві дії забезпечуються сформованими мовленнєвими навичками й уміннями. Розумові операції забезпечуються існуючими знаннями, розумінням та усвідомленням завдань, які слід розв'язати за допомогою певних когнітивних операцій. Йдеться про когнітивні навички – ментальні здібності, за допомогою яких людина обробляє зовнішні стимули. У навчанні англійської граматики – це вхідна інформація у вигляді таких завдань, які стимулюють розвиток когнітивних процесів. Формування когнітивних навичок передбачає три стадії:

– початкову, або когнітивну стадію, на якій відбувається розуміння мовленнєво-розумової задачі та концентрація уваги на необхідній інформації;

– проміжну, або асоціативну стадію, яка передбачає спроби використати прийоми, котрі допомагають швидше зрозуміти і пригадати необхідну інформацію, виправити помилки та прискорити виконання мовленнєво-розумових дій;

– найвищу, або автономну стадію, на якій правильні відповіді стають більш автоматичними, підвищується рівень швидкості й безпомилкового виконання дій (Кубрякова, 1997).

Розумові операції відіграють істотну роль у формуванні когнітивних навичок. Проте комунікативний зміст у процесі спілкування не лише передається, а й утворюється в результаті мовленнєво-розумової діяльності. У будь-якій ситуації, яка вимагає такої діяльності, взаємодіють такі компоненти: когнітивна стадія формування навичок і асоціативна (там само).

Подальший розвиток автономної стадії передбачає, що для формування гнучкості когнітивної навички необхідне створення різноманітних ситуацій і завдань, що стимулюють як розумову, так і мовленнєву активність студентів у процесі засвоєння англійської граматики.

Наведемо приклади таких завдань:

1. «*Put the words in the right order and make questions»* (Костик, 2013: 19);

2. *«Complete the following sentences in a logical way»* (*там само*: 27);

3. *«This time you have to read some sentences and correct them. The English is correct but the information is wrong. Write two correct sentences each time»* (*там само*: 29);

4. *«Decide to which kind of media: a) television; b) press; c) radio the words given below belong. Note that one and the same word can be long to all the categories. The first one is done for you»* (*там само*, 2013: 34).

Сформульовані завдання передбачають використання широкого спектру знань, вимагають здійснення певних ментальних операцій за рахунок сформованих когнітивних навичок, а також розвинених мовленнєвих умінь.

Отже, когнітивна компетенція формується шляхом стимулювання мовленнєво-розумової активності студентів. Ефективність цього процесу певною мірою залежить від розвинених мовленнєвих і когнітивних здібностей та відповідних навичок і вмінь.

Таким чином, навчання АМ за когнітивним підходом передбачає врахування таких компонентів: мовленнєво-розумова активність; когнітивні здібності; когнітивні навички; знаннєвий простір;. когнітивна особистість; розвиток множинного інтелекту;

когнітивна компетенція. У зв'язку з цим, у студентів відбувається стрімкий розвиток абстрактного, формального, логічного, критичного та творчого мислення. Це сприяє формуванню англомовної граматичної компетенції.

Слід наголосити, що студенти починають свідомо використовувати такі розумові операції, як: порівняння, аналіз, дедукція тощо. Це підтверджує О.В. Скрипченко, який зазначає, що в них з'являється здатність аналізувати нові сполучення, предмети і категорії, вживати мовленнєві абстрактні висловлювання, висувати різні ідеї, що співставляються одна з одною різними способами. Таким чином, при правильному спрямуванні викладачем мовленнєвої діяльності студентів, відбувається формування та удосконалення граматичних навичок, що сприяє правильному засвоєнню граматичного матеріалу (Вовк, 2010).

Вважаємо за доречне зазначити, що важливу роль відіграють процеси сприймання та відчуття. Перцептивний розвиток пов›язаний з тим, що він переходить від опанування графічних образів, що було характерним раніше, до засвоєння графічних схем і таблиць. Дедалі більше розвивається цілеспрямованість сприймання, тобто вдосконалюється повнота та точність сприйняття, спостережень тощо.

Увага також є необхідною умовою успішного розвитку студентів. Особливо важливою її роль постає у процесі навчання, адже нерозуміння ними матеріалу пов›язане з недоліками їх уваги, тому студентів потрібно зацікавлювати та заохочувати не лише до виконання навчальних завдань, а й поглиблювати їх знання різноманітними вправами. Також не останнім для них є успішна діяльність на занятті, вміння спілкуватися англійською мовою та перспектива використання її у майбутній практичній діяльності.

Необхідною умовою для створення в студентів інтересу до вивчення граматики є можливість проявити в навчанні розумову самостійність та ініціативність. Потрібно використовувати такі вправи, для яких від них вимагається активна навчальна діяльність.

Основною метою оволодіння граматичним матеріалом є формування елементарної граматичної компетенції. Вона є складником мовленнєвої, яка, у свою чергу, входить до структури комунікативної компетенції. Мовленнєва компетенція складається

з лексичної й граматичної, тому що граматична компетенція веде за собою цілеспрямовану роботу над засвоєнням граматичних форм і структур, лексики, фонетики, інтонаційно-ритмічних моделей, орфографічних правил.

Основними компонентами граматичної компетенції як складника мовленнєвої компетенції є мовленнєві знання і граматичні навички, в основі яких є система умовних рефлексів, утворюваних відповідно на повторювану систему умовних подразників. У процесі формування такої компетенції потрібне часте вживання однієї й тієї граматичної структури.

Процес формування репродуктивної граматичної навички починається зі сприйняття нової ГС, продовжується її тренуванням у репродукуванні й завершується продукуванням, тобто вживанням в усних чи писемних висловлюваннях монологічного чи діалогічного характеру. У своєму становленні навичка проходить три етапи: орієнтувально-підготовчий; стереотипно-ситуативний; варіативно-ситуативний.

Сформованість репродуктивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та письмовій формі. Сформованість рецептивної граматичної навички –одна з передумов функціонування вміння розуміти інших людей в усній і письмовій формах. На відміну від репродуктивної граматичної навички, яка передбачає вибір форми відповідно до комунікативного наміру, ситуації мовлення тощо, першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є сприймання звукового або графічного образу ГС. Якщо рецептивна навичка сформована, сприймання супроводжується розпізнаванням граматичних форм та співвіднесенням їх з певним значенням (Вовк, 2010).

Під час навчання граматичних явищ слід звертати увагу студентів не лише на форму, але також на значення і використання введеного матеріалу, звертаючи увагу на труднощі, які можуть вони спричинити. Після введення нового граматичного явища має відбутися його засвоєння і закріплення за допомогою тренувальних вправ та особистісно орієнтованих завдань.

Отже, всі труднощі граматики англійської мови, які виникають у студентів у процесі її опанування, часто відносять до відповідностей і невідповідностей граматичних явищ у рідній та англійській мовах.

Висновки

У ході розкриття сутності когнітивно-комунікативного підходу, з'ясовано, що окремо когнітивному приділено менше уваги, ніж комунікативному при формування у студентів англомовної граматичної компетенції. Сутність когнітивного підходу полягає у сприйнятті, пізнанні й розумінні людиною дійсності; здобутті, обробці, структуруванні, зберіганні, виведенні та використанні знань; вивченні й поясненні пізнавальних процесів і механізмів. Такий підхід повинен забезпечити загальні здібності, які виявляються в позитивній кореляції між діями та проблемними завданнями, які потребують подальшого розгляду.

Література:

Борисова, Н.В. (2009). Особливості формування професійної компетентності студентів факультетів іноземних мов / Н.В. Борисова // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Випуск 13. – С. 95–100.

Вовк, О.І. (2010). Когнітивні аспекти методики викладання англійської мови у вищих навчальних закладах : навч.-метод. посібник / О.І. Вовк. – Черкаси : Вид-во «САН». – 506 с.

Вовк, О.І. (2013). Система вправ для формування комунікативно-когнітивної компетентності майбутніх філологів / О.І. Вовк // Наукові записки. Серія : педагогіка. – № 2.– С. 139–144.

Костик, Є.В. (2013). Сучасна англійська мова : [н.-метод. посіб. для студ. немовних факультетів вищ. навч. закл.] Вид. 4-е, випр. і доп. / за ред. Є.В. Костик. – Переяслав-Хмельницький «Видавництво КСВ». – 120 с.

Краткий словарь когнитивных терминов (1997) / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина ; под ред. Е.С. Кубряковой. – М. : Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова. – 245 с.

Селіванова О.О. (2010). Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля. – К. – 844 с.

References:

Borysova, N.V. (2009). Osoblyvosti formuvannia profesiinoi kompetentnosti studentiv fakultetiv inozemnykh mov [Formation peculiarities of professional competence of foreign languagesstudents]. *Visnyk Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Hlukhiv State Pedagogical University Reporter, 13,* 95–100 [in Ukrainian].

Vovk, O.I. (2010). *Kohnityvni aspekty metodyky vykladannia anhliiskoi movy u vyshchyh navchalnykh zakladakh [Cognitive aspects of English teaching methods in higher establishments]*. Cherkasy: SAN [in Ukrainian].

Vovk, O.I. (2013). Systema vprav dlia formuvannia komunikatyvno-kohnityvnoi kompetentnosti maibutnikh filolohiv [The system of exercises for formation of communicative andcognitive competence of future linguists]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*,*2*, 139–144 [in Ukrainian].

Kostyk, Ye.V. (2013). *Suchasna anhliiska mova [Modern English]*. Pereiaslav-Khmelnytskyi: KSB [in Ukrainian].
Kubriakova, Ye.S., Demiankov, V.Z., Pankrats, Yu.G., Luzina L.G. (1997). *Kratkii slovar kohnitivnykh terminov [Brief dictionary of cognitive terms]*. Moscow: F.F. of Moscow M.V. Lomonosov State University [in Russian].
Selivanova, O.O. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia [Linguistic Encyclopedia]*. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian].

КОГНИТИВНЫЙ ПОДХОД ПРИ УСВОЕНИИ СТУДЕНТАМИ АНГЛИЙСКОЙ ГРАММАТИКИ

Наталия Борисова
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры иностранной филологии и методики обучения,
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий Государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Украина, 08401
natalieborysova@gmail.com

АННОТАЦИЯ. *В статье рассматривается когнитивный подход в формировании англоязычной грамматической компетенции студентов. Отмечено, что большинство исследований связаны с коммуникативной компетенцией или коммуникативно-когнитивной, а отдельно когниции, то есть познание с его структурами и процессами, в частности, теми, которые связаны с усвоением грамматики рассматривались недостаточно. Сущность когнитивного подхода заключается в направлении процесса обучения на решение таких проблем, как восприятие, познание и понимание человеком действительности; получения, обработка, структурирование, хранение, вывод и использования знаний; изучение и объяснение познавательных процессов и механизмов, с помощью которых обеспечивается адекватная адаптация человека к реальности. Отмечено, что для формирования гибкости когнитивного навыка необходимо создание различных ситуаций и задач, которые стимулируют как умственную, так и речевую активность студентов. Доказано, что у студентов происходит стремительное развитие абстрактного, формального, логического, критического и творческого мышления, которое способствует формированию иноязычной грамматической компетенции.*

Ключевые слова: *когнитивный подход, усвоение грамматики, когниция, познания, когнитивная компетенция.*

COGNITIVE APPROACH FOR LEARNING ENGLISH GRAMMAR BY STUDENTS

Nataliia V. Borysova

Ph.D. in Pedagogy, Assistant professor of the Department of Foreign Philology and Applied Linguistics,
SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda»,
30 Suhomlynskyi Str., Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine, 08401
natalieborysova@gmail.com

ABSTRACT. *The article examines the cognitive approach in formation students' English grammatical competence. It is noted that the most of studies related to the communicative competence or communicative and cognitive, and cognition separately, i.e. perception with its structures and processes, in particular those associated with the perception of grammar were considered insufficiently. The essence of the cognitive approach is a direction of a learning process on solving such issues as perception, knowledge and understanding reality by a human; obtaining, processing, structuring, storing, releasing and using of knowledge; study and explanation of cognitive processes and mechanisms by which means an adequate human's adaptation to reality is ensured. It is noted that for the formation of flexible cognitive skills it is necessary to create a variety of situations and tasks that stimulate both mental and verbal activity of students. It is proved that students are experiencing a rapid development of abstract, formal, logical, critical and creative thinking, which promotes a formation of foreign-language grammatical competence.*

Keywords: *cognitive approach, learning grammar, cognition, knowledge, cognitive competence.*

Подано до редакції 29.07.2016;
Рецензовано 04.08.2016;
Прийнято до руку 06.08.2016

УДК 659.1:81’373

СПЕЦИФІКА СТРУКТУРИ АСОЦІАТИВНИХ ПОЛІВ РЕКЛАМНОЇ ЛЕКСИКИ

Олена Денисевич
кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри видавничої справи, редагування, основ журналістики та філології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10008, Україна
o.denysevych@gmail.com

АНОТАЦІЯ. *У статті порушено проблему будови асоціативного поля. За допомогою результатів вільного асоціативного експерименту зроблено спробу структурування асоціативних полів рекламної лексики за кількісним критерієм. В результаті дослідження в асоціативних полях було встановлено ядро, зону перехідних реакцій та периферію. Виявлено компактні та дифузні асоціативні поля.*

Ключові слова: *ядро, периферія, зона перехідних реакцій, асоціативне поле, стимул, ментальний лексикон, асоціативне значення, картина світу.*

Вступ

Вивчення асоціативного поля є підґрунтям для дослідження фрагментів мовної картини світу. На думку багатьох дослідників робота над асоціативним полем дає змогу вивчати елементи свідомості людини, системи образів, мотивів та оцінок, семантичних і граматичних відношень у вербальній пам’яті особистості, інших фрагментів мовних та мовленнєвих знань (Петренко, 2005: 6).

Асоціативне поле вчені московської психолінгвістичної школи трактують як «зовнішню форму існування образів мовної свідомості, які асоціюються зі словами-стимулами, сконструйованої на словах-реакціях асоціативного поля» (Тарасов, 2000: 31). Слова-реакції, котрі отримуємо методом асоціювання, становлять найновіше усвідомлення носіями мови поняття того чи того слова та охоплюють увесь лексикон сучасного носія мови (там само: 31). Завдяки встановленню асоціативних полів стимулів можна досліджувати здатність слова поєднуватися з іншими словами в мовній системі (Бутенко, 1979: 12). М. Патсіс

вважає, що асоціативне поле треба розглядати як модель, у якій розкривається значимість певного слова для мови (Патсіс, 2005: 9). Таким чином, *асоціативне поле* є сукупністю реакцій на слово-стимул, виявлених експериментальним шляхом; певна модель, яка фіксує асоціативні зв'язки слів.

Асоціативне поле має свою структуру, представлену *ядром* та *периферією*. Багато вчених (Залевська, 1981; Овчинникова, 1994; Караулов, 1994; Береснєва, 1995; Недашківська, 2011 та ін.) *ядром* асоціативного поля вважають найбільш частотні реакції, виявлені під час асоціативного експерименту. Такі частотні реакції є ключем до значень слова, що виступають у свідомості цілої соціальної групи. Саме в ядрі ментального лексикону сконцентровуються найбільш актуальні для людини образи дійсності в їх взаємозв'язках і відношеннях у ментальному просторі (Золотова, 2005: 25).

Ядерні реакції можуть свідчити про виявлення національного у свідомості носіїв мови, однакове світобачення й однакове віднаходження «я» у світі, та призначатися для того, щоб ідентифікувати «свого», впізнати особистість (Караулов, 1994: 762). Тому завдяки ядру можемо встановлювати найбільш значимі для українців поняття, які знаходяться в центрі ментального лексикону.

Якщо ядро – це найбільш частотні реакції, то *периферія* складається з менш частотних реакцій, але не менш важливих, оскільки через них відбивається особливість індивідуального сприймання світу носієм мови (Петренко, 2005). Периферійні реакції асоціативного поля є своєрідним резервом для трансформації лексичного значення та еволюції мовної картини світу (Кушмар, 2008: 167).

У порівняні з ядром, яке має діахронічну глибину та рідше змінюється, периферія за своєю суттю є синхронічною та частіше підпорядковується екстралінгвістичним впливам та безперервно зазнає змін (Буйленко, 2013).

Частотні (ядерні), «первинні» асоціації згадуються швидше та зберігаються в пам'яті довше, ніж «вторинні», низькочастотні (Береснева, 1995: 65). Ядро дає можливість вивчати національні, стереотипні, найбільш актуальні поняття, що знаходяться в ментальному лексиконі, а периферія – це вияв індивідуальних значень, теж важливих для побудови об'єктивної картини світу українців.

Мета статті – структурувати асоціативні поля рекламної лексики за кількісним показником.

Методи та методика дослідження

У статті здійснено теоретичний аналіз літератури щодо визначення понять ядра та периферії асоціативного поля. В основу дослідження покладено результати вільного асоціативного експерименту, проведеного із 732 опитаними віком від 17 до 47 років, що мешкають в різних регіонах України. Стимульний список для вільного асоціативного експерименту становить 105 слів-стимулів рекламної лексики (Денисевич, 2016: 70–71).

Результати досліджень

Сукупність реакцій утворюють асоціативне поле на кожне слово-стимул. Сформувавши асоціативні поля спершу знайшли найбільш частотну реакцію у кожному асоціативному полі, так на слово-стимул ПРОДУКЦІЯ найчастотнішою є реакція *товар* з частотністю 105; на слово-стимул ГРОШІ − *багатство* (46); ЕТИКЕТКА − *одяг* (46); ВІТРИНА − *магазин* (228); ЗНИЖКА − *акція* (40); ПРИБУТОК − *гроші* (355); ПОСЛУГА − *допомога* (118); УПАКОВКА − *подарунок* (108) тощо. Таким чином, проведений аналіз найчастотніших реакцій в асоціативних полях продемонстрував, що структура кожного асоціативного поля, попри спільність будови, може мати відмінності в окресленні фрагментів будови. Для встановлення коефіцієнта ядра, який був би однаковий для всіх слів-стимулів, застосовуємо формулу $a+b=c;\ c\div a=d,$ у якій a – кількість слів у стимульному списку, + b – сукупність найчастотнішої реакції кожного поля, d – коефіцієнт ядерної реакції асоціативного поля. Розрахунок найчастотніших реакцій кожного стимулу (*реклама 123 + товар 105 + Інтернет 133 + зірка 148 + смс 150 + новини 92 + рок 46 + відсутність реакції 122 + музика 108 + багатство 46 + інформація 153 + зображення 70 + новини 95* і т. д.) дає суму найчастотніших реакцій *10895*, поділивши її на кількість слів-стимулів *105* отримуємо *103* як коефіцієнт належності реакції до ядра. Однак в асоціативних полях знаходимо багато реакцій з високою частотністю, проте нижчою за *103*. Це у нашому дослідженні не дає змогу їм належати до ядра, тому реакціям

такого типу надаємо статус *перехідних* (реакції з частотністю від 10 до 102), тобто такі, що наближаються до ядра. До *периферії*, за Н.П. Бутенко, відносимо реакції з частотністю менше від 10 (Бутенко,1979: 8).

У структурі асоціативних полів виявили випадки багатоядерності, наприклад, в асоціативному полі стимулу АФІША є дві ядерні реакції: *оголошення* з частотністю 133 та *реклама* – 106; СПОЖИВАЧ з двома реакціями: *покупець* – 136 та *людина* – 112.

Для розрізнення асоціативних полів зі сформованим ядром та з несформованим ядром в асоціативних полях вживаємо терміни Н.І. Береснєвої (компактні та дифузні асоціативні поля) (Береснева, 1995: 65). **Компактними** вважаємо ті асоціативні поля, у яких ядра досягли частотності 103; **дифузними** є асоціативні поля, найчастотніша реакція яких не досягає показника ядерної.

Розглянемо кілька прикладів структури асоціативних полів. Асоціативне поле стимулу ПІАР вважаємо **компактним**, оскільки реакція *реклама 123* становить ядро, до зони перехідних реакцій належать реакції: *зірка (40), шоу-бізнес (38), менеджер (36), чорний (33), гроші (31), популярність (28), відсутність реакції (27), зірки (22), слава (22), компанія (19), знаменитість (14), розкрутка (12), мода (11)*, а периферія утворена численними реакціями з коефіцієнтом у діапазоні від 1 до 8: *сцена (8), бізнес (7), брехня (7), телебачення (7), відомість (7), політика (6), відомий (6), артист (6), робота (5), модний (5), бруд (5), пафос (4), співак (4), людина (4), просування (4), розповідь (3), популярний (3), люди (3), розповсюдження (3), журналіст (3), піар (3), знаменитий (3), рекламування (3), журнал (3), публічність (3), вибори (3), обман (3), імідж (3), увага (3), визнання (3), бренд (2), обличчя (2), повтор (2), шоу (2), преса (2), викаблучування (2), зло (2), розголос (2, агент (2), ЗМІ (2), незрозуміло (2), фальш (2), відома людина (2), концепція (2), брудний (2), музика (2), уславлення (2), багатство (2), показ (2), актор (2), стиль (2), кар'єра (2), Звєрєв (2), понти (2)* та реакції з повторюваністю 1: *що-небудь, жовтий, ставити на показ, фото, коричневий, думка, дешевий, політичний, вперед, інформація, відомі люди, показати себе, розрекламовування, таке щось, Кіркоров, стильно, корпоратив, відомість про людину* тощо.

Структура асоціативного поля стимулу ПІАР на діаграмі 1:

Більшість реакцій асоціативного поля стимулу ПІАР належать до категорії перехідних.

У структурі асоціативного поля стимулу БІЗНЕС більшість реакцій знаходиться в зоні периферії (55% асоціативного поля), у ядрі – 27%, в зоні перехідних реакцій − 18%. Ядерною є реакція *гроші (200)*, перехідними є: *прибуток (35), робота (25), леді (18), відсутність реакції (16), власний (12), справа (11), план (11);* більшість реакцій асоціативного поля стимулу БІЗНЕС знаходяться на периферії: *компанія (10), успіх (9), прибутковий (9), багатство (9), партнер (7), бізнесмен (6), акції (6), приватний (6), офіс (6), ланч (6), справи (6), незрозуміло (6), підприємство (6), фірма (5), спонсор (5), проблеми (5), розум (4), клас (4), чоловік (4), нафта (4), машина (4), корупція (4), шоу (4), свій (3), мен (4), проект (3), підприємець (3), корпорація (3), власна справа (2), бізнесвумен (2), вумен (2), життя (2), гра (2), міжнародний (2), партнерство (2), великий (2), податки (2), реклама (2), діло (2), справа (2), малий (3), магазин (3), заняття (2), фінанси (2), стабільність (2), угода (2), продукція (2), право (2), бруд (2), економіка (2), ринок (2), конкуренція (2), маленький (2), рід занять (2), дохід (2), великі гроші (2), центр (2), підприємець (2), структура (2), вигода (2), партнери (2);* з частотністю 1: *майно, гроші знову!, вкладання грошей, вигідний, заробіток, великий прибуток, підприємець, люди, продавець, тренінг, обмін* тощо.

Структура асоціативного поля стимулу БІЗНЕС на діаграмі 2:

В асоціативному полі стимулу РЕКЛАМНИЙ АГЕНТ, яке є **дифузним,** немає реакції, яка б належала до ядерної, що свідчить про несформованість ядра й асоціативного значення., проте найчастотнішими реакціями є такі: *реклама (72), відсутність реакції (71), людина (39), робота (38), чоловік (20) піар (16), працівник (13), професія (12)* – вони входять до зони перехідних реакцій. До периферії зарахували: *менеджер (9), 007 (8), піарщик (8), бізнес (7), незрозуміло (7), гроші (7), продукція (7), нав'язливість (6), продаж (6), маркетолог (6), хлопець (6), продаж (5), інформація (5), набридливий (5), розповсюджувач (5), робітник (5), продавець (5), акція (5), консультант (5), мерчиндайзер (4), брехун (4), товар (4), пропонує щось (4), обман (4), костюм (4), промоутер (4), піар-менеджер (4), телебачення (3), жінка (3), навіювання (3), розповсюдження (3), посередник (3, представник (3), нерухомість (3), агенція (3), рекламодавець (3), агент (3), робочий (3), телевізор (3), спілкування (2), бідолаха (2), я (2), круто (2), гей (2), ідеї (2), дистриб'ютор (2), оголошення (2), агентство (2), набрид (2), повідомлення (2), портфель (2), бойовик (2), набридливість (2), студент (2), Джеймс Бонд (2), спеціальність (2), в чорному (2), зануда (2), свідок Єгови (2), журналіст (2), дядько в костюмі (2), двері (2), бігборд (2), надокучливий (2), газета (2), круто (2);* з частотністю 1: *людина з фірми, анонс, добра людина, начальник, маріонетка, солідний, поширювач, зірка, журналістика, розумник, сучасний, людина ділова* тощо.

Висновки

Отже, в результаті дослідження асоціативних полів встановили, що структура кожного асоціативного поля слів-стимулів рекламної лексики досить неоднорідна. Одні стимули мають компактні, тобто достатньо впорядковані асоціативні поля, як у стимулів ПІАР, БІЗНЕС, КОЛІР, ПРИБУТОК, АФІША, ПАРТНЕР. Інші асоціативні поля дифузні, тобто розмиті та неоднорідні, наприклад, РЕКЛАМНИЙ АГЕНТ, СТЕРЕОТИП, МУЗИКА, РЕКЛАМУВАТИ тощо.

Найчастотніші реакції в асоціативних полях рекламної лексики мають коефіцієнт у діапазоні від 40 (реакція *акція* на слово-стимул ЗНИЖКА) до 355 разів (реакція *гроші* на слово-

стимул ПРИБУТОК). За результатами експерименту ядро чітко сформоване лише в 43 асоціативних полях рекламної лексики.

У структурі асоціативних полів рекламної лексики ядерна зона належить від 15% до 49% асоціативного поля, зона перехідних реакцій – від 2% до 62%, зона периферії – від 10% до 82%.

Важливо пам'ятати, що структура асоціативного поля має нестійку будову, оскільки з продовженням експерименту зростатимуть реакції, які можуть входити як до ядра, так і до зони перехідних реакцій. Реакції асоціативного поля можуть «рухатися» від однієї зони до іншої. Асоціативні поля стимулів є незамкненими, оскільки з продовженням експерименту будуть зростати ядерні й периферійні реакції. Периферія завжди вказує на вияви індивідуального в асоціативному полі, є структурним компонентом значення. Індивідуальні реакції не менш важливі, адже з плином часу вони навіть можуть стати ядром асоціативного значення. Такі реакції демонструють різнобічне бачення та сприймання українцями того чи того поняття.

Література:

Береснева, Н.И. (1995). Ассоциации детей от 6 до 16 лет (Асоциативное слово в онтогенезе) / Н.И. Береснева, Л.А. Дубравская, И.Г. Овчинникова. – Пермь : Изд-во Перм. ун-та. – 254 с.

Буйленко, И.В. (2013). Современные представления о полевых структурах в языке / И.В. Буйленко // Грани познания. – № 1. – Режим доступу до журн. : www.grani.vspu.ru

Бутенко, Н.П. (1979). Словник асоціативних норм української мови / Н.П. Бутенко. – Львів : Вища школа. − 120 с.

Денисевич, О.В. (2016). Лексика реклами у психолінгвістичному дослідженні // О.В. Денисевич [Текст] // Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Współczesne tendencje w naucei edukacji» (30.01.2016–31.01.2016). – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamondtrading tour». S. 68–73.

Залевская, А.А. (1981). О комплексном подходе к исследованию закономерностей функционирования языкового механизма человека / А.А. Залевская // Психолингвистические исследования в области лексики и фонетики. – Калинин : Калинин. гос. ун-т. – С. 28–44.

Золотова, Н.О. (2005) Ядро ментального лексикона человека как естественный метаязык : автореф. дис. на соискание учен. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Н.О. Золотова. – Тверь. – 42 с.

Караулов, Ю.Н. (1994). Русский ассоциативный словарь как новый лингвистический источник и инструмент анализа языковой способности / Ю.Н. Караулов // Русский ассоциативный словарь. Прямой словарь : от стимулу к реакции. Ассоциативный тезаурус современного русского

языка. Кн. 1 / [Ю.Н. Караулов, Ю.А. Сорокин, Е.Ф. Тарасов и др.]. – М. : Помовский и партнеры. – С. 190–218.

Кушмар, Л.В. (2008). Семантична структура слів економічної сфери використання / Л.В. Кушмар // Вісник Житомирського державного університету. – Житомир. – Вип. 42. – С. 212–215.

Недашківська, Т.Є. (2011). Семантична конструкція асоціативного поля (на матеріалі асоціативного експерименту) / Т.Є. Недашківська. [Текст] // Психолінгвістика: Зб. наукових праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД». – Вип. 7. – С. 126–134.

Овчинникова, И.Г. (1994). Ассоциации и высказывание: структура и семантика / И.Г. Овчинникова. – Пермь. – 124 с.

Патсис, М. (2005). Ассоциативное поле как инструмент анализа значения слова: на материале греческого языка : дис. …канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Михаил Патсис. – Москва. – 167 с.

Петренко, В.Ф. (2005) Основы психосемантики / В.Ф. Петренко. – [2-е изд., доп.]. – СПб. : Питер. – 480 с.

Тарасов, Е.Ф. (2000). Актуальные проблемы анализа языкового сознания / Е.Ф. Тарасов // Языковое сознание и образ мира : сб. статей. / Отв. ред. Н.В. Уфимцева. – М. – С. 24–32.

Уфимцева, Н.В. (2000). Языковое сознание и образ мира славян / Н.В. Уфимцева // Языковое сознание и образ мира : сб. статей. – М. : Ин-т языкознания РАН. – С. 207–220.

References:

Beresneva, N.I., Dubravskaia L.A., Ovchynnykova I.G. (1995). Assotsyatsyy detei ot 6 do 16 let (Asotsyatyvnoe slovo v ontoheneze). Perm : Izd-vo Perm. un-ta. 254 s.

Builenko, I.V. (2013). Sovremennye predstavlenyia o polevykh strukturakh v yazyke. *Hrany poznanyia, 1*. Rezhym dostupu do zhurn. : www.grani.vspu.ru

Butenko, N.P. (1979). *Slovnyk asotsiatyvnykh norm ukrainskoi movy*. Lviv : Vyshcha shkola. 120 s.

Denysevych, O.V. (2016). Leksyka reklamy u psyholingvistychnomu doslidzhenni. *Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Współcesne tendencje w naucei edukacji»* (30.01.2016–31.01.2016), *(pp. 68–73)*. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamondtrading tour».

Zalevskaia, A.A. (1981). O kompleksnom podkhode k yssledovanyiu zakonomernostei funktsyonyrovanyia yazykovoho mekhanyzma cheloveka. *Psykholynhvystycheskye yssledovanyia v oblasty leksyky y fonetyky* (pp. 28–44). Kalynyn : Kalynyn. hos. un-t.

Karaulov, Yu.N., Sorokyn Yu.A. (1994). Russkyi assotsyatyvnyi slovar kak novyi lynhvystycheskyi ystochnyk y ynstrument analyza yazykovoi sposobnosty. *Russkyi assotsyatyvnyi slovar. Priamoi slovar : ot stymulu k reaktsyy. Assotsyatyvnyi tezaurus sovremennoho russkoho yazyka. Kn. 1*. (pp. 190–218). M. : Pomovskyi y partnery. – S. 190–218.

Kushmar, L.V. (2008). Semantychna struktura sliv ekonomichnoi sfery vykorystannia. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu, 42,* 212–215.

Nedashkivska, T.Ye. (2011). Semantychna konstrukciya asociatyvnogo polya (na materiali asociatyvnogo eksperymentu). *Psyholingvistyka – Psycholinguistics, 7*, 126–134.

Ovchynnykova, I.H. (1994). *Assotsyatsyy y vyskazyvanye : struktura y semantyka*. Perm. 124 s.

Patsys, M. (2005). Assotsyatyvnoe pole kak ynstrument analyza znachenyia slova : na materyale hrecheskoho yazyka : *dys. ... kand. fylol. nauk : spets. 10.02.19* «*Teoryia yazyka*». Moskva. 167 s.

Petrenko, V.F. (2005). *Osnovy psykhosemantyky*. SPb. : Pyter. 480 s.

Tarasov, E.F. (2000). Aktualnye problemy analyza yazykovoho soznanyia. *Yazykovoe soznanye y obraz myra (pp. 24–32)*. In N.V. Ufymtseva (Red.). M. : Yn-t yazykoznanyia RANM.

Ufymtseva, N.V. (2000). Yazykovoe soznanye y obraz myra slavian. *Yazykovoe soznanye y obraz myra,* (pp. 207–220). M. : Yn-t yazykoznanyia RANM.

СПЕЦИФИКА СТРУКТУРЫ АССОЦИАТИВНЫХ ПОЛЕЙ РЕКЛАМНОЙ ЛЕКСИКИ

Елена Денисевич

кандидат филологических наук, старший преподаватель кафедры издательского дела, редактирования, основ журналистики и филологии,
Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, ул. Большая Бердычивская, 40, г. Житомир, 100008, Украина
o.denysevych@gmail.com

АННОТАЦИЯ. *В статье поднята проблема строения ассоциативного поля. С помощью результатов свободного ассоциативного эксперимента сделана попытка структурирования ассоциативных полей рекламной лексики по количественному критерию. В результате исследования в ассоциативных полях было установлено ядро, зону переходных реакций и периферию. Выявлено компактные и диффузные ассоциативные поля.*

Ключевые слова: *ядро, периферия, зона переходных реакций, ассоциативное поле, стимул, ментальный лексикон, ассоциативное значение.*

SPECIFICITY OF STRUCTURE OF ADVERTISING LEXIS ASSOCIATIVE FIELDS

Olena V. Denysevych

Ph. D in Philology, Senior Lecturer,
Zhytomyr State University named after Ivan Franko
40 Velyka Berdychivska str., Zhytomyr, 10008, Ukraine
o.denysevych@gmail.com

ABSTRACT. *The article concerns issues of associative fields structure. By using the results of the free associative experiment it was made an attempt of structuring the associative fields of advertising vocabulary on quantitative criterion. The study of associative fields established the core, the area of transient reactions and the periphery. Compact and diffuse associative fields were revealed.*

Key words: *core, periphery, area of transient reactions, associative field, stimulus, mental lexicon, associative value.*

Подано до редакції 25.07. 2016;
Рецензовано 29.07.2016;
Прийнято до руку 06.08.2016

УДК 821.161.2-1`25

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ РЕЦЕПЦІЇ СЕМАНТИКИ КОЛІРНИХ ЗНАКІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Тетяна Заболотна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології і методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університеті імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, Україна, 08401
taniazab@gmail.com

АНОТАЦІЯ. *Автор статті досліджує механізми перекладацької рецепції української поезії в англомовному світі. Підтверджується думка, що міжлітературний обмін – це складне психоментальне утворення, посередник між двома культурами. Рецептивний підхід до перекладацьких проблем полягає у виявленні взаємного проникнення і синтезу двох культурних систем. Дослідження проводиться на основі збірки української поезії* **«***Двадцять п'ять років української поезії (1985–2010): нові голоси свободи, яку ще слід створити». Основна ідея рецептивного перекладу семантики колірних знаків полягає у розкритті світосприймання крізь «кольорову призму», адже кольорова гама мовної системи віддзеркалює отриманий людський*

досвід в мові. З цією метою у статті проводиться аналіз семантики колірних знаків, які вживають у своїх творах сучасні українські поети. Знання семантики необхідні для розуміння ідейної орієнтації твору, що дуже важливо для правильного сприйняття поезії і адекватної рецепції кольору. Слід зазначити, що рецепція кольору реалізує цілі, що допомагає розкрити авторський задум. Символи кольору є культурно-історичними, культурно-психологічними і культурно-естетичними носіями мови. Колір може позначати не лише конкретні об›єкти, а й абстрактні поняття.

Ключові слова: *поезія, переклад, художній переклад, рецепція, семантика кольору, вербальна картина світу, порівняльне вивчення літератури.*

Вступ

Детальне вивчення лексики колірних позначень та їхньої співвіднесеності з колірним досвідом носіїв мови займає одне з чільних місць у різних галузях науки. З точки зору психології, кольоровідчуття – одна зі специфічних реакцій очей та мозку на світлові частотні коливання. Колір впливає не тільки на зір, а й на усі органи чуття. Серед усієї сенсорної лексики велике значення мають візуальні відчуття, а серед останніх – відчуття кольору. Асоціації, пов'язані із певним кольором, подібно до запахів та звуків, можуть сильно впливати на емоційну пам'ять. У кожної етнокультури на різних часових відтінках з кольорами пов'язані чіткі та виразні асоціації. Утворення та закріплення в людській свідомості кольорових асоціацій тотожне процесу утворення та закріплення в корі великих півкуль головного мозку умовних рефлексів. Рецепція кольору залежить як від самих кольорів, їх чистоти, яскравості, насиченості, так і від індивідуальних особливостей та культурноідеологічних чинників.

Методика дослідження

У ході дослідження ми використали крос-культурний метод – для виявлення особливостей рецепції в текстах оригіналів і текстах перекладів відмінних лінгвокультурних традицій; перекладознавчо-зіставний – для аналізу оригіналів і перекладів.

Результати дослідження

Українські автори у своїх віршах широко вживають кольоронайменування. Перше знайомство читача з персонажами

дуже важливе, тому автор прагне одразу показати «крупним планом» кольорову гаму образів. Домінуючими кольорами вважають *white, black, red, green, yellow, blue*. Існує думка, що у світі є лише два кольори – білий та чорний, як символи загальнолюдських символів про ДОБРО і ЗЛО: білий – уособлення добра, чорний – зла. Ці кольори позначають чітко зафіксоване національно-специфічне розуміння та сприйняття базових понять – добро / зло.

Результати дослідження Т.В. Венкель засвідчують, що «… в англійській мові ядерну зону моделюють чотири кольори – *black, white, green, red*, тоді як в український – два (чорний, білий) (Венкель, 2004 : 15).

У віршах Ігора Римарука (переклад Світлани Беднаж) ми знаходимо епітет-кольороназву «чорна чаша» у заголовку вірша.

Чорна чаша наповнена вщерть,
і воістину нас небагато
що ж сорочку, пошиту на смерть,
одягаєш на свято?
Перевідано друзів і рід…
сатаніють в кишені дукати
A black chalice full to the brim,
truly there are few of us,
are you putting on the shirt
sewn for your funeral for the holiday?
Having known friends and family...
ducats in your pocket rage satanically (Twenty-five years of Ukrainian poetry, 2010: 10).

Із психологічної точки зору почуття «чорного відчаю» передбачає сум, пригнічений стан, похмурий настрій, втрата самооцінки (людина почувається недостатньо хорошою чи поганою, виникає почуття провини, непотрібності і недосконалості); почуття безпорадності і стан печалі (нічого не можливо змінити); байдужість і невдоволеність (що б людина не робила – все видається марним).

У вірші Атілли Могильної «Чорні озера» (переклад Михайла Найдана) чорний колір – '*the blackness of steel'* перетинається із сірим – '*a gray gloom strewn'*.

Прокидаючись опівночі бачимо: **сірий морок** притрусив місто

Waking up at midnight we see: **a gray gloom** strewn over the city

Чорнота сталі створює відображення озера

The blackness of steel creates reflections on the lake (Twenty-five years of Ukrainian poetry, 2010: 10).

Прикметники-кольороназви посилюють трагізм ситуації і, разом з тим образність твору, за рахунок іншого прикметника-епітета, напр., *dark, dreary prison* – «темна, похмура в'язниця»; *black, bulbous eyes* – «чорні, цибулинні очі»; *a terrible black mark* – «жахлива чорна помітка»; *black, dead eyes* – «чорні, мертві очі»; *a gray, sleety rain* – «сірий, сльотавий дощ». «Згори суцільний сніг, за спиною **чорні стовбури**». – *'Snow overhead, around me the **black drowsy trees'*** (Twenty-five years of Ukrainian poetry, 2010: 10). «І **чорним** перепаленим **піском** згори здаються пристрасті земні». – *'Earthly passions seem like charred **black sand'*** (Twenty-five years of Ukrainian poetry , 2010: 10).

Колористичні прикметники вживаються у тексті з метою обмеження значення прикметника, адже вони мають на меті створення візуальної картинки. Білий і чорний кольори мають найдавніше походження, отримавши найбільше розповсюдження в практичній діяльності, у досліджуваних текстах вони також домінують. Червоний – надзвичайно яскравий та насичений колір, який може по-різному впливати на людину, обумовлюючи суперечливі почуття.

За Й.В. Ґете, жовтий – «це колір, наближений до світла … . У своїй найвищій чистоті він володіє завжди світлою природою і вирізняється ясністю, веселістю, ніжною привабливістю» (Гете, 2012: 100). Прикладом є англійський фразеологізм *yellow as gold*, який уживається на позначення золотистого кольору.

Колір «жовтий» ми знаходимо в іншому вірші (Атілла Могильна «Чорні озера» – Михайло Найдан):

Я не відаю, що творю:
лінія снів –
прокреслена між минулим і мною,
але повертаюсь в минуле, туди,
де катери вперше
входять у води затоки
під **жовтим листям** –
I´m not conscious of what I'm doing:
a string of dreams

drawn between the past and me,
but I'm returning to the past
where cutters first
enter the waters of a bay
beneath **yellow leaves** (Twenty-five years of Ukrainian poetry, 2010: 10).

Досліджуючи кольори Й.В. Ґете дійшов висновку: «Як жовтий несе у собі світло, так і про синій можна сказати, що він завжди приносить щось темне» (Гете, 2012: 43).

Звернемо увагу на те, що колірна мовна картина світу у поетичних творах українських поетів містить багатий перелік основних кольороназв, тому можна виокремити різний ступінь насиченості окремих відтінків на позначення реальних та уявних об'єктів:

До кольоронайменувань ми також відносимо групу прикметників, у яких реалізується семантика наявності чи відсутності кольору – *invisible* – невидимий*; painted* – різнобарвний; *colorfully dressed* – яскраво вбраний; наявності/ відсутності блиску – *bright, shiny, vivid, sparkling* – яскравий, блискучий; наявності / відсутності прозорості: *dirty, gloom, mist, spotted* – гнилий, брудний, прозорий, темний, чистий. Підтвердженням цієї думки є вживання прикметника «невидимий» – *invisible* з іменником *surface.*

Якби взяти спалити це тіло,
якби залишити
тільки дух,
тільки промені Х на рентґені хребта,
тільки юні хребці під **невидимою поверхнею**,
під чиїмись руками
що пестять від шиї до стегон.
If you could just take this body and burn it, if you could
just let the spirit remain, just the rays of an x-ray,
just the young vertebrae beneath **an invisible surface**
beneath someone´s hands
that pamper you from your neck to your thighs.

(Наталка Білоцерківець «Лист». Переклад Михайла Найдана) (Twenty-five years of Ukrainian poetry, 2010: 38).

Найбільша кількість кольороназв у віршах українських поетів зустрічається в описах краєвидів, подій, людей.

«Білий самотній Нью-Йорк **…** » – '***White** lonely **New York** … '(Two Monologues)* (Twenty-five years of Ukrainian poetry, 2010: 84).

Вибір кольору при описі природи допомагає передбачити наступні події. Так, наприклад, чорні хмари (*black clouds*) попереджають про тривожний емоційний стан героя.

На противагу світлоносним, блискучим кольорам, які символізують красу та добро, автор використовує контраст таких кольорів, як білий і чорний, світлий та темний. Відомо, що світло і тінь є невід'ємними частинами сприйняття форми предмета в навколишньому світі. Вони формують зовнішні контури предмета. Їх єдність та внутрішня боротьба допомагають поету відтворити внутрішній психологічний стан героїв, красу оточуючого світу, як і заплутаність та непередбачуваність людських доль.

«Тойоти» і «Мерседеси» на переїздах стоять **світлом різким**». – '*Toyotas and Mercedes Benzes stopped at crossings with **piercing light'*** (October, 2008) (Twenty-five years of Ukrainian poetry, 2010: 71).

«**Сині корови** летять – й від руки падає **тінь** на камінь, там де дві цятки вузлів від вужа **світло від цери**». – '***Blue cows** are flying and your hand casts a **shadow** upon a stone where two specks of a snake **coiled like a spring***' (The Courtyard) (Twenty-five years of Ukrainian poetry, 2010: 71).

Кольороназва *blue* передає негативні емоції – страх, пригніченість, похмурість, моторошність і т. п.

Колірний знак дозволяє передбачити розвиток подій, наштовхнути реципієнта на потрібну думку. Такий спосіб «доопрацювання» інформації є особливо ефективним, бо реципієнт створює свою власну уявну картину про події та людей. Цю функцію необхідно брати до уваги, оскільки пояснення прикметників-кольороназв може відбуватися як до задумів автора, так і всупереч йому – у залежності від настрою реципієнта.

Прикметники-кольороназви – активний постачальник епітетів, що є невід'ємним атрибутом авторського стилю, характеризує зовнішньо- і внутрішньо-психологічне сприймання людиною навколишнього світу. Вони відбивають природно-естетичні атрибути людини, що позначають властивості її зовнішності та підлягають естетичній оцінці. Епітети, що походять від прикметників-кольороназв, характеризуються надзвичайно багатою палітрою різних відтінків у межах одного кольору. Таким

чином, вживання різного роду прикметників кольору є необхідною умовою для створення палітри поетичного твору.

Як свідчить аналіз семантики розглянутих колористичних прикметників, у поетичних творах активно вживається лексика на позначення кольору, що характеризується символічністю та образністю. Символіка кольору та його образність може бути суттєвим компонентом творення образу героя і допомагає читачу відчути та зрозуміти ідейний зміст твору, що є найголовнішим завданням перекладацької рецепції. Таким чином проявляються два типи семантичної взаємодії мовних одиниць: по-перше, різноманітні ситуації передбачають семантичну варіативність (*blue, light-blue, dark-blue, blue-black, blue-gray* і т. д.); по-друге, відповідні лексичні поля мають певну кількість семантичних можливостей (напр., *brown, intense brown).*

На основі вищерозглянутих прикладів стає очевидним те, що назва кольору виконує значну номінативну функцію у текстах. Номінативна функція зумовлена трьома чинниками: по-перше, кольороназви обмежені у кількості, у той час як дескриптивна функція є обов'язковою для всього лексико-сематичного поля кольору; по-друге, функції класифікації дають можливість назвам кольорів використовуватися поза межами їх власного поля позначення (*red* позначає не лише червоний колір, а й рудий, помаранчевий, іржавий, що значно розширює межі позначуваної дійсності); по-третє, функції прикметникової модифікації пов'язані з непрямим художньо-образним вживанням.

Такі якості кольороназв як давність походження, активність функціонування у мові, семантичне багатство та здатність до створення нових експресивно-образних значень, дозволяють використовувати їх широко та різноманітно у текстах художніх творів, де вони з найбільшою повнотою виявляють свої естетичні можливості.

Слід зауважити, що у поетичних творах кольороназви реалізують суб'єктивну рецепцію кольору, тобто власне не кольору як такого, а ставлення автора до нього. Вони можуть відображати рецепцію не лише конкретних предметів й абстрактних понять.

Висновки

Перекладацька рецепція має на меті виявити образні засоби та семантику колірних знаків у поетичних творах. Аналіз перекладів

збірки Twenty-five years of Ukrainian poetry (1985-2010): new voices with the freedom to create' виявляє можливість адекватного відтворення семантики художнього образу, цілісної структури тексту поетичного твору в єдності всіх його елементів. Художній переклад є не лише засобом збагачення лексико-стилістичних та образних ресурсів мови, а й засобом психоментального сприйняття світу.

Література:

Венкель, Т.В. (2004). Синтагматичні, парадигматичні та епідигматичні характеристики прикметників на позначення кольору в англійській мові : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04 / Венкель Тетяна Василівна ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л. – 20 с.

Гете, И.В. (2012). Учение о цвете. Теория познания: Пер. с нем. / И.В. Гете. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ». – 200 с.

Коломієць, Л.В. (2004). Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу : [монографія] / Л.В. Коломієць. – Київ : Київський університет. – 522 с.

Павленко, О.Г. (2014). Аспект міжмовної трансформації в художньому перекладі / О.Г. Павленко // Наукові записки. Серія : Філологічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – Вип. 91. – С. 93–100.

Twenty-five years of Ukrainian poetry (1985–2010): new voices with the freedom to create. [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://bukvoid.com.ua/library/international_poetry_review/twenty

References:

Venkel, T.V. (2004). Sintagmatichni, paradigmatichni ta epidigmatichni characteristyky prikmetnikiv na poznachennya koloru v angliyskiy movi. [Syntagmetic, paradigmatic and epidigmatic characteristics of adjectives denoting colours in the English language]. *Extended abstract of candidate's thesis. Lviv.* [in Ukrainian].

Gete, I.V. (2012). *Uchenie o tsvete. [The doctrine of color. The theory of knowledge]. Moscow : LIBROKOM* [in Russian].

Koloviets, L.V. (2004) *Koncetpualno-metodolohitcni zasady suchasnoho ukrainskoho poetuchoho perekladu. [The conceptual and methodological foundations of contemporary Ukrainian poetic translation]. Kyiv : Kyiv University.* [in Ukrainian].

Pavlenko, O.H. (2014) *Aspect mizhmovnoi trnsformatsii v hudozhnomu perekladi. [The aspect of interlingual transformation in literary translation] (Vol. 33). Kirovograd: PVV V. Vinitchenko KSPU* [in Ukrainian].

Twenty-five years of Ukrainian poetry (1985–2010): new voices with the freedom to create: *Retrieved from* http://bukvoid.com.ua/library/international_poetry_review/twenty

АНАЛИЗ ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ РЕЦЕПЦИИ СЕМАНТИКИ ЦВЕТОВЫХ ЗНАКОВ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНСКОЙ ПОЭЗИИ

Татьяна Заболотная

кандидат педагогических наук,
доцент кафедры иностранной филологии и методики обучения,
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий Государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Украина, 08401
taniazab@gmail.com

АННОТАЦИЯ. *Автор статьи исследует механизмы переводческой рецепции украинской поэзии в англоязычном мире. Подтверждается мнение, что междулитератрный обмен – это сложное психоментальное образования, посредник между двумя культурами. Рецептивный подход к переводческим проблемам заключается в выявлении взаимного проникновения и синтеза двух культурных систем. Исследование проводится на основе сборника украинской поэзии. «Двадцать пять лет украинской поэзии (1985–2010): новые голоса свободы, которую еще предстоит создать». Основная идея рецептивного перевода семантики цветовых знаков заключается в раскрытии мировосприятия через «цветовую призму», ведь цветовая гамма языковой системы отражает полученный человеческий опыт в языке. С этой целью в статье проводится анализ семантики цветовых знаков, которые используют в своих произведениях современные украинские поэты. Знание семантики необходимые для понимания идейной ориентации произведения, что очень важно для правильного восприятия поэзии и адекватной рецепции цвета. Следует отметить, что рецепция цвета реализует цели, помогает раскрыть авторский замысел. Символы цвета являются культурно-историческими, культурно-психологическими и культурно-эстетическими носителями языка. Цвет может обозначать не только конкретные объекты, но и абстрактные понятия.*

Ключевые слова: *поэзия, перевод, художественный перевод, рецепция, семантика цвета, вербальная картина мира, сравнительное изучение литературы.*

THE ANALYSIS OF TRANSLATION RECEPTION OF COLOUR SIGNS' SEMANTICS IN MODERN UKRAINIAN POETRY

TetyanaV. Zabolotna

Ph.D. in Pedagogy, Assistant professor of the Department of Foreign Philology and Applied Linguistics,
SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogica University named after Hryhorii Skovoroda»,
30 Suhomlynskyi Str., PereiaslavKhmelnytskyi, Ukraine, 08401
taniazab@gmail.com

ABSTRACT. *The author of the article studies the mechanisms of Ukrainian poetry reception in the English-speaking world. The idea of international exchange as a complex psychological and mental formation, mediator between two cultures is confirmed. The receptive approach to translation problems consist in identifying of mutual penetration and synthesis of two cultural systems. The study is based on the collection of Ukrainian poetry: 'Twenty-five years of Ukrainian poetry (1985–2010): new voices of freedom which is necessary to create'. The main idea of the receptive translation of color signs semantics is to discover the perception of the world through the 'prism of color' because a color palette reflects the linguistic system received from human experience in the language. For this purpose, the article analyzes the semantics of color signs used in the works of modern Ukrainian poets. The knowledge of semantics is necessary to understand the message of the work, which is very important for the correct perception of poetry and adequate color reception. It should be noted that the reception of color realizes the goals which help to reveal the author's intent. Color symbols are cultural-historical, cultural-psychological and cultural-aesthetic native speakers. Color can mean not only concrete objects, but abstract concepts.*

Key words: *poetry, translation, literary translation, reception, color semantics, verbal picture of the world, comparative studies of literature.*

Подано до редакції 06.09.2016;
Рецензовано 13.09.2016;
Прийнято до руку 15.09.2016

UDC 81'23

SPEECH RATE AND FILLED PAUSES AS VARIABLES INVOLVED IN EFL STUDENTS' IDENTIFICATION OF AUSTRALIAN ENGLISH

Oleksandr Kapranov
Ph.D. in Philology, Assistant Professor,
The University of Bergen, Norway, P.O.BOX 7805, Bergen 5020, Norway
Oleksandr.Kapranov@uib.no

ABSTRACT*. This article involves a psycholinguistic experimental study of how speech rate and filled pauses affect the identification of Australian English by the advanced students of English as a foreign language (EFL). 30 EFL students in total (further referred to as participants) were recruited for the study at Stockholm University (15 participants) and at Lund University (15 participants) respectively. All the participants were university students enrolled at English II university programmes. All the participants indicated that their first language (L1) was Swedish. Bilingual participants were excluded from the experiment. The participants were asked to listen to four audio files in English and to identify the variety of the English language the audio files were presented in. Two of the audio files were read-alouds and two were free recalls. Free recalls contained filled pauses, whist no filled pauses were present in the read-alouds. The manipulated variables in this study involved filled pauses and speech rate. The aim of the study was to examine whether those variables would impact upon the participants' identification of Australian English. The results of the study suggest that filled pauses and the difference in the speech rate map onto a high degree of variability in Australian English identification. Data analysis indicated that only 10% of the participants identified the speakers' variety as Australian English. The results indicate that those participants who have experienced stays abroad in the English-speaking countries identify Australian English consistently. These findings are further presented and discussed in the article.*

Key words*: Australian English, EFL, accent identification, filled pauses, speech rate*

Introduction

The present article involves an empirical experiment which aims at determining whether or not filled pauses and speech rate would impact upon the EFL participants' identification of Australian English. The study is based upon an assumption that filled pauses and speech rate contribute to creating a 'noisy' environment for the

EFL students' (further in the article – participants) accent perception, thus exacerbating the participants' perceptions and judgements. To elucidate this assumption, two identical experimental sessions have been conducted with the participants, one at Lund University and another at Stockholm University. All the participants are advanced EFL students, enrolled at English II programmes at their respective universities at the time of the experiment. The participants have been asked to identify a variety of the English language in a series of the audiofiles, stored on a laptop and presented to them via loud speakers. Whilst all the audio files are in Australian English, two audio files out of four involve filled paused and a faster speech rate compared to the rest of the files. Hence, the manipulated variables involve filled pauses and speech rate.

Further in this article, it will be elucidated how these variables impact upon the participants' perception and identification of Australian English. The article is structured as follows: First, the notions of Australian English perceptions by EFL students will be provided. Second, an outline of filled pauses and speech rate in accent perceptions will be given. Third, there will be presented a psycholinguistic experiment aimed at establishing the impact of filled pauses and speech rate upon the identification of Australian English by EFL participants.

Australian English Perceptions by EFL Students

Research interest in Australian English as a variety of the English language has practical and, quite often, pedagogical implications (Pouriran et al., 2016; Yanagi & Baker, 2015). As indicated by Yang (2016:119),

> *In light of growing intercultural exchange, it is no longer appropriate to present Standard English (SE), which is often associated with General American English (GAE) and Standard British English (SBE…), as the only variety of English needed for international and intra-national interaction, because such an agenda does not respond to the fact that English is used more frequently as a lingua franca between nonnative speakers than for communication with native speakers.*

The role of Australian English as a means of intercultural exchange has been growing, especially within the context of Asian students attending Australian universities. As posited by

Yanagi & Baker (2015), oral comprehension of Australian English by EFL students studying in Australia poses significant challenges. Specifically, 36% of EFL students from Japan enrolled at Australian universities report oral comprehension of Australian English as a problem (Yanagi & Baker, 2015:626). This figure is higher when applied to specific EFL classroom situations. In particular, 76% of the participants in the study by Yanagiand Baker (2015) have indicated their problems with understanding Australian English in whole-class discussion, and 70% have reported problems with understanding dialogues among peer study groups (ibid.).

It should be noted that oral comprehension of Australian English poses problems not only for Asian EFL students. In an experiment conducted by Ladegaard (1998a), it has been found that EFL students with Danish L1 background have experienced difficulties with the identification of Australian English. To illustrate, Ladegaard (1998b) indicates that eight per cent of the whole total number of the EFL participants have correctly identified Australian variety of the English language in a series of experimental tasks. The participants in Ladegaard's study (1998b) are able to identify American and British English with much more ease. Similar findings are reported by Jarvella et al. (2001), who have conducted an experiment with advanced EFL students in Copenhagen (Denmark). Ladegaard (1998b)assumes that the low number of EFL Danish participants being able to identify Australian English stems from an insignificant presence of Australian media products (films, TV series, music, etc.) in Denmark. It can be generalised from Ladegaard's findings (1998a; 1998b) that insufficient language exposure to Australian English maps onto the low number of participants, who can correctly identify Australian English. In more general terms, these findings are in concert with previous research (Kapranov, 2009), which emphasises the role of language exposure in successful oral comprehension of a foreign language.

An Outline of Filled Pauses and Speech Rate in Accents Perceptions

Previous research (Huang et al., 2016; Munro & Derwing, 1998) indicates that listeners' perceptions involving an accented speech, such as, for instance, Australian English, are influenced by multiple variables. Amidst these variables Munro and Derwing (1998: 160) distinguish the age of EFL learners, segmental duration, prosodic

chunking, as well as stereotyping and evaluative reactions. However, it is suggested that a possible negative impact of these variables is counterbalanced by the length of residence in the target language environment (Derwing & Munro, 1997). Extending this argument further, it seems plausible that an EFL learner with an extensive sojourn to an English-speaking country will exhibit robust perception and identification of the variety of the English language even in the 'noisy' environment exacerbated, for instance, by filled pauses and high speech rate.

Filled pauses in spontaneous speech are considered a typical variable involved in spontaneous discourse (Hird & Kirsner, 2002; Poyatos, 1997). Filled pauses are thought to distinguish spontaneous speech from planned or read speech (Krivnova, 1991).Previous research by Fox Tree and Schrock (1999) indicate that spontaneous and semi-spontaneous speech is characterized by filled pauses, which are associated with unstructuredness of thought as it happens online.

Filled pauses contain a voiced fragment in the speech signal (Fox Tree, 2002). This voice fragment may correspond to vocal hesitations, repetitions, false starts, syllabic and/or vocalic prolongations of various kinds (Fox Tree, 2003). It is suggested that filled pauses are automatic and subconscious (Levelt, 1989). The automatic use of filled pauses is reported in clinical descriptions of impaired speech in aphasia and in brain tumour patients with removed left hemisphere (Van Lancker et al., 2006:412).

Filled pauses are frequently used as discourse markers in hedges, parataxis and vague language (Wennerstrom & Siegel, 2003). Filled pauses are thought to be used for holding the floor in a conversation by providing audible cues that the speaker is engaged in speech production (Maclay & Osgood, 1959). It is theorised that filled pauses involving various types of non-lexical fillers, such as hesitations of the sound or lengthening of certain words, are used by the speaker to plan the continuation of the utterance. Clark and Fox Tree (2002) indicate that filled pauses tend to heighten the listeners' attention to the upcoming speech chunk. It appears that human raters identify lexical items faster, when they arepresented with speech segments containing filled pauses (Clark & Fox Tree, 2002).

Speech rate is considered to be related to speech fluency (Kormos & Denes, 2004:148). Typically, speech rate is calculated as the number of syllables articulated per minute. Other approaches

to calculating speech rate involve the number of words per minute, and the total number of syllables produced in a given speech sample divided by the amount of total time required to produce the sample in seconds (Riggenbach, 1991). In a study of fluency and speech production in the second language, Kormos and Denes (2004) report that mean speech rate by advanced students of English is 181, whilst low-intermediate students' speech rate is 115 in the experimental speech production task. In speech comprehension, however, optimal speech rate preferred by the listeners is approximately 200 words per minute (Munro & Derwing, 1998:162). Previous research suggests that speech rates higher that 250 words per minute significantly compromises oral comprehension (Anderson-Hsieh & Koehler, 1988; Foulke, 1968).

Based upon these findings, it can be assumed that speech rate in speech production tasks in a foreign language is a measure of the students' mastery of the language. Whilst there are numerous previous studies of the effects of speech rate and pauses on the perception of speech by non-nativelisterens (e.g., Blau, 1990; Flege, 1988), little, however, is known about the impact of speech rate on the advanced students' oral perception of the foreign language, e.g. EFL. There is insufficient research which elucidates how a high speech rate taken in conjunction with filled pauses influences EFL students' identification of an accent of the English language. A psycholinguistic study further presented in this article seeks to address this issue.

The Present Psycholinguistic Experiment

Following Munro (1998:159), the present study is based upon an assumption that accented speech delivered at reduced rate sounds more comprehensible than speech produced at a normal rate. Additionally, the study factors in findings by Fox Tree (2003) who suggest that filled pauses impact upon the participants' speech comprehension. In concert with these assumption, the present **hypothesis** has been formulated as follows: It is assumed in the present study that a speech rate higher than normal taken in conjunction with filled pauses will negatively impact upon the participants' identification of Australian English. However, it is not precluded that those participants who have enjoyed a stay abroad in an English-speaking country will successfully identify the Australian variety of the English language in the audio texts marked by the presence of high speech rate and filled pauses.

Participants

30 participants (12 males and 18 females, M age 22.4 y.o.) in total were recruited for the experiment, i.e. 15 participants at Lund University (Sweden) and 15 at Stockholm University (Sweden). All the participants were enrolled at advance EFL programmes at their respective universities in Sweden. All the participants indicated that Swedish was their first language (L1) and English was their foreign language (EFL). Bilingual participants were excluded at the preliminary stage of the experiment.

Materials

Materials involved four audio texts. All the texts were similar in duration (M = 1.2 min). Two stories were read-alouds (see Appendix 3 for a sample), while the other two were free recalls (see Appendix 4 for a sample). There were two speakers in all four audiotexts (one speaker had to read a read-aloud and provide a free recall of another story, another speaker was asked to do the same). All the speakers in all four audio files were female certified speech pathologists from Perth, Western Australia. The speakers in read-aloud audio files were instructed to read the stories in a neutral formal manner (speech rate in read-aloud #1 was calculated at 120 words per minute, and in read-aloud #2 it was 118 words per minute). The speakers in free recalls were given a story to read and then they were asked to retell it with a higher speech rate than in the read-alouds, inserting the following filled pauses: *oh, uhm, you know*, and *well* where they though tit was appropriate. Speech rate in free recall #1 was calculated at 179 words per minute, and in free recall #2 it was 183 words per minute.

Procedure

All the participants were tested in a one-off experimental session as a group, one group in Lund University (Sweden) and another group at Stockholm University (Sweden). The participation in the experiment was voluntary and no conflict of interest was reported. The participants were provided with the Information Sheet containing an outline of the experimental procedure. Then, the participants were asked to fill out the Consent Form which gave the experimenter the participants' permission to use their data for research purposes. The participants' real names and other identifying information were coded

to ensure confidentiality. Following that, the participants were given a questionnaire with the questions involving the participants' socio-linguistic background (see Appendix 1). Then, the participants were asked to listen to four audio texts in English. They were instructed to identify the variety of the English language in those audio texts after they have listened to them. The participants were provided with a post-listening questionnaire (see Appendix 2). The experimental sessions both at Lund University and at Stockholm University took approximately one hour.

Speech rate was calculated as a measure of words per minute. The results were calculated in statistical package SPSS.

Results and Discussion

The results of the data analysis have been summarised in Table 1 (the participants from Lund University) and Table 2 (the participants from Stockholm University) respectively.

Table 1.

Descriptive statistics with the participants from Lund University

Percentage of the Participants in Accent Identified/Story	**Story1. RA**	**Story 2. FR**	**Story 3. RA**	**Story 4 FR**
American English	20	0	7.5	5
Australian English	18	24	40	40
British English	62	60	45	50
Irish English	0	0	0	0
New Zealand English	0	16	7.5	5
Scottish English	0	0	0	0
South African English	0	0	0	0

Explanation of the abbreviations: RA = read-aloud story; FR = free recall story.

The results from experimental session # 2 involving the participants from Stockholm University are presented in Table 2 below:

Table 2.

Descriptive statistics with the participants from Stockholm University

Percentage of the Participants in Accent Identified/Story	**Story 1. RA**	**Story 2. FR**	**Story 3. RA**	**Story 4 FR**
American English	0	0	20	10
Australian English	10	10	10	20
British English	70	50	30	50
Irish English	0	30	0	10
New Zealand English	20	0	0	0
Scottish English	0	10	10	10
South African English	0	0	30	0

Explanation of the abbreviations: RA = read-aloud story; FR = free recall story

As evident from the data, the identification of Australian English by the participants in both the groups of the participants is marked by a high degree of variability. However, there is a tendency in both the groups to associateread-alouds with British English, e.g. the group of participants from Lund University identified British English in read-alouds as 62% and 45% respectively and in free recalls as 60% and 50% respectively. As evident from Table 1, the data garnered from the participants at Lund University are inconclusive in respect to the impact of filled pauses and a higher speech rate upon the successful identification of the variety of the English language. Similar findings are observed in the group of participants tested at Stockholm University. Analogous to the participants at Lund University, their data are characterised by a high degree of variability. It is not possible to ascertain whether or not the variability is associated with the presence of filled pauses and a high speech rate.

However, the examination of the pre- and post-listening questionnaires has reveal the following findings: those 10% of all

the participants who successfully identified Australian variety of the English language in all four audio files have stayed at least three months abroad, either in Australia or in France having Australian roommates. The present findings seem to concur with Huang et el. (2016:25), who suggest that there is a facilitative effect of accent familiarity on accent identification.

Conclusions

The present article involves a psycholinguistic experiment aimed at elucidating the impact of filled pauses and a difference in speech rate upon the identification of Australian English. 30 participants in total have been tested in the study. Only 10% of the participants consistently identified the variety of the English language as Australian English in all experimental tasks. Data from the pre- and post-listening questionnaires reveal that those 10% of the participants who identified Australian English in all the stories have stayed in Australia (two participants) and one in Paris, living there with Australian roommates. The mean length of the sojourn abroad by those participants is estimated to be three months in duration. Arguably, these findings have the following pedagogical implications: The EFL students' awareness of the varieties of the English language via classroom exposure does not map onto the successful identification of the variety of the English language in the listening comprehension task. The data in the present study are suggestive of the facilitative effect of the EFL students' sojourn abroad in the English-speaking country, which allows to override a 'noisy' environment (represented by filled pauses and a high speech rate) of the identification of the variety of English.

Acknowledgements

The author wishes to acknowledge post-doctoral research funding from the Swedish Institute (Stockholm), which enabled the data collection and the article write-up. The author of the article wishes to acknowledge students at Lund University and at Stockholm University, whose participation in the experiment is highly appreciated.

References:

Anderson-Hsieh, J. & Koehler, K. (1988). The Effect of Foreign Accent and Speaking Rate on Native Speaker Comprehension. *Language Learning, 38(4)*, 561–596.

Blau, E. (1990). The effect of syntax, speed, and pauses on listening comprehension. *TESOL Quarterly, 24*, 746–753.

Clark, H. & Fox Tree, J.E. (2002). Using uh and um in spontaneous speaking. *Cognition, 84*, 73–111.

Derwing, T. & Munro, M. (1997). Accent, intelligibility and comprehensibility: Evidence from four L1s. *Studies in Second Language Acquisition, 19*, 1–16.

Flege, J. (1988). Factors affecting degree of perceived foreign accent in English sentences. *Journal of the Acoustic Society of America, 84*, 70–79.

Foulke, E. (1968). Listening comprehension as a function of word rate. *Journal of Communication, 18*, 198–206.

Fox Tree, J.E. (2003). Interpreting Pauses and Ums at Turn Exchanges. *Discourse Processes, 34(1),* 37–55.

Fox Tree, J.E. (2002). Interpretations of pauses and ums at turn exchanges. *Discourse Processes, 34(1),* 37–55.

Fox Tree, J.E. & Schrock, J. (1999). Discourse Markers in Spontaneous Speech: Oh What a Difference an Oh Makes. *Journal of Memory and Language, 40*, 280–295.

Hird, K. & Kirsner, K. (2002). The relationship between prosody and breathing in spontaneous discourse. *Brain and Language*, *80*, 536–555.

Huang, B., Alegre, A. & Eisenberg, A. (2016). A Cross-Linguistic Investigation of the Effect of Raters' Accent Familiarity on Speaking Assessment. Language Assessment Quarterly, 13(1), 25–41.

Jarvella, R.J., Bang, E., Jakobsen, A.L. & Mees, I.M. (2001). Of mouths and men: non-native listeners' identification and evaluation of varieties of English. *International Journal of Applied Linguistics*, *11*(1), 37–56.

Kapranov, A. (2009). Pauses in Simultaneous Interpreting from/into Norwegian Performed by the Students of Norwegian as a Third Language. *Nordand. Nordisk Tids skrift for Ander språks for skning*, *1*, 53–66.

Kormos, J. & Denes, M. (2004). Exploring measures and perceptions of fluency in the speech of second language learners. *System, 32*, 145–164.

Krivnova, O.F. (1991). Prepausal'noje prodlenije glasnyh v svjaznoj rechi. *APCO-16 Moskva. Tezissy dokladov,* 153–154.

Ladegaard, H.J. (1998a). Assessing national stereotypes in language attitude studies: The case of class-consciousness in Denmark. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, *19*(3), 182–198.

Ladegaard, H.J. (1998b). National stereotypes and language attitudes: The perception of British, American and Australian language and culture in Denmark. *Language &Communication*, *18*(4), 251–274.

Levelt, W.J.M. (1989). *Speaking: From Intention to articulation.* MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

Maclay, H. & Osgood, C.E. (1959). Hesitation phenomena in spontaneous English speech. *Word*, *15*, 19–44.

Munro, M. & Derwing, T. (1998). The effects of Speaking Rate on Listener Evaluation of Native and Foreign-Accented Speech. *Language Learning 48(2),* 159–182.

Pouriran, R., Sajjadi, S., Pouriran, K. & Sajjadi, E. (2016). The Analysis of Iranian EFL Learners' Acquisition of the American, British and Australian Accents. *Journal of Paramedical Sciences*, 7(1), 20–26.

Poyatos, F. (1997). Aspects, problems and challenges of nonverbal communication in literary translation. In F. Poyatos (Ed.), *Nonverbal Communication and Translation*. (pp. 17–49), Amsterdam: John Benjamins.

Riggenbach, H. (1991). Towards an understanding of fluency: A microanalysis of nonnative speaker conversation. *Discourse Processes, 14*, 423–441.

Van Lancker, Sidtis, D. & Postman, W.A. (2006). Formulaic expression in spontaneous speech of left- and right- hemisphere-damaged subjects. *Aphasiology, 20(5),* 411–426.

Wennerstrom, A. & Siegel, A. (2003). Keeping the Floor in Multiparty Conversations: Intonation, Syntax, and Pause. *Discourse processes, 36(2),* 77–107.

Yanagi, M. & Baker, A.A. (2015). Challenges Experienced by Japanese Students with Oral Communication Skills in Australian Univerities. TESOL Journal, 7(3), 621–644.

Yang, J.H. (2016). Focus on Australian English: a critical learning portfolio pedagogy. *Language, Culture and Curriculum, 29(2),* 119–140.

Appendix 1. Pre-listening questionnaire

1. What is your current age?
2. Please, identify your gender.
3. What is your first language?
4. What is your second language?
5. How old were you when you started learning English?
6. Have you previously been to an English-speaking country? If yes, could you tell me what country it was and how long did you stay there?
7. Would you describe yourself as fluent in English? If yes, could you tell me how fluent do you think your speech is? If no, could tell me what do you think your problems are in relation to speech fluency in English?
8. Do you use English daily? If yes, please specify how often.
9. Do you watch TV programmes in English? If yes, which ones?
10. Do you watch the English-speaking TV programmes and pay attention to what people are saying in English, or do you watch the programmes only paying attention to the subtitles in Swedish?
11. Are you aware that the English language has different varieties?
12. Which of the varieties of the English language is easier for you to understand? American English? British English? Scottish English? Irish English? Australian English?
13. Which of the varieties of the English language is easier for you to speak? American English? British English? Scottish English? Irish English? Australian English?
14. Which of the varieties of the English language do you use at work and/or place of study? American English? British English? Scottish English? Irish English? Australian English?

Appendix 2. Post-listening questionnaire

1. You have now listened to four stories. Could you please try to identify which dialect/s of the English language these four stories are told in?

2. Have you heard the/these dialect/s of the English language before? If yes, tell me when and under what circumstances.

3. Were the stories easy to understand? If yes, were there any stories which were much more easier to understand? Why?

4. Were the stories difficult to understand? If yes, which of the stories was the most difficult one to understand? Why?

5. Was the speaker in Story 1 a fast speaker, or a slow one? How would you rate her tempo of speech? Cross one answer only. □ Very fast □ Fast □ Normal □ Slow □ Very slow?

6. Was the speaker in Story 2 a fast speaker, or a slow one? How would you rate her tempo of speech? □ Very fast □ Fast □ Normal □ Slow □ Very slow?

7. Was the speaker in Story 3 a fast speaker, or a slow one? How would you rate her tempo of speech? Cross one answer only. □ Very fast □ Fast □ Normal □ Slow □ Very slow?

8. Was the speaker in Story 4 a fast speaker, or a slow one? How would you rate her tempo of speech? Cross one answer only. □ Very fast □ Fast □ Normal □ Slow □ Very slow?

9. Could you say that all the speakers in all the stories were fast talkers? Why?

10. Could you say that all the speakers in all the stories were slow talkers? Why?

11. Speaker in which story paused more? In Story 1? In Story 2? In Story 3? In Story 4? Could you explain why?

12. Speaker in which story paused less? In Story 1? In Story 2? In Story 3? In Story 4? Could you explain why?

Appendix 3. A sample of a free recall story

Well, the story is about the guy called Don Moore. He was waiting at the airport flying…. You know, …waiting to fly to Cairns… The flight.. ..He's going to visit his brother who he hadn't seen for a number of years. The flight was supposed to leave at 7:30 but it had been delayed. Uhm..and … the woman, the announcer person said that the plane was delayed and then she said that people were allowed to board, but, uhm, the passengers had to be restricted in numbers. Oh,

and she read out the list of the passengers, um...who could not board the plane and Don Moore was one those people. Well, every one came up and complained to the woman, and then, finally, he…Don waited up until everyone disappeared and he came up to the woman and said that he had to be on that plane because he had to perform an emergency surgery in Cairns. And she said 'How bizarre, how funny, you are the seventh person who told me the same today'.

Appendix 4. **A sample of a read-aloud story**

Billy Smith closed his umbrella and walked slowly into the library. He went over to the desk where a strict-looking grey-haired woman sat sorting papers. He waited quietly for the woman to finish her work. Eventually, the woman looked up at him with an irritated expression and asked Billy what she could do for him. Billy explained that he had had a book checked out for over a month. The woman frowned and told Billy that he would have to return the book right away and pay the fine. Then Billy had to admit to the woman that he had lost the book. That upset the librarian even more. She told Billy that he had better find the book or he would have to pay the library for it. Finally, Billy told her that he had forgotten the book at a resort in New Zealand. The woman picked up a pencil and said that she would have to fill out a report. Then she asked Billy what was the name of the book he lost. Billy blushed and said: 'The name of the book was 'How To Improve Your Memory''.

СКОРОСТЬ РЕЧИ И ЗАПОЛНЕННЫЕ ПАУЗЫ КАК ПЕРЕМЕННЫЕ УЧАСТНИКИ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ИДЕНТИФИКАЦИЮ СТУДЕНТАМИ АВСТРАЛИЙСКОГО ВАРИАНТА АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО (EFL)

Александр Капранов

кандидат филологических наук, доцент,
Университет Бергена, P.O.BOX 7805, г. Берген 5020, Норвегия
Oleksandr.Kapranov@uib.no

АННОТАЦИЯ. *В статье освещено экспериментальное исследование того, как скорость речи и восполненные паузы влияют на*

идентификацию австралийского варианта английского языка как иностранного (EFL). Были отобраны 30 студентов для исследования в Стокгольмском университете (15 участников) и в Университете Лунда (Швеция) соответственно. Все участники были студенты, которые обучаются по университетским программам Английский II. Все участники от метили, что их первый язык (L1) является шведским. Двуязычные участники были исключены из эксперимента. Студентам было предложено выслушать четыре звуковых файла на английском языке и идентифицировать варианты английского языка. Два из аудио файлов были чтением вслух и два были произвольными пересказами. Произвольные пересказы содержали заполненные паузы, в то же время они отсутствовали при чтении вслух. Цель исследования состояла в том, чтобы изучить, будет ли темп речи и заполненные паузы влиять на идентификацию австралийского английского языка. Результаты показывают, что 10% участников идентифицировали австралийский английский язык. Результаты показали, что только те участники, которые находились за границей в англоязычных странах, успешно идентифицировали австралийский вариант английского языка.

Ключевые слова: *австралийский английский, EFL, идентификация акцента, заполненные паузы, скорость речи.*

ШВИДКІСТЬ МОВЛЕННЯ І ЗАПОВНЕНІ ПАУЗИ ЯК ПЕРЕМІННІ УЧАСНИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ІДЕНТИФІКАЦІЮ СТУДЕНТАМИ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (EFL)

Олександр Капранов

кандидат філологічних наук, доцент,
Університет Бергену, Норвегія, P.O.BOX 7805, м. Берген 5020,
Oleksandr.Kapranov@uib.no

АНОТАЦІЯ. *Ця стаття містить експериментальне дослідження того, як швидкість мовлення і заповнені паузи впливають на ідентифікацію австралійського варіанту англійської мови студентами англійської мови як іноземної (EFL). 30 студентів EFL були набрані для дослідження в Стокгольмському університеті (15 учасників) та в Університеті Лунда (Швеція) відповідно. Всі учасники були студенти, які навчаються за університетськими програмами Англійська II. Всі учасники відзначили, що їх перша мова (L1) є шведська. Двомовні учасники були виключені з експерименту. Учасникам було запропоновано вислухати*

чотири звукових файлів англійською мовою та ідентифікувати варіанти англійської мови. Двоє з аудіо файлів були читання вголос і два були довільними переказами. Довільні перекази містили заповнені паузи, в той час як вони були відсутні в читанні вголос. Мета дослідження полягала в тому, щоб вивчити, чи будуть швидкість мовлення і заповнені паузи впливати на ідентифікацію австралійської англійської мови. Результати дослідження показали, що 10% учасників ідентифікували австралійську англійську. Результати показують, що лише ті учасники, які перебували за кордоном в англомовних країнах, успішно ідентифікували австралійський варіант англійської мови.

Ключові слова: *австралійська англійська, EFL, ідентифікація акцента, заповнені паузи, швидкість мовлення.*

Подано до редакції 03.09.2016;
Рецензовано 07.09.2016;
Прийнято до руку 08.09.2016

УДК 316.77

МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ В МІЖДИСЦИПЛІНАРНІЙ ПАРАДИГМІ: ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА, СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ, ПСИХОЛІНГВІСТИКА

Лариса Компанцева
доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри,
Національна академія Служби безпеки України,
вул. Онуфрія Трутенка, 22, м. Київ, Україна, 03022
larafkom@gmail.com

АНОТАЦІЯ*. Кольорові революції 21 століття, події 2013–2016 років в Україні стимулювали переосмислення теорії масових комунікацій, що, перш за все, передбачає визначення психолінгвістичних чинників їх здійснення та впливу на масову свідомість. Актуальності набувають такі питання: яким чином натовп, зібрана публіка і незібрана публіка здатні до трансформування одне в одне? Яким чином ці види маси впливають на стан безпеки держави? Які комунікативні впливи здійснюються на кожний із зазначених видів мас? Яким*

чином можна запобігти цим впливам? наскільки масовими будуть глобальні комунікації? як фахівці силових відомств можуть управляти соціальними комунікаціями мас задля забезпечення державної безпеки?

У статті пропонується міждисциплінарний підхід до феномену масові комунікації та вирішуються такі завдання: аналізуються підходи соціальних комунікацій до теорії мас та масових комунікацій; визначаються ключові питання масових комунікацій у системі забезпечення державної безпеки; пропонуються психолінгвістичні технології попередження деструктивних масових комунікацій.

Ключові слова: *забезпечення державної безпеки, маси, масові комунікації, «розумний натовп», протидія деструктивним маніпуляційним впливам.*

Вступ

Проблеми масових комунікацій активно розробляються українськими (Ф. Іванов, С. Квіт, В. Різун, Г. Почепцов) і закордонними вченими (Г. Лассвелл, Г. МакЛюен, Ю. Хабермас, В. Шрам тощо). Дослідники визначали сутність масових комунікацій з позицій різних наук – соціології, політології, філософії, психології, лінгвістики тощо.

Кольорові революції 21 століття, події 2013–2016 років в Україні стимулювали переосмислення теорії масових комунікацій, що, перш за все, передбачає визначення психолінгвістичних чинників їх здійснення та впливу на масову свідомість. Актуальності набувають такі питання:

- яким чином натовп, зібрана публіка і незібрана публіка здатні до трансформування одне в одне?
- яким чином ці види маси впливають на стан безпеки держави?
- які комунікативні впливи здійснюються на кожний із зазначених видів мас? Яким чином можна запобігти цим впливам?
- наскільки масовими будуть глобальні комунікації?
- як фахівці силових відомств можуть управляти соціальними комунікаціями мас задля забезпечення державної безпеки?

Мета статті – сформулювати міждисциплінарний підхід до феномену *масові комунікації*. Завдання статті: 1) проаналізувати підходи соціальних комунікацій до теорії мас та масових комунікацій; 2) визначити ключові питання масових комунікацій у системі забезпечення державної безпеки; 3) запропонувати

психолінгвістичні технології попередження деструктивних масових комунікацій.

Методи і методики дослідження

Серед загроз, на попередження яких передусім має бути спрямована діяльність інститутів сектору безпеки та оборони, дослідники виокремлюють транснаціональний тероризм, організовану злочинність, зокрема кібер-, активізація по усьому світу «розумного натовпу» (флеш-моб, кримінальний карнавал, мирний бунт), який формується в мережевих ресурсах та засобах масової комунікації, що забезпечує його організованість і планомірність дій

Специфіка зазначених загроз полягає в тому, що вони:

- незвичайні, на нашу думку;
- не відповідають законам війни, з позицій засобів і можливостей;
- не відповідають наявному арсеналу військових засобів і планів;
- чітко спрямовані проти конкретних активів держави;
- припускають використання, нейтралізацію і зведення нанівець того, що в іншій ситуації становить силу держави;
- складні для відповідних дій та особливо складні для чіткої і пропорційної протидії.

Усі зазначені загрози ґрунтуються на асиметричних комунікаціях і нестандартних підходах: асиметрія означає відсутність загальної бази для порівняння, з погляду якості; нестандартність – наявність характерної або незвичайної моделі.

«Rand-корпорація» та Інститут складності в Санта-Фе (SFI) прогнозують найближчі десятиліття як десятиліття бунтів. Причинами дослідники вважають голод, загальне відчуття загрози, маргінальність (статеві девіації, Pussy Riot) і молодіжний націоналізм, який буде апелювати до проблем діаспори. Отже, перед дослідниками постають завдання пошуку нових комунікаційних технологій, спрямованих на попередження та зниження напруження заворушень, визначення адекватних технологій дослідження масових комунікацій. Серед найбільш актуальних визначимо такі:

Конверсанційний аналіз – аналіз, спрямований на визначення перфомативної природи соціальної реальності й

мови; дослідження зміни комунікативних ролей та семіотизації соціально-культурного контексту.

Дискурс-аналіз – всебічний опис і характеристика мовленнєвого спілкування людей у конкретних, зокрема, і стандартних комунікативних ситуаціях з урахуванням соціальних, культурних, когнітивних, психологічних, етнічних і т. ін. Детермінантів.

Метод соціальних взаємодій або метод спостереження груп – метод, за допомогою якого можуть бути досліджені процеси формування групових культурних цінностей; вербальні вислови (позитивні/негативні, дружні/ворожнечі тощо); вербальна й невербальна поведінка в референтних групах й субкультурах; статика й динаміка відношень особистість/група.

Результати досліджень

Підхід соціальних комунікацій до теорії мас та масових комунікацій сформувався останніми роками. Він базується на таких положеннях:

1. Згідно В. Різуна, **масові комунікації** за характером і формою є видом соціальної взаємодії – впливом комуніканта на комуніката у вигляді маси. Масові комунікації – середовище для лідерів, вожаків, керівників, які комунікують із громадянським суспільством. Через це масові комунікації виступають особливою формою соціального регулювання і є окремим видом соціальних комунікацій (Різун, 2008).

2. В українській традиції поняття *масова комунікація* вживається в однині. Проте С. Квітом було обґрунтовано множинне визначення цього феномену, оскільки *масові комунікації* є «певною різноспрямованою інформаційною взаємодією, що представляє собою багато різнорідних актів комунікації всередині суспільства». С. Квітом зауважив, що в сучасній Україні масові комунікації громадянського суспільства починаються з Чорнобильської катастрофи. «Це була та інформація, яку неможливо було приховати від масової авдиторії. Відтак відбулася загальносуспільна рефлексія над нею, що зумовила певні наслідки. До того в Україні здійснювалася односпрямована тоталітарна комунікація від комуністичного керівництва СРСР до широких мас населення». Вивчення масових комунікацій починається з відходом від тоталітарної системи, яка «не потребує досліджень

масових комунікацій, оскільки вона не зацікавлена в жодному зворотному зв'язку із суспільством» (Квіт, 2008).

3. Середовище масових комунікацій антагоністичне, воно породжує протистояння еліт і мас.

4. Масові комунікації виконують суспільні функції соціального регулювання. «Масові комунікації відбивають стосунки всередині суспільства і забезпечують його ефективність» (Квіт, 2008).

5. Низка вчених пов'язує масові комунікації з впливом медіа (С. Квіт, Ч. Райт, Д. де Флер, Е. Деніс), «оскільки відділення масмедіа від масової комунікації є неприродним» (Квіт, 2008). Згідно іншого підходу (В. Різун) у розвитку масових комунікацій визначаються три періоди – доіндустріальний, індустріальний, інформаційний, а масові комунікації не обов'язково співвідносяться з медіа, вони з'являється водночас із виникненням людського суспільства і навіть до появи мови існують як живе спілкування через жести, міміку, звуки.

6. Масові комунікації можуть використовуватися в різних форматах – великих інформаційних кампаніях, виборчих кампаніях, інформаційних війнах тощо. Так, під час інформаційної агресії здійснюється маніпулювання масами, вплив на еліту певних держав або власної країни. За В. Різуном, мета такої маніпуляції найчастіше полягає у таких діях: внесенні у суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів; дезорієнтації та дезінформації мас; послаблення певних переконань, устоїв; залякування народу образом ворога тощо. Генеральна мета інформаційної війни – порушити обмін інформацією в таборі противника, тобто ареною боротьби стає масова свідомість (Різун, 2008).

7. Для соціальних комунікацій актуальним є розуміння **маси** як ситуативно виниклої, ймовірнісною за своєю природою, гетерогенної за складом, неструктурованої, неорганізованої та ірраціональної за формами функціонування психологічної єдності людей, яка формується щоразу як новий соціальний суб'єкт під впливом масового настрою, що виникає в результаті конфлікту між прагненнями й досягненнями людей, та певним чином поводить себе в рамках своєї, масової свідомості (Різун, 2008).

8. Існують різні класифікації маси. Так, Г. Тард пропонував розрізняти *натовп* і *публіку*, що відрізняються за такими

характеристиками: у натовпі люди фізично поєднані, у публіці переважно розсіяні, натовп більш активний і нетерпимий, публіка більш лояльна і пасивна. Публіка є потенційним натовпом, її можна кваліфікувати як початковий стан зрілої маси (Тард, 1902). В межах соціальних комунікацій доцільною є класифікація маси, що запропонована Д. Ольшанським: *натовп, зібрана публіка* (від глядачів у театрі до учасників мітингів, що мають спільні установки, орієнтації під впливом одного й того самого предмета сприймання в один і той самий момент, готові до дії), *незібрана публіка* (електоральні маси, аудиторія ЗМІ, поляризована маса, тобто більшість людей, що мають спільне у мисленні, інтереси яких викликані однаковими стимулами) (Ольшанський, 2002).

9. Існує дві форми маси – природна, *стихійна*, неорганізована, яка виникає сама собою (Г. Ле Бон, Б. Поршнев, Ш. Сигеле, Г. Тард), і *штучна*, організована, керована (У. Макдауголл, Д. Ольшанський, В. Різун, З. Фрейд). «У стихійній масі людей об'єднує не якийсь керівник; вони самі знаходять свою жертву – уособлюють персонально в комусь свій негативізм, оскільки їх єднає швидше ідея боротьби з кимось проти чогось, ніж ідея боротьби за когось і щось. Для стихійних мас обов'язкове внутрішнє, міжперсональне спілкування, в середовищі якого вони й формуються; масове спілкування відбувається у вигляді комунікаційної поведінки висунутих самою ж масою лідерів або зовнішніх «вождів», які хочуть впливати на стихійні маси. Штучна маса – це продукт організованої праці кількох людей чи однієї особи, соціальних інститутів, які керують людьми, «заганяючи» їх у масу і використовуючи для цього знання про психологію природних, стихійних мас. Керівник маси – це лідер, вожак, авторитет, «гіпнотизер». Члени штучної маси повсякчас самонавіюють собі уявлення про зразкову людину, приписуючи їй те, що вони хочуть бачити в лідерові» (Різун, 2008).

10. Модель масових комунікацій була запропонована Г. Ласвеллом, який вважав, що акт комунікації має бути описаний за допомогою п'яти запитань: хто є комунікатором? що він повідомляє? за допомогою якого каналу? кому? з яким ефектом? «У ході наукового вивчення процесу комунікації акцент робиться на одному з перелічених питань. Дослідники, які вивчають складову «Хто» (комунікатора) приділяють основну

увагу факторам, що ініціюють і спрямовують акт комунікації (Ласвелл, 1948). Ми називаємо цю галузь досліджень аналізом контролю. Фахівці, що вивчають питання про те, «що говориться», включені до контент-аналізу. Дослідження специфіки радіо, преси, кінематографа та інших каналів комунікації становлять предмет медіа-аналізу. У тих випадках, коли у фокусі уваги дослідників опиняються індивіди, охоплені ЗМІ, говоримо про аналіз аудиторії. При обговоренні питання впливу центральною є проблема аналізу ефектів» (Ласвелл, 1948).

11. Масові комунікації – складова соціальних комунікацій. За визначенням Н. Костенко, масові комунікації формують повсякденність, соціум та алгоритми його існування через опосередкування з економічними, соціальними та культурними впливами (Костенко, 1993). В. Іщук наголошує на соціальній функції масових комунікацій, оскільки вони забезпечують ідеологічний, політичний, економічний або організаційний вплив на думки і поведінку громадян (Іщук, 2000). В. Владимиров обґрунтовує трансформацію *массового-розуміння-як-массового буття* в *соціальне-розуміння-як-соціальне буття* за рахунок впливу медіа на стихійне спілкування (Владимиров, 2006). Специфіка масових комунікацій як складової соціальних комунікацій постійно змінюються.

І. Пригожин, засновник синергетичного підходу, вивів умови переростання хаосу в організовану середу, зазначивши, що хаос при деякому зовнішньому впливі має здатність до самоорганізації та створення внутрішніх структур (Пригожин, 1986). У проекції на масовий рух процеси структурування хаосу виглядають так:

1) у більшості індивідів, що становлять масу, повинні бути спільні погляди, інтереси, які мають важливе для них значення, причому ці погляди пов'язані з почуттями незадоволеності, розчарування існуючим станом справ. Створення груп незадоволених, що мають різний статус у суспільстві, – основа масового руху;

2) основний фактор, який підтримує масовий рух, – віра в його цілі, надія на майбутнє, усвідомлення кожним учасником своєї сили. «Масовий рух у фазі його підйому приваблює і підтримує послідовників не тим, що задовольняє бажання самопросування, а тим, що може дати задоволення пристрасті до самовідданості... Незадоволені знаходять у русі можливість стати

іншими людьми ... Віра в «священну справу» частково заміняє віру в самих себе» (Хоффер, 2001);

3) рух повинен мати ясну мету, що підкріплюється привабливою і барвистою доктриною та ідеологією. «Людина з надією отримує силу з найнеймовірніших джерел, наприклад: гасла, слова, гудзики. Всяка віра безсила, якщо вона не включає в себе віри в майбутнє, якщо не пророкує світле майбутнє. Так і доктрина: щоб бути дієвою вона повинна бути не тільки джерелом влади, а й ключем до книги майбутнього» (Хоффер, 2001).

У теперішній час актуальності набуває вивчення масових комунікацій у системі забезпечення державної безпеки. Активізація в Україні деструктивних масових впливів (тотальність російської пропаганди, активізація сепаратистських акцій на Сході України, використання релігійних та національних факторів російськими пропагандистами задля роз'єднання українського суспільства і розпалювання ворожнечі тощо) зумовлюють необхідність технологій маніпуляційного впливу на масову свідомість, а саме:

1. *Публічні заяви, виступи, протести, листи, декларації, підписані відомими людьми, вченими, громадськими та релігійними діячами*. Маніпуляційний ефект полягає в перенесенні поваги та довіри до відомих людей на ідеї, представлені в публічних заявах.

2. *Використання комунікативних засобів, спрямованих на великі групи людей*:

а) ідеї, установки, надії, проміжні цілі – все те, що формує картину майбутнього, що відрізняється від теперішнього стану справ, який учасники руху критикують;

б) гасла, картинки, карикатури, значки, прапорці, шарфи, хустки – засоби, що мають символічне навантаження, і підкреслюють об'єднання людей у «коло своїх»;

в) всілякі засоби поширення ідей, гасел і вимог: записи для відтворення на плеєрах, мобільних телефонах тощо; публікації в ЗМІ, копії статей; буклети, листівки та ін. Ці засоби поширюються активістами через знайомих на мітингах та інших публічних заходах.

3. *Символічні дії*: знищення знамен, чучел, портретів; носіння символів, що визначають ставлення до певного протестного напрямку; вивішування прапорів; символічне запалення свічок, факелів, ліхтарів; виставлення портретів керівників і символів свого руху; гудки та інші символічні звуки;

проведення молитов і богослужінь; малювання символів на стінах будинків.

4. *Різноманітні акції на підтримку поширення інформації про цілі руху:* концерти, мультфільми, кліпи та ін. Ці засоби розраховані на певну цільову аудиторію. Тут застосовується загальна схема: поширення поваги до відомих особистостей на користь того, за кого ці особистості виступають.

5. *Відмова від соціального співробітництва,* засудження окремих представників влади, зокрема і членів їхніх сімей. Це спосіб ефективного впливу на представників правоохоронних органів.

6. *Наявність харизматичного лідера, якому учасники руху довіряють і з яким пов'язують свої надії.* Часто цей лідер вибудовує соціальну політику на комунікації із співчуваючими, умінні повести за собою тих, хто сумнівається, це припускає використання таких мовленнєвих конструкцій: простих і зрозумілих кожному учаснику руху формулювань; барвистих переконань; нелогічного переходу від сьогодення до майбутнього; емоційних конструкцій; підкресленого акцентування рівності всіх учасників руху; театральності ритуалів, масових сцен, символів, емблем.

7. *Використання медіаторів* – «лідерів думок», що передбачає сугестивний вплив на людину циркулюючих міфів, чуток і пліток, що походять не безпосередньо із ЗМІ, а через значущих для людини авторитетних людей («лідерів думки»). Неофіційні особистісні комунікації для людей більш значущі, ніж «офіційні» повідомлення ЗМІ. Ідеї та ситуації здатні транслюватися на низовий рівень (рівень масових комунікацій) у тій мірі, в якій вони драматургійні, мають цікавий і доступний сюжет.

8. *Розпалювання незадоволеності й ненависті у всіх верствах населення* – основа створення масових рухів. «Загальна ненависть поєднує самі різнорідні елементи. Розділити загальну ненависть навіть з ворогом – значить заразити його почуттям спорідненості і таким чином підірвати сили його опірності» (Хоффер, 2001).

9. *Дискурс-стратегія суспільного незадоволення.* Існує безліч нюансів, здатних обурити громадськість. Маніпуляційний вплив в цьому випадку ґрунтується на правильному вичленуванні

приводу, який здатний викликати найбільше обурення. Потім маніпулятори «розтягують» хвилю обурення на максимально можливий термін. Безпосередні виконавці такої акції поширюють негативні повідомлення в транспорті, магазинах, неофіційних інтернет-ресурсах та ін.

Перед лінгвістами та психологами постає спільне питання вироблення **прикладних технологій попередження деструктивних масових заворушень**. Назвемо кілька з них:

1. Виникнення масового руху – завжди свідчення наявності соціального конфлікту. Проте конфлікт – це необов'язково негативна ситуація. Згідно Logman Dictionary of Contemporary English (1995), лексема *конфлікт* є многозначною: 1) стан незгоди; 2) ситуація, в якій необхідно обирати між двома (або більшою кількістю) потреб; 3) бійка, битва, війна. Отже, лише у третьому значенні *конфлікт* тлумачиться як деструктивна подія. А тому рішення щодо врегулювання конфліктної ситуації мають прийматися своєчасно.

2. Необхідно узгоджувати дії між тими, хто хоче вирішувати конфлікт, і тими, хто знає, як це робити, і тими, кому вирішення конфлікту підвладне. Парадокс конфлікту, за думкою Д. Каци, полягає у протиріччі поведінки трьох його учасників, оскільки бажання вирішити конфлікт – це теж конфлікт (Каци, 2004):

- тих, хто хоче вирішити конфлікт, частіше за все не можуть цього зробити, тому що не знають як;
- тих, хто знає, як зробити, частіше за все не можуть застосувати свої знання для вирішення такого конфлікту, тому що це їм непідвладно;
- тих, кому підвладно вирішення конфлікту, частіше за все не можуть його довірити тому, хто знає, як це зробити, тому що не хочуть втратити вплив.

3. Попередження масових заворушень має здійснюватися, насамперед, на інформаційно-комунікативному рівні: можливі проблеми мають обговорюватися у всіх впливових ЗМК.

4. У випадках деструктивності масових рухів (наприклад, сепаратистської спрямованості) необхідно позиціювати антиідеї, розширювати в Інтернеті систему посилань, що негативно оцінюють діяльність руху; створювати інтернет-спільноти задля обговорення діяльності руху; розповсюджувати інформацію, що може викликати емоційний резонанс громадянського суспільства.

5. Необхідно комунікувати з цільовими аудиторіями, що мають певні проблеми; створювати інтернет-ресурси довіри, що надають можливість діалогу з відомими лікарями, юристами, економістами, психологами; активізувати дії юридичних та лікарських клінік, що надають початкові безкоштовні послуги населенню; формувати альтернативні резонансні події тощо.

6. Необхідно виявляти цілі, з якими розробляються медіавірусні впливи; створювати інформаційні потоки, що перешкоджають медіавірусному зараженню суспільства; формувати іронічні дискурси, які знецінюються ідеологію медіавірусів; використовувати глобальний діалог як стратегію протидії медіавірусам.

7. В інформаційному просторі необхідно закріплювати концепти та ідеї, притаманні національній культурі; формувати значимі когнітивні змісти у свідомості нації.

8. Потрібно управляти інформацією, що передбачає такі дії: планування інформації щодо резонансних подій, використання одних і тих самих ключових слів та фраз у всіх повідомленнях ЗМК; послідовне неперевантажене подання інформації; діалог з аудиторією через канали ЗМІ простою мовою, апеляція до загальнолюдських цінностей.

Висновки

Масові комунікації – складова соціальних комунікацій, саме з її дослідження почалося становлення соціальних комунікацій як нової галузі знань. Масові комунікації за характером і формою є видом соціальної взаємодії, оскільки передбачають вплив адресанта на адресата у вигляді маси; масові комунікації виступають особливою формою соціального регулювання.

В українській традиції поняття *масова комунікація* вживається в однині. Але події останнього часу зумовили множинне тлумачення масових комунікацій як певної різноспрямованої інформаційної взаємодії, що містить багато різнорідних актів комунікації всередині суспільства. Середовище масових комунікацій антагоністичне, воно породжує протистояння еліт і мас.

Для соціальних комунікацій актуальним є розуміння **маси** як ситуативно виниклої, ймовірнісної за своєю природою, гетерогенної за складом, неструктурованої, неорганізованої та

ірраціональної за формами функціонування психологічної єдності людей, яка формується щоразу як новий соціальний суб'єкт під впливом масового настрою, що виникає в результаті конфлікту між прагненнями й досягненнями людей, та певним чином поводить себе в рамках своєї, масової свідомості.

Дослідження масових комунікацій має бути спрямованим на різні типи маси – натовп, зібрану публіку і незібрану публіку. Гібридні війни як перервані соціальні комунікації спрямовані на світоглядні зміни зібраної і незібраної публіки. Натовп стає ефективним механізмом переформатування соціальних систем в усьому світі.

Отже, перед фахівцями державних органів, інститутів сектору безпект, а також лінгвістами, психологами, постає актуальне прикладне завдання – формування конструктивних масових комунікацій для забезпечення державної безпеки.

Література:

Владимиров, В.М. (2006) Хаос – Розуміння – Масова комунікація / В.М. Владимиров. – К. : КиМУ, 365 с.

Іванов, В.Ф. (2010) Основні теорії масової комунікації і журналістики : [навчальний посібник] / В.Ф. Іванов. – К. : Центр Вільної Преси, 258 с.

Іщук, В. (2000) Україна: проблема престижності та ідентичності (масова комунікація і культура як суб'єкти формування громадської та національної свідомості) / В. Іщук . – К. : Смолоскип, 89 с.

Кацы, Д.В. (2004) Переговоры и посредничество: интрументы повседневной практики международника / Д.В. Кацы. – СПб. : Изд-во СПб. ун-та, 184 с.

Квіт, С. (2008) Масові комунікації : [підручник] / С. Квіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.twirpx.com/file/59 3898

Костенко, Н. (1993) Ценности и символы в массовоцй коммуникации / Н. Костенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://padabum.com/d.php?id=46332.

Лассвелл, Г. (1948) Структура и функция коммуникации в обществе / Г. Лассвелл [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sbiblio. com/biblio/archive/hrest_pr/00.aspx.

Ольшанский, Д. (2002) Психология масс / Д. Ольшанский [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/olshansk.

Пригожин, И. (1986) Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М. : Прогресс, 432 с.

Різун, В.В. (2008) Теорія масової комунікації : [підручник для студентів] / В.В. Різун [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journlib.univ.kiev.ua/Teoriya_mas_com.pdf.

Тард, Г. (1902) Общественное мнение и топа / Г. Тард [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://studepedia.org/index.php?vol=1&post=36744.

Хоффер, Э. (2001) Истинноверующий / Э. Хоффер. – Мн. : ЕГУ, 200 с.

Владимиров, В.М. (2006) Хаос – Розуміння – Масова комунікація / В.М. Владимиров. – К. : КиМУ, 365 с.
Іванов, В.Ф. (2010) Основні теорії масової комунікації і журналістики : [навчальний посібник] / В.Ф. Іванов. – К. : Центр Вільної Преси, 258 с.

References:

Ishchuk, V. (2000). *Ukrayina: problema prestyzhnosti ta identychnosti (masova komunikatsiya i kultura yak subyekty formuvannya hromadskoyi ta natsionalnoyi svidomosti)*. K. : Smoloskyp, 89 s. [in Ukrainian].
Katsy, D.V. (2004). *Perehovory y posrednychestvo: yntrumenty povsednevnoy praktyky mezhdunarodnyka*. SPb. : Yzd-vo SPb. un-ta, 184 s. [in Russian].
Kvit, S. (2008). Masovi komunikatsiyi. Rezhym dostupu : http://www.twirpx.com/file/59 3898. [in Ukrainian].
Kostenko, N. (1993). *Tsennosty y symvoly v massovoy kommunykatsyy.* Rezhym dostupu : http://padabum. com/d.php?id=46332. [in Russian].
Lassvell, H. (1948). *Struktura y funktsyya kommunykatsyy v obshchestve.* Rezhym dostupu *:* http://sbiblio.com/biblio/archive/ hrest_pr/00.aspx. [in Russian].
Olshanskyy, D. (2002). *Psykholohyya mass.* Rezhym dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/ olshansk. [in Russian].
Pryhozhyn, Y. (1986). *Poryadok yz khaosa. Novyy dyaloh cheloveka s pryrodoy*. M. : Prohress,432 c. [in Russian].
Rizun, V.V. (2008). Teoriya masovoyi komunikatsiyi : *[pidruchnyk dlya studentiv]*. Rezhym dostupu : http://journlib.univ. kiev.ua/Teoriya_mas_com.pdf. [in Ukrainian].
Tard, H. (1902). *Obshchestvennoe mnenye y tolpa.* Rezhym dostupu : http://studepedia.org/index.php?vol=1&post=36744. [in Russian].
Khoffer, É. (2001). *Ystynno Veruyushchyy*. Mn. : EHU, 200 s. [in Russian].

МАССОВЫЕ КОММУНИКАЦИИ В МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ПАРАДИГМЕ: ГОСУДАРСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ, ПСИХОЛИНГВИСТКА

Лариса Компанцева
доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой,
Национальная академия Службы безопасности Украины,
ул. Онуфрия Трутенка, 22, г. Киев, Украина, 03022
larafkom@gmail.com

АННОТАЦИЯ*. Цветные революции 21 века, события 2013–2016 годов в Украине стимулировали переосмысления теории массовых коммуникаций, что, прежде всего, предусматривает определение психолингвистических факторов их осуществления и воздействия*

на массовое сознание. Актуальность приобретают следующие вопросы: каким образом толпа, собранная публика и несобранная публика способны к взаимной трансформации? каким образом эти виды массы влияют на состояние безопасности государства? какие коммуникативные воздействия направлены на каждый из указанных видов масс? каким образом можно предотвратить эти воздействиям? насколько массовыми будут глобальные коммуникации? как специалисты силовых ведомств могут управлять социальными коммуникациями масс для обеспечения государственной безопасности?

В статье предлагается междисциплинарный подход к феномену массовые коммуникации и решаются следующие задачи: анализируются подходы социальных коммуникаций к теории масс и массовых коммуникаций; определяются ключевые вопросы массовых коммуникаций в системе обеспечения государственной безопасности; предлагаются психолингвистических технологии предупреждения деструктивных массовых коммуникаций.

Ключевые слова: *обеспечение государственной безопасности, массы, массовые коммуникации, «умная толпа», противодействие деструктивным манипулятивным воздействиям.*

MASS COMMUNICATION IN THE INTERDISCIPINARY PARADIGM: STATE SECURITY, SOCIAL COMMUNICATION, PSYCOLINGUISTICS

Larysa F. Kompantseva
Dr. in Philology, Professor, the Head of Department,
National Academy of Security Service of Ukraine,
22 Onufriya Trutenko Str., Kyiv, Ukraine, 03022
larafkom@gmail.com

ABSTRACT. *Color revolutions of the 21st century, the events of 2013–2016 in Ukraine stimulated rethinking the theory of mass communications, that primarily envisages the definition of psycholinguistic factors of their implementation and impact on mass consciousness. The following questions acquire the relevance: how the crowd, gathered audience and uncollected audience are capable to mutual transformation? How these kinds of masses can affect on the condition of the state security? Which communication effects are directed to each of these types of mass? How to prevent these impacts? How massive will be global communications? How can experts of law enforcement agencies manage social mass communications for national security?*

The article offers a multidisciplinary approach to the phenomenon of mass communications, and the following tasks are solved: the approaches of social communications to the theory of the masses and mass communications are analyzed; the key issues of mass communication in the system of ensuring state security are identified; the psycholinguistic technologies of preventing destructive mass communications are offered.

***Key words**: ensuring national security, mass, mass communications, «smart crowd», countering manipulative destructive influences.*

Подано до редакції 04.09.2016;
Рецензовано 07.09.2016;
Прийнято до руку 08.09.2016

УДК 81'23: 811.111

ПРОБЛЕМА СПРИЙНЯТТЯ І РОЗУМІННЯ ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТАМИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Євгенія Костик

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології і методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, Україна, 08401
kostyk30@meta.ua

***АНОТАЦІЯ.** У статті проаналізовано проблему сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів у вищій школі. На основі аналізу літературних джерел детерміновано такі поняття як «іншомовне мовлення», «розуміння мовлення» і «сприйняття мовлення». З'ясовано, що іншомовне мовлення відіграє важливу роль у формуванні комунікативних вмінь і навичок особистості, зокрема студентської молоді. У формуванні таких вмінь і навичок потрібно враховувати психологічні особливості студентів. Показано, що аудіювання і говоріння відіграє важливу роль у формуванні іншомовного мовлення студентів. Визначено умови та фактори, які впливають на сприйняття та розуміння того чи іншого тексту (повідомлення). У навчанні іноземних мов слід створювати*

підготовчу діяльність до сприйняття тексту та підбирати різні види вправ для кращого його розуміння.

Ключові слова: *іноземна мова, сприйняття мовлення, розуміння мовлення, аудіювання і говоріння, студенти нефілологічних факультетів, іншомовна комунікативна діяльність.*

Вступ

За умов вступу України до європейського освітнього простору особливого значення набуває практичне володіння іноземними мовами, що є невід'ємною складовою сучасної підготовки фахівців вищих навчальних закладів. Основною метою навчання іноземної мови у педагогічному університеті є досягнення студентами практичного володіння цією мовою на різних етапах її вивчення, тобто підготовка студентів до спілкування (усного та письмового) іноземною мовою (Костик, 2013: 148). Адже будь-який фахівець повинен володіти іноземною мовою як рідною. Тому, проблема сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів є сьогодні актуальною у сфері освітніх послуг.

Аналіз останніх джерел, у котрих започатковано розв'язання даної проблеми і на котрі спирається автор статті показав, що чимало науковців присвятили свої праці дослідженню іншомовного мовлення (І. Берман, Г. Богін, Н. Борисова, Є. Костик, Ю. Лотман, С. Ніколаєва, О. Тарнопольський, В. Федчик та ін.), психолінгвістичним аспектам мови (Л. Виготський, І. Зимня, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Л. Сахарний, А. Супрун, Д. Узнадзе, О. Чиханцова та ін.). Однак, проблема сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів у вищій школі залишається відкритою для багатьох дослідників, які постійно знаходяться у пошуку її вирішення.

Мета статті полягає у дослідженні проблеми сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів у вищих навчальних закладах.

Методи та методика дослідження

При вивченні проблематики та для досягнення мети використані такі методи дослідження: історичний, системно-структурний і зіставно-порівняльний аналіз наукової вітчизняної та зарубіжної

літератури з метою обґрунтування сутності понять «іншомовне мовлення», «сприйняття мовлення», «розуміння мовлення», навчальних планів та програм з іноземної мови у вищій школі, який дав можливість визначити й охарактеризувати сучасний стан проблеми дослідження, узагальнення та систематизація концептуальних положень психолінгвістичної і педагогічної науки з метою обґрунтування проблеми сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів у педагогічному університеті.

Результати дослідження та дискусії

Перш ніж розглянути зазначену проблему слід детермінувати такі поняття як «іншомовне мовлення», «розуміння мовлення» і «сприйняття мовлення».

Аналізуючи праці таких науковців як А. Бодалєва, Г. Борецької, Р. Мілруда., Т. Глезермана, В. Балконського. і А. Шамне, психолог О. Чиханцова визначила іншомовне мовлення як «інтегративне особистісно-професійне утворення, яке реалізується у психологічній та технічно-операційній готовності особистості до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності з використанням засобів іноземної мови або в умовах іншомовної культури та забезпечує можливість ефективної взаємодії з навколишнім середовищем» (Чиханцова, 2015: 4). А отже, мовленнєва компетенція особистості реалізується у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності, а саме: сприйманні, усвідомленні, відтворенні (усно чи письмово).

Поняття «розуміння мовлення» розглядалося багатьма науковцями. Ю. Лотман охарактеризував його як творчий процес звірення сприйнятого з інформацією, що зберігається в пам'яті адресата з урахуванням процедур категоризації, а також обробки і переробки інформації (Лотман, 2000). Г. Богін розглядав як широкий та розчленований процес диференціюючи його типи: розуміння, яке семантизує (приписує знакові відповідний референт); розуміння когнітивне (дозволяє побачити зв'язки й відношення серед безлічі референтів); розуміння, що розпредмечує (дає змогу відновити системну мислиннєво-діяльнісну ситуацію та світ смислів продуцентів тексту) (Богін, 1993).

У лінгвістичній енциклопедії «розуміння мовлення» визначено як «когнітивна операція осмислення й засвоєння

інформаційного масиву повідомлення або тексту на підставі сприйняття семантичного змісту висловлювань, їхньої мислиннєвої обробки із залученням імпліцитного плану тексту, процедур пам'яті, тобто власного тезауруса адресата та знань норм комунікації, притаманній певній культурі» (Селіванова, 2010: 627).

Поняття «сприйняття мовлення» науковці тлумачать по-різному. Одні визначають його як «рівень смислового сприйняття» (Зимня, 1976), інші – «як процес осмислення, що ґрунтується на сприйнятті значень слів і встановленні зв'язків між словами з одночасною корекцією з боку їх граматичного оформлення і розташування» (Берман, 1976).

У лінгвістичній енциклопедії знаходимо таке визначення: «сприйняття мовлення – складний психічний процес прийому й перетворення сенсорної інформації, що передається, звірення її з наявними у свідомості зразками, подальша обробка й розуміння. Тобто, у вузькому розумінні сприйняття мовлення стосується лише першого сенсомоторного етапу, на якому мовний сигнал підлягає слуховому (та зоровому) аналізові, виділенню акустичних ознак і фонетичній інтерпретації, й розглядається насамперед у психології, перцептивній фонетиці й нейрофізіології мовлення. Широке тлумачення поєднує перший етап із дальшою мисленнєвою обробкою й розумінням змісту повідомлення і є предметом розгляду психолінгвістики, теорії мовленнєвої діяльності, психологічної й лінгвістичної герменевтики» (Селіванова, 2010: 685). Щодо останнього визначення, то на нашу думку воно найбільш відповідає нашій проблемній тематиці дослідження, адже поєднує такі психологічні процеси як сприйняття і розуміння мовлення.

Аналіз детермінованих понять («іншомовне мовлення», «розуміння мовлення» і «сприйняття мовлення») показав, що вони не лише пов'язані між собою, а й є предметом розгляду психолінгвістики.

Вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах на немовних факультетах повинно формуватися та вдосконалюватися на основних мовленнєвих навичках та вміннях, які необхідні для досягнення мети навчання, для монологічного та діалогічного мовлення. Особливого значення потрібно надавати аудіюванню і говорінню (Костик, 2013: 309), адже саме від цих двох видів комунікативної діяльності залежатиме ефективність

таких психологічних процесів як сприйняття і розуміння іншомовного мовлення.

Говоріння передбачає вдосконалення умінь та навичок володіння розмовною мовою як у формі діалогу, так і монологу за темами, передбаченими програмою. Діалог – це різноспрямована форма мовлення з однаковими інформаційними потенціалами мовця та слухача. Він є засобом динамічної регуляції таких потенціалів через постійний обмін інформацією між співрозмовниками, кожен з яких виступає і мовцем, і слухачем. У діалозі посилені зворотний зв'язок та ситуативність, і для нього найбільш характерні всі ті лінгвістичні особливості усного мовлення, що обговорювалися раніше. Монолог – це односпрямована форма мовлення, причому інформаційний потенціал мовця вищий, ніж потенціал слухача. Для монологу характерний не обмін, а передавання інформації від людини з фіксованою функцією мовця до людини з фіксованою функцією слухача. З цієї причини зворотний зв'язок та ситуативність послаблені (Тарнопольський, 2006: 15). Такий вид мовленнєвої діяльності як говоріння важливий у процесі формування вмінь і навичок студентів щодо оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю, що й «дозволяє підвищити мовленнєву активність студентів, вмотивованість і самостійність їх висловлювань, посилити розвиваючий характер навчання» (Борисова, 2016: 365).

Аудіювання передбачає розвиток навичок та вмінь сприймання мови у формі монологічного та діалогічного мовлення, сприймання мови викладача і студентів. Воно може варіюватися від розуміння широковживаних знайомих слів і виразів студентами, коли співрозмовник говорить чітко, а також до повного розуміння усної мови у прямому контакті або із засобів масової інформації, при швидкому темпі мови за наявності часу, щоб звикнути до особливостей акценту (Костик, 2013: 310). Для розвитку мовленнєвих навичок, необхідних для того, щоб зрозуміти живу мову, студенти повинні бути ознайомленні з аутентичними текстами або з тими, які звучать як аутентичні.

Аудіювання є комплексною мовленнєвою розумовою діяльністю, що базується на природній здатності. Важливими факторами формування такої здатності є: перцептивні та мовленнєвомоторні передумови, загальні інтелектуальні передумови, фактичні знання, знання та вміння в рідній мові,

іншомовні знання та вміння і мотивація (Ніколаєва, 2002: 118). Тому вище зазначене сприятиме розвитку специфічних мовленнєвих навичок і вмінь у студентів на заняттях з іноземної мови.

Що стосується спілкування студентів між собою на заняттях з іноземної мови, то на думку Н. Борисової, воно проявляється під час дискусії, де аудіювання і говоріння виступають на рівні. Таким чином, усі види аудіювання, виступають в якості джерела інформації та є зразком для висловлювання: стимулює бесіду, дискусію (Борисова, 2016: 365).

Слід також враховувати і роботу психофізіологічних механізмів аудіювання, які в реальній комунікації функціонують майже синхронно, тісно пов'язані з особливостями усної комунікації, які, на думку В. Федчик, можна поділити умовно на:

1. Екстралінгвістичні: контактність зі співбесідником; ситуативність; велика частка паралінгвістичної інформації (міміка, жести, спостережувана зорова артикуляція і т. д.); темп, який задає мовець; високий ступінь автоматизованості; незворотність у часі (неможливість довільно повернутися до якого-небудь відзвучалого відрізка мовлення);

2. Лінгвістичні: багатство інтонаційного оформлення (інтонацію розуміємо в широкому значенні: повні/неповні стилі вимови, ритм, інтенсивність, динаміка, логічний наголос, тон, паузація і т. д.); величезна кількість маркованих лексичних одиниць; нескладні порівняно з писемним мовленням граматичні структури; поширені в діалогах еліптичні конструкції, зумовлені контактністю, ситуативністю, компенсувальною роллю інтонаційних засобів; часто використовуваний інверсійний порядок слів; зміна зовнішнього оформлення висловлення; наявність слів – заповнювачей пауз (Федчик, 2007).

Таким чином, на думку В. Федчик, урахування специфіки усної форми спілкування, в умовах якого здійснюється сприйняття мовлення на слух, надзвичайно важливе як для вивчення психологічних закономірностей сприйняття, так і для розуміння живого мовлення.

Ефективність формування іншомовного мовлення, на думку О. Чиханцової, обумовлена рядом психологічних та педагогічних факторів (Чиханцова, 2015: 132), які можна визначити як суттєві обставини, що впливають на успішність розвитку спілкування у майбутніх спеціалістів.

На формування психологічної і педагогічної готовності студентської молоді до спілкування іноземною мовою впливають як умови навчання, так і індивідуально-психологічні особливості особистості. Тобто, слід створювати такі умови, де студент був би активним суб'єктом навчальної діяльності, пробуджувати внутрішню мотивацію студентів до спілкування іноземною мовою, а завдання підбирати таким чином, щоб він міг би самостійно сприймати, розуміти і висловлюватися іноземною мовою.

Одним із важливих факторів мовленнєвої компетенції є не лише мовленнєві навички, а й умови сприйняття мовлення. Серед них можна зазначити такі: обсяг повідомлення, темп мовлення, наявність штампів, розмір та кількість пауз, кількість представлених аудіо-матеріалів, їх типи та складність, джерела мовлення, наочний матеріал, акустичність аудиторії, шум та відстань при аудіюванні (Тарнопольський, 2006: 141).

Вище визначені умови сприйняття мовлення можуть впливати по-різному на чіткість і якість розуміння повідомлення чи тексту, тому у процесі смислового сприйняття мовлення в рамках комунікативного процесу постає необхідність врахування таких об'єктивних психолінгвістичних закономірностей як:

1) зв'язок діяльності мовця і аудитора (при опосередкованості діяльності аудитора діяльністю мовця). Тобто, спільність процесів породження і сприйняття мовлення виявляється на рівні розуміння і планування висловлення;

2) вплив мовленнєвого повідомлення, що стимулює активність аудитора. Об'єкт сприйняття справляє безпосередній вплив на рівень сприйняття, на оперативні одиниці вирішення, що приймаються аудитором;

3) значущість інформативних ознак, що виділяються аудитором для формування цілісного, нерозчленованого образу повідомлення, яке звучить. Тобто, оброблення мовленнєвого сигналу проводиться одночасно і паралельно за всіма його параметрами. Інформативні ознаки повідомлення, яке звучить, слухач знаходить як в інтонаційно-граматичному і семантико-синтаксичному аспектах, де встановлюється характер відношень між семантичними одиницями, так і в прагматичному аспекті, де відбувається співвіднесення сприйнятого із ситуацією, широким контекстом на основі минулого досвіду аудитора (Федчик, 2007).

Важливим аспектом сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами на заняттях з іноземної мови є підготовка

до сприйняття тексту або повідомлення. Наведемо декілька способів до такої підготовки: потрібно проінформувати, який тип тексту будуть слухати студенти (для того, щоб активізувати їх до такої діяльності з тієї чи іншої тематики); надати всю необхідну інформацію про текст; використовувати наочний матеріал (створює певну уяву про текст і є найбільш дієвим візуальним засобом сприйняття тексту); запропонувати ключові слова та вирази, які зустрічаються в тексті.

Після такої підготовчої діяльності та прослуханого тексту можна запропонувати студентам такі види робіт: підібрати назву до тексту, створити нові тексти на основі поданих, придумати до тексту запитання і можливі відповіді до них, висловити свою думку з конкретної теми, згрупувати слова з тексту до відповідної тематики, знайти та визначити часові граматичні форми, охарактеризувати стилістичні особливості тексту, знайти сталі фрази та штампи усного мовлення тощо.

Сприйняття іншомовного мовлення безперечно пов'язане з його розумінням. Тому слід відзначити, що розуміння тексту визначає пріоритети читацького сприйняття, умовами формування якого є «сканування» (сприйняття інформації в пам'яті реципієнта), співвіднесення інформації зі знаннями в мові (мовні жанри, схеми, метатексти, клішовані структури тощо), співвіднесення сприйнятого із власним досвідом адресата (ситуації, мовні коди цієї ситуації, фонові знання), реконструкція змісту тексту з опорю на інтерпретаційну гіпотезу (доведення чи спростування гіпотез потребує повернення до вже сприйнятого раніше).

Висновки

Дослідження проблеми сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів у вищих навчальних закладах відіграє важливу роль у формуванні комунікативних вмінь і навичок особистості, зокрема студентської молоді. У формуванні таких вмінь і навичок потрібно враховувати психологічні особливості студентів, умови та фактори, які впливають на сприйняття та розуміння того чи іншого тексту (повідомлення). Створювати підготовчу діяльність до сприйняття тексту та підбирати різні види вправ для кращого його розуміння.

Так як одним із напрямків дослідження психолінгвістики є механізм породження, сприйняття і розуміння іншомовного мовлення, то перспективою подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні проблеми породження (продукування) іншомовного мовлення у студентів нефілологічних факультетів.

Література:

Берман, И.М. (1976). Переработка грамматической информации при восприятии текста на уровне одиночного высказывания // Смысловое восприятие речевого сообщения / Под ред. И.А. Зимней, Т.М. Дридзе, А.А. Леонтьева. – М. : Наука. – С. 100–128.

Богин, Г.И. (1993). Субстанциональная сторона понимания текста / Г.И. Богин. – Тверь : ТвГУ. – 137 с.

Борисова, Н.В. (2016). Організація і зміст факультативного курсу англійської мови на 1 курсах немовних факультетів вищих навчальних закладів / Н.В. Борисова // Молодий вчений. – № 2 (29). – С. 364–367.

Зимняя, И.А. (1976). Смысловое восприятие речевого сообщения // Смысловое восприятие речевого сообщения / Под ред. И.А. Зимней, Т.М. Дридзе, А.А. Леонтьева. – М. : Наука. – С. 20–45.

Костик, Є.В. (2013). Формування комунікативної компетенції студентів у процесі вивчення іноземної мови / Є.В. Костик // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький. – Вип. 28. – Том 1. – С. 147–152.

Костик, Є.В. (2013). Особливості вивчення іноземної мови на немовних факультетах у педагогічному університеті / Є.В. Костик // Психолінгвістика: [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М. – Вип. 14. – С. 301–312.

Лотман, Ю.М. (2000). Семиосфера / Ю.М. Лотман. – Санкт-Пертербург : Искуство – СПб. – 704 с.

Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах (2002). Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, . – 328 с.

Селіванова, О.О. (2010). Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. Полтава : Довкілля-К. – 844 с.

Тарнопольський, О.Б. (2006). Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навч. посібник / О.Б. Тарнопольський. – К. : Фірма «ІНКОС». – 248 с.

Федчик, В.А. Психологічні закономірності сприйняття і розуміння живого мовлення [Електронний ресурс] / В.А. Федчик. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/19_NNM_2007/Psihologia/23208.doc.htm

Чиханцова, О.А. (2015). Значення іншомовного професійного спілкування для студентів немовних ВНЗ / О.А. Чиханцова // Інноваційні педагогічні технології : методика, практика, досвід, перспективи. – № 12 (14). – С. 127–141.

References:

Berman, I.M. (1976). Pererabotka grammaticheskoy informatsii pri vospriyatii teksta na urovne odinochnogo vyiskazyivaniya [Processing of grammatical information in the text's perception at the level of a single utterance]. *Smyislovoe vospriyatie rechevogo soobscheniya – Semantic perception of speech message* (pp. 100–128). Moscow: Nauka [in Russian].

Bogin, G.I. (1993). *Substantsionalnaya storona ponimaniya teksta [Substantive understanding of a text]*. Tver : TSU [in Ukrainian].

Borysova, N.V. (2016). Orhanizatsiia i zmist fakultatyvnoho kursu anhliiskoi movy na 1 kursakh nemovnykh fakultetiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [Organization and contents of English elective course for the 1-st-year students of non-linguistic departments of higher educational establishments] *Molodyi vchenyi – The young scientist, 2 (29),* 364–367 [in Ukrainian].

Zimnyaya, I.A. (1976). Smyislovoe vospriyatie rechevogo soobscheniya [Semantic perception of speech message] *Smyislovoe vospriyatie rechevogo soobscheniya – Semantic perception of speech message* (pp. 20–45). Moscow: Nauka [in Russian].

Kostyk, Ye.V. (2013a). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii studentiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Formation of students' communicative competence in the study of a foreign language] *Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» – Humanitarian Bulletin of SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named by Hryhorii Skovoroda»* (issue 28), (pp. 147–152). Pereiaslav-Khmelnytskyi [in Ukrainian].

Kostyk, Ye.V. (2013b). Osoblyvosti vyvchennia inozemnoi movy na nemovnykh fakultetakh u pedahohichnomu universyteti [Features of study a foreign language on non-linguistic faculties at the pedagogical university] *Psykholinhvistyka: zb. nauk. prats DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» – Psycholinguistics: Coll. Scient. works of SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named by Hryhorii Skovoroda»* (issue 14), (pp. 301–312). Pereiaslav-Khmelnytskyi: FOP Lukashevych O.M. [in Ukrainian].

Lotman, Yu.M. (2000). *Semiosfera [Semiosphere]*. Sankt-Peterburg: Iskustvo – SPb [in Russian].

Nikolaieva, S.Yu (2002). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh [Methods for teaching of foreign languages in secondary educational schools]*. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].

Selivanova, A.A. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia [Linguistic Encyclopedia]*. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian].

Tarnopolskyi, O.B. (2006). *Metodyka navchannia inshomovnoi movlennievoi diialnosti u vyshchomu movnomu zakladi osvity [Methods for teaching of foreign speech in higher linguistic educational establishment]*. Kyiv: Firma «INKOS» [in Ukrainian].

Fedchyk, V.A. (2007). Psykholohichni zakonomirnosti spryiniattia i rozuminnia zhyvoho movlennia [Psychological principles of perception and understanding of spoken speech]. *www.rusnauka.com*. Retrieved from http://www.rusnauka.com/19_NNM_2007/Psihologia/23208.doc.htm [in Ukrainian].

Chykhantsova, O.A. (2015). Znachennia inshomovnoho profesiinoho spilkuvannia dlia studentiv nemovnykh VNZ [Importance of foreign professional communication for students in higher non-linguistic educational establishments] *Innovatsiini*

pedahohichni tekhnolohii: metodyka, praktyka, dosvid, perspektyvy – Iinnovative educational technologies: methods, practice, experience and prospects, 12 (14), 127–141 [in Ukrainian].

ПРОБЛЕМА ВОСПРИЯТИЯ И ПОНИМАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧИ СТУДЕНТАМИ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ФАКУЛЬТЕТОВ

Евгения Костик

кандидат педагогических наук,
доцент кафедры иностранной филологии и методики обучения,
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий Государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., Украина, 08401
kostyk30@meta.ua

АННОТАЦИЯ. *В статье проанализирована проблема восприятия и понимания иноязычной речи студентов нефилологических факультетов в высшей школе. На основе анализа литературных источников детерминировано такие понятия как «иноязычноя речь», «понимание речи» и «восприятие речи». Выяснено, что иноязычная речь играет важную роль в формировании коммуникативных умений и навыков личности, в частности студенческой молодежи. В формировании таких умений и навыков нужно учитывать психологические особенности студентов. Показано, что аудирование и говорение играет важную роль в формировании иноязычной речи студентов. Определены условия и факторы, влияющие на восприятие и понимание того или иного текста (сообщения). В обучении иностранным языкам следует создавать подготовительную деятельность к восприятию текста и подбирать различные виды упражнений для лучшего его понимания.*

Ключевые слова: *иностранный язык, восприятие речи, понимания речи, аудирование и говорение, студенты нефилологических факультетов, иноязычная коммуникативная деятельность.*

THE PROBLEM OF STUDENTS' PERCEPTION AND UNDERSTANDING OF FOREIGN SPEECH ON NON-LINGUISTIC DEPARTMENTS

Yevheniia V. Kostyk

***Ph.D. in Pedagogy, Assistant professor* of the Department of Foreign Philology and Applied Linguistics,**
SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda»,
30 Suhomlynskyi Str., Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine, 08401
kostyk30@meta.ua

ABSTRACT. *The problem of students' perception and understanding of foreign speech on non-linguistic departments at the university is analysed in the article. Based on the analysis of the literature were determined such terms as «foreign speech», «speech understanding» and «speech perception». It is cleared up that foreign speech plays an important role in forming of the communicative skills and abilities of personality, especially in University students. In formation of such skills and abilities should be taken into consideration the students' psychological characteristics. It is shown that listening and speaking play an important role in formation of students' foreign speech. Were determined the conditions and factors that affect on the perception and understanding of a text (message). In foreign language teaching should be created the preparatory work for perception of a text and chosen different types of exercises for better its understanding.*

Key words: *foreign language, speech perception, speech understanding, listening and speaking, students of non-linguistic departments, foreign language communicative activity.*

Подано до редакції 16.09.2016;
Рецензовано 21.09.2016;
Прийнято до руку 23.09.2016

UDC 159.9.075

SOME ASPECTS OF PSYCHOLINGUISTIC ASSOCIATIONS OF PHARMACY STUDENTS

Iryna V. Postolova
Ph.D. in Philology, Assistant professor,
National University of Pharmacy, 53 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine, 61002
postolova.i@gmail.com

Nataliia O. Tomarieva
a teacher,
National University of Pharmacy, 53 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine, 61002,
tomarev17@gmail.com

ABSTRACT. *The article analyzes the results of free associative experiment which was held among first year students (specialty «Pharmacy») in 2015–2016 academic year. The authors define morphological and semantical groups of associations for the word-stimulus «Latin» which were received during the experiment, analyze syntagmatic and paradigmatic reactions of respondents, structure the given associative field. All associations can be divided semantically into general culture ones, ones connected with study process and ones which show emotional attitude towards the word-stimulus. The special attention is paid to emotionally coloured positive reactions as well as negative ones, because such type of connection is important while planning future work with students. Having noticed considerable quantity of reactions connected with hardships of study process and, besides, negative reactions of different expressiveness level, the authors doubt appropriateness of present distribution of study loading within Latin language learning for pharmacy students.*

Key words: *psycholinguistics, associative experiment, word-stimulus, reaction, «Latin», Latin language.*

Introduction

This article continues the work with definition of associative field of lexeme «Latin» in language consciousness of students of medical pharmaceutical specialties. According to the curriculum all students of medical pharmaceutical high schools study Latin language at the first year of study as a basis for formation of professional skills. The academic year 2015 / 16is noted at National University of Pharmacy by serious changes in curricula. In this connection, the traditional

approach at which Latin language was studied throughout all first year (2 semesters) is replaced by more compressed and sated course for the one and only semester of studying. In the present state of affairs crucial would be not only to trace reactions of students to the offered word-stimulus «Latin», but also to give particular attention to an emotional component of such reactions.

Methods

In order to achieve the specified purposes, it seems reasonable to carry out free associative experiment and to create a corresponding associative field built on its results.

The study

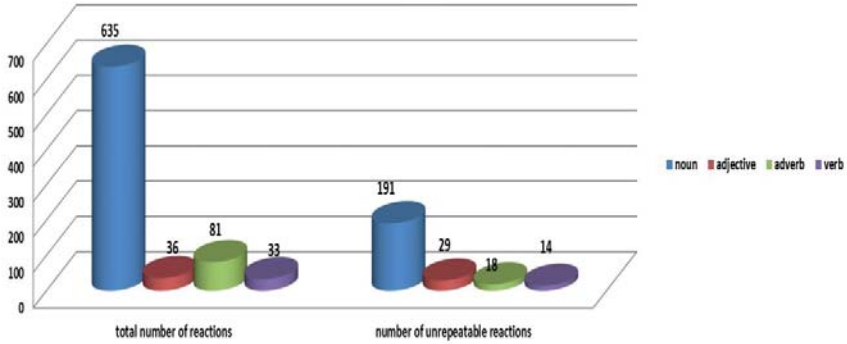
Such experiment was carried out in the group of respondents consisting of students (National University of Pharmacy) of the first year of study (specialty «Pharmacy») in the middle of the studied course when students already could understand estimation and study demands. 264 examinees (20 student groups) took part in the research. There were two refusals at the experiment (no associations are specified) that makes less than one percent from number of examinees. The character of sample: women – 224 (85%), men – 40 (15%), examinees' age – 17–18 years (100%) that is according to the purpose of experiment. The participants of psycholinguistic experiment were asked to keep to the following instruction: «Write the first associations which have come to your mind on the given concept». The time for reaction was limited to one minute (other restrictions were not supposed).

It is necessary to notice that in the first semester of 2015 / 16 very similar psycholinguistic experiment was already carried out with the students of National University of Pharmacy of the first year of study (specialty «Technology of perfumery-cosmetic means») and 30 examinees took part in it (Postolova, 178–182).

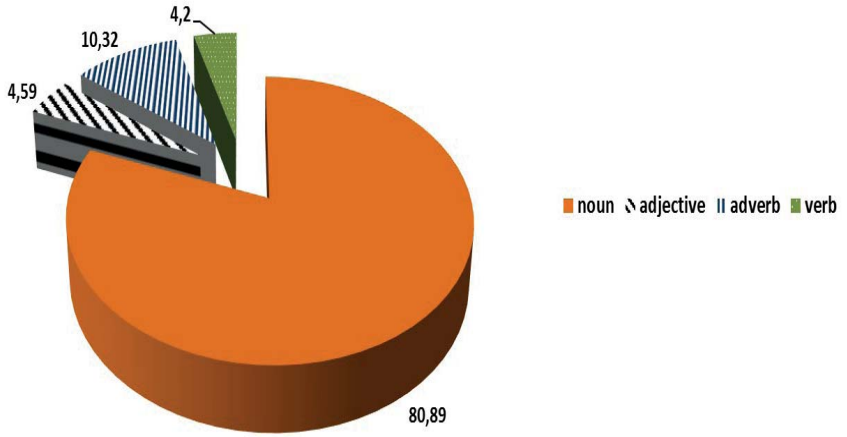
Discussion and results

Processing of associative experiment results (calculation of quantity of various reactions to the word-stimulus «Latin») has shown that for one stimulus examinees (264 persons) have given out 1025 reactions (803 words and 222 word-combinations). Thus, 1002 associations were in national languages (Russian, Ukrainian), and 23 ones were in Latin language. In order to analyze paradigmatic and syntagmatic

connections, were taken only individual words in national languages (785 units, i.e. 77% from total number of reactions). During the experiment, respondents received just one restriction – in time – 1 minute (for a wider associative representativeness), but were free in choice of words-reactions concerning various parts of speech. The respondents have chosen in overwhelming majority paradigmatic reactions (words-reactions of the same grammatical class, as well as a word-stimulus). Syntagmatic associations (words-reactions refer to other grammatical class, rather than a word-stimulus) are individual. This fact testifies to domination of language associations over speech ones. The experiment results are visually represented with the following diagrams (pic. 1–2):

Pic. 1. Grammar classes in numbers

Pic. 2. Grammar classes in percent

In total paradigmatic reactions make 80,89%, syntagmatic ones – 19,11% that testifies to the high level of actualization of a word-reaction in associative process.

According to the held experiment, the associative field possesses accurate structure (nucleus, body, and periphery). Further given are words-reactions of respondents to a word-stimulus «Latin» in decreasing order of usage rate, which are met more than once:

- ***nucleus*** *– words (78), language (46), prescription/s (34),*
- ***body*** *– medicine (24), difficult adv. (24), dictation/s (21), dead language (20), plant/s (19), subject (18), interesting adv. (17), to learn (15), a lot of words (14), heavily (12), control test/s (11), difficulty / ies (11), to learn a lot (10), Rome (10), pharmacy (9), book (8), medicine/s (8), repeating an examination/s (8), preparation/s (8), drugstore (7), knowledge (7), a lot of (7), new words (7), study (7), Victoria Viktorovna (6), dead language (in Ukrainian «mertva mova») (6), ending/s (6), fear (6), horror (6), interest (5), science (5), not clearly (5), rules (5), profession (5), table/s (5), terms (5), copy book (5), work (5),*
- ***periphery*** *– Bazarova (4), pain (4), time (4), verbs (4), a lot of words to learn (4), language (in Ukrainian «mova») (4), memory (4), teacher (4), stress (4), terminal elements (4), hard adv. (4), lesson/s (4), pharmacist (4), botany (3), declensions (in Ukrainian «vidminy») (3), the Greek people (3), ancient language (3), lexical minimum (3), doctor/s (in Ukrainian «likar/i» (3), a lot of homework (3), university lesson («para») (3), to write (3), cognition (3), Friday (3), pen (3), individual work/s (3), difficult adj. (3), tablets (3), complication (3), language of a pharmacist (3), antiquity (2), aphorisms (2), points (2), huge volume (2), pressure (2), debts (2), homework (2), blackboard (2), endings (in Ukrainian «zakinchennya») (2), classroom activity (2) to cram (2), foreign language (2), interesting adj.(2), history (2), book («knizhka») (2), nightmare (2), favorite subject (2), doctors' language (in Ukrainian «mova likariv») (2), tension (2), Natalia Aleksandrovna (2), I do not understand (2), nerves (2), new adv. (2), modern language (2), basis (2), panic (2), grief (2), informative adv. (2), Monday (2), presentation (in Ukrainian «presentatsia») (2), work (2), development (2), gender (2), mind (in Ukrainian «rozum») (2), difficult subject (2), difficult language (2), test (2), complicated subject (2) dead part.II (2), university (in Ukrainian «universytet») (2), exercises (2),*

good teacher (2), good lecturer (2), flowers (2), interesting adv. (in Ukrainian «tsikave») (2), to read (2), language of dead (2).

According to the constructed associative field (having analysed a nucleus and a body) it is possible to assume that the most of tenmet words-reactions are obviously connected with features of educational process and do not bear emotional colouring. So, the nucleus in cludes the following associations: *words (78), language (46), prescription/s (34),* and the body opens with such reactions as: *medicine (24), difficult adv. (24), dictation/s (21), dead language (20), plant/s (19), subject (18),* from which only *difficult adv. (24)* is emotionally coloured.

However, at more detailed analysis of all associations, considering individual ones, the group of the reactions, which express the emotional attitude of respondents, is the most significant. As a whole, all received associations can be divided into three basic semantic groups:

• ***Perception of Latin as a study subject***. (Here it is possible to allocate ***intrasubject*** reactions):

aphorisms (2), botany (3), letters, declensions (in Ukrainian «vidminy») (3), Errarehumanumest, extractum, endings (in Ukrainian «zakinchennya») (2), noun (in Ukrainian «imennyk»), Lingua Latina, tincture, niger, ending/s (6), spelling, stem (2), Per aspera ad astra, adjective (in Ukrainian «prykmetnyk»), rules (5), preparation/s (8), Plantago, pluralis, plant/s (19), prescription/s (30, gender (2), words (78), word-combinations, Cum Deo (2), sternoclaidomastoideus, terminal elements, terms (4);

The reactions connected with educational process:

points (2), Bazarova (4), a white coat, Valentina Ivanovna, Victoria Viktorovna (6), Tuesday, the second floor, Gagarina, dictation/s (21), debts (2), homework (2), blackboard (2), a filled in sheet, copy-book (in Ukrainian «zoshyt»), book (8), control test/s (11), conference, corridor, lexicon, lexical minimum (3), chalk, module, Natalia Aleksandrovna (2), groupmates, window, Olena Leonidovna, pencil (in Ukrainian «olivets»), mistakes, paragraphs, school desk, break, a repeating an examination/s (8), Monday (2), subject (18), presentation (20, teacher (4), example, Friday (3), pen (3), individual works (3), a lexical dictation,to copy off, Wednesday, table/s (5), the table of declension endings (in Ukrainian «tablystya vidminkovyh zanikchen'»), test (2), a copy-book (5), the third floor, study (7),

Ukrainian language, university (in Ukrainian: universytet») (2), exercises (2), lesson/s (4), a text-book, to learn (15) to learn words, failed tests «tails», Thursday, cribs, language (46);

- ***Generalculture associations***:

anciency (2), archeologists, architecture, dying out language, Harry Potter, Homer, the Greek people (3), something of Greek origin, old, ancient Gods, ancient Rome, ancient language (3), antiquity, ancient Greece, Europe, mysterious, a foreign language (2), intelligence, history (2), pictures in Greek style (in Ukrainian «kartynku v grestkomu styli»), linguistics, dead language(in Ukrainian «mertvamova») (6), dead language (20), language (in Ukrainian «mova») (4), speculators, science (5), there is no such language, excavation, Rome (10), intelligence (in Ukrainian «rozum») (2), dead part. II (2), a clever person, universal language, philosophy, Finita la comedia, French, black magic, exorcism , language which connects the past with the present, medical language, the language of dead (2);

(including a subgroup of professional associations:

a *drugstore (7), drugstore business (in Ukrainian «aptechna sprava»), doctor, medicinal herbs, medicine/s (8), doctor/s (in Ukrainian «likar/I») (3), medicine (in Ukrainian «liky»), composition of medicines (preparations) (in Ukrainian «sklad likiv (preparativ)»), medicine (24), pharmacist, work in drugstore (in Ukrainian «robota v aptesti»), tablets (3), pharmacist (4), pharmacy branch (in Ukrainian «farmacevtychna galuz'»), pharmacy (9)*;

- ***Emotional attitude to the subject:***

positive/ neutral coloured reactions:

(Big willing, fun, basically it is interesting, but too much of it, time here quickly passes by, for development, the good, kindness, obtainment of new (in Ukrainian «zdobuttya novogo»), interest (5), interesting adj. (17), interesting aphorisms, interesting adv. (2), interesting subject, it sounds beautifully, beautiful language, easier than English, better, than the English, a favourite subject (2), hope, necessary for profession, unbelievable, unfamiliar, unusually, the unexpectedness, the novelty, new adv. (2), the new knowledge (2), new words (7), new language (2), pleasant, necessary for the future profession, it is necessary in life for work, the general development, it is necessary to know, it is necessary to learn, the necessary language for a pharmacist, it's ok, informative adv. (2), informative, cognition (3), necessary for the profession (in Ukrainian «potribno

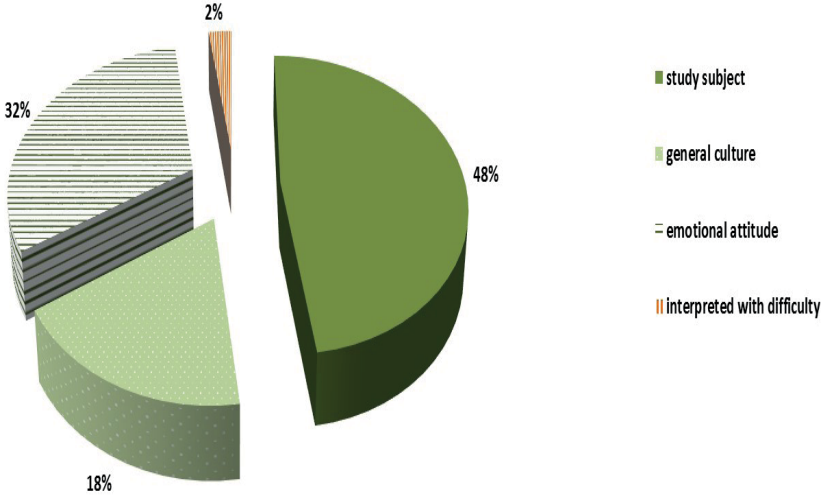
dlya profesii»), instructive adv., prestige, useful in work, cool, pleasure, development (2), laughter, diligence, aspiration, hard, but pleasant, a good subject, not so heavy, a good teacher (2), a good lecturer (2), interesting adv. (in Ukrainian «zikave») (2), interesting adv. (in Ukrainian «zikavo»), interesting things (in Ukrainian «zikavynky»), something new, something unknown (in Ukrainian «schos' nevidome»);

negatively coloured reactions:

(sleepless nights, a pain (4), the majority of studied is not necessary, huge volume (2), difficult language (in Ukrainian «vazhka mova»), give me back a year of studying, basically it is interesting, but it is a lot of it, everything is bad, everything to learn, the grief, pressure (2), long lessons, long, a life is a pain, a blockage, many words are given, it occupies a lot of time, tangled, to cram (2), how to copy off, the nightmare, a heap of words, laziness to study, dead language which it is necessary to learn for a long time, is a lot of (7), is a lot of time, is a lot of time for studying, is a lot of time to learn, is a lot of homework (3), is a lot of words (14), is a lot of words to learn (4) much to learn (10), much that is not clear, torture for students, it has bothered, it has bothered medamn! to learn three hundred words a time, pressure (2), I do not prepare, not quite inderstanding, I do not know, I do not love, I do not understand (2), I do not understand the endings, is not clear (5), unusually, nerves (2), I don't have a mood for it, I have not time to learn, affliction, despair, very difficult, a panic (2), sadness (2), little sadness, bad marks, bad attitude towards a student, subject, that is difficult for me to study, but if it is necessary then it is obligatory (in Ukrainian «predmet yakyj meni duzhe vazhko vchyty, ale yak treba, to treba»), torture, disappointments, boredom, utter boredom, tears, difficult adv. (24), complexity / ies (11), difficult adj. (3), a difficult subject (2), a difficult language (2), death, a dream, strange words, fear (6), scary, stress (4), labour (5), hard adv. (4), hard in little time given, difficulty (3), a stupid audience, hard adj. (12), the hard subject (2), the heavy subject, horror (6), awful evening, weariness, to learn and learn).

The remained individual reactions which have entered none of the groups, may be defined as «interpreted with difficulty»: *spring, air, city, Darina, action, tree, yellow, the Latvian person, spoon, horse, melody (in Ukrainian «melodiya»), walrus, five-pointed star, force, dark blue, spices, statute, flowers (2), black*.

Semantic distribution of reactions is presented in the following way (pic. 3):

Pic. 3. Semantic distribution of reactions

Conclusions

Thus, from available semantic groups the group «study subject» is in the lead that is logical and predictable. The second by quantity is totally unexpected group «emotional attitude» where negatively coloured reactions dominate absolutely. The reactions connected with the volume of learned material *(a lot of, long, great volume* and so forth) overall make 51. Quantity of reactions to educational process complexity *(difficult adv., difficult adj., hard adv.* and so forth) is 71. As the result is has considerable number of reactions of extreme expression (*pain, nightmare, despair, panic, fear, stress, horror* and so forth) – 42.

The received results force to speculate over expediency to state a course of sucha volume for just one educational semester. Probably, it would be reasonable to reconsider the volume of lexical material for studying or to divide given academic hours in several practices in a week.

References:

Karaulov, Yu.N. (1993). *Assotsiativnaya hrammatika russkoho yazyka [Associative grammar of Russian language]*. Moscow: Russkyy yazyk [in Russian].

Leontev, A.A. (2003). *Psikholinhvisticheskiye yedinitsyi porozhdyeniye ryechyevoho vyskazyvaniya [Psycholinguistical items and origination of speech statement]*. Moscow : Editorial URSS [in Russian].

Leontev, A.A. (2003). *Slovo v ryechyevoy dyeyatyelnosti [A word in speech activity]*. Moscow: Editorial URSS [in Russian].

Postolova, I.V. & Tomarieva, N.A. (2016). Lyeksyema «latyn» v yazykovom soznanii studyentov NFaU (Natsyonalnoho farmatsevtichyeskoho univyersityeta) – assotsyativny yekspyerimyent [Lexeme «Latin» in language conscience of National Pharmacy University students]. *Osobystist u kryzovykh umovakh t akrytychnykh sytuatsiyakh zhyttya [Personality in crisis circumstances and emergency situations of life: collected papers]*. In: S.B. Kuzikova, I.M. Shcherbakova (Ed.), (pp. 178–182). Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka. [in Russian].

Yahunova, Ye.V. (2005). *Eksperimyent v psikholinhvistikye: Konspyekty lyektsyy i myetodichyeskiye ryekomyendatsyi. Uchyebnoye posobiye dlya vuzov [Experiment in psycholinguistics: Lecture summaries and methodological recommendations for high school]*. Saint-Petersburg: Ostrov [in Russian].

Johnson-Laird, P.N. (1974). Experimental psycholinguistics. Annu. Rev. Psychol. 1974. 25:135–160. Retrieved from http: // mental models. princeton. edu/ papers/1974exp-psycholing.pdf

Melinger, A. (2006). Introduction to Psycholinguistics. Lecture 2: Experimental Design and Analysis / Psycholinguistics Dept. of Computational Linguistics & Phonetics (FR 4.7) / Saarland University. Retrieved from: http://www.coli.uni-saarland.de/~crocker/courses/am_lecture2.pdf

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ АСОЦІАЦІЙ У СТУДЕНТІВ-ФАРМАЦЕВТІВ

Ірина Постолова

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний фармацевтичний університет, вул. Пушкінська, 53, м. Харків, Україна, 61002,

tomarev17@gmail.com

Наталія Томарєва

викладач,

Національний фармацевтичний університет, вул. Пушкінська, 53, м. Харків, Україна, 61002,

tomarev17@gmail.com

АНОТАЦІЯ. *У статті проаналізовано результати вільного асоціативного експерименту, який було проведено серед студентів першого курсу спеціальності «Фармація» у 2015–2016 навчальному році. Автори виділяють морфологічні та семантичні групи асоціацій на слово-стимул «латина», отриманих під час експерименту, аналізують синтагматичні та парадигматичні реакції респондентів, вибудовують*

структуру отриманого асоціативного поля. Семантично асоціації поділяються на загальнокультурні, пов'язані з навчальним процесом, а також ті, що виражають емоційне ставлення до слова-стимулу. Емоційно забарвленим реакціям, як позитивним, так і негативним, у статті приділено особливу увагу, адже подібний зворотній зв›язок є важливим при плануванні майбутньої роботи зі студентами. Автори відстежують значну кількість реакцій, пов'язаних зі складністю навчального процесу, а також негативних реакцій різного ступеню експресії. Це дає підстави ставити під сумнів доцільність існуючого розподілу навчального навантаження при вивченні латинської мови студентами-фармацевтами.

Ключові слова: *психолінгвістика, асоціативний експеримент, слово-стимул, реакція, «латина», латинська мова.*

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИХ АССОЦИАЦИЙ У СТУДЕНТОВ-ФАРМАЦЕВТОВ

Ирина Постолова

кандидат филологических наук, доцент,
Национальный фармацевтический университет,
ул. Пушкинская, 53, г. Харьков, Украина, 61002
tomarev17@gmail.com

Наталья Томарєва

преподаватель,
Национальный фармацевтический университет,
ул. Пушкинская 53, г. Харьков, Украина, 61002
tomarev17@gmail.com

АННОТАЦИЯ. *В статье проанализированы результаты свободного ассоциативного эксперимента, проведенного среди студентов первого курса специальности «Фармация» в 2015–2016 учебном году. Авторы выделяют морфологические и семантические группы ассоциаций на слово-стимул «латынь», полученных в ходе эксперимента, анализируют синтагматические и парадигматические реакции респондентов, структурируют полученное ассоциативное поле. Семантически ассоциации делятся на общекультурные, связанные с учебным процессом и выражающие эмоциональное отношение к слову-стимулу. Эмоционально окрашенным реакциям, как позитивным, так и негативным, в статье уделено особое внимание, ведь подобного рода обратная связь важна при планировании будущей работы со студентами. Отметив значительное количество реакций,*

связанных с трудностями учебного процесса, а также негативных реакций разной степени экспрессии, авторы ставят под сомнение целесообразность существующего распределения учебной нагрузки при изучении латинского языка студентами-фармацевтами.

Ключевые слова: *психолингвистика, ассоциативный эксперимент, слово-стимул, реакция, «латынь», латинский язык.*

Подано до редакції 06.09.2016;
Рецензовано 12.09.2016;
Прийнято до руку 13.09.2016

УДК 007 : 304 : 001

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ В КОНЦЕПЦІЇ ДОСЛІДНИКІВ ВАШИНГТОНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (США)

Олександр Холод

доктор філологічних наук, професор кафедри зв'язків із громадськістю та журналістики, академік Міжнародної академії наук педагогічної освіти.
Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Коновальця, 36, м. Київ, Україна, 03022
akholod@ukr.net

АНОТАЦІЯ. *У статті автор доводить думку про те, що соціальні комунікації можуть розглядатися як соціальна компетенція в концепції дослідників П. Кемпбелл, Дж. Сіперстейн, Н. Крайк, К. Додж із Вашингтонського університету (США). Застосування автором діалектичного методу дозволило аналізувати соціальні комунікації з позицій домінанти матеріального базису, який передбачає наслідування основним принципам діалектики. Загальнонаукові методи аналізу, синтезу, абстрагування й узагальнення допомогли автору обрати методику, яка була зосереджена на таких процедурах: здійснення аналізу історії проблеми; формулювання об'єкту й предмету, мети дослідження; детальний опис концепції соціальної компетенції, яка належить дослідникам Вашингтонського університету; виокремлення ідентифікаційних ознак згаданої концепції; формулювання висновків щодо результатів згаданого порівняння.*

За результатами дослідження автор доходить висновку про те, що соціальна комунікація досліджує комунікаційну компетентність, або здатність до соціальних дій дітей, уражених як вродженими, так і соціально зумовленими порушеннями психіки, а також те, що соціальні комунікації розглядаються і в соціальній взаємодії дітей з аутизмом. Також автор встановив, що для зручності аналізу таких взаємодій дослідники Вашингтонської школи запропонували модель соціально-комунікативної компетентності. Така модель слугує для вивчення соціально-комунікаційної поведінки й аналізує дії, що відбивають здібності дитини до соціального пізнання й мови. Автори моделі соціально-комунікативної компетентності вважають, що рівень соціальної компетентності дитини слід оцінювати в контексті соціально значущих форм поведінки. Встановлено також залежність ступеню опанування навичками соціальної комунікації від здійснення виконавчих функцій, якими є процеси прийняття рішення й планування, що виникають на початку отримання завдання або перед новим завданням для дітей з аутизмом.

Ключові слова: *соціальні комунікації, соціальна компетенція, аутизм, Вашингтонська школа соціальної комунікації.*

Вступ

Актуальність дослідження полягає в декількох положеннях.

1. Сьогодні в Україні є невідомими результати практичних і теоретичних досліджень, здійснених групою вчених Вашингтонського університету (США) (Вашингтонський університет, 2016), які працюють над вивченням здатності до соціальних дій дітей, уражених як вродженими, так і соціально зумовленими порушеннями психіки.

2. Оскільки в Україні термін «соціальні комунікації» тлумачиться не в руслі налагодження соціальних комунікацій як соціальних дій дітей, які мають порушення психіки, актуальним, на наш погляд, будуть результати згаданих досліджень для збагачення уявлення про соціальні комунікації не обмежені лише теоретичним пізнанням.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій

Ми змушені констатувати, що, на жаль, сьогодні в Україні відсутні, за нашими даними, будь-які дослідження результатів вивчення соціальних комунікацій у Вашингтонській школі. Натомість серед американських дослідників зустрічаються поодинокі дослідження практичних результатів вивчення соціальної комунікації дітей, що

мають порушення психіки. До таких праць необхідно віднести публікацію Ф. Грешама (Gresham, 1998).

Дослідник Ф. Грешам (Gresham, 1998) пропонує визначати соціальну комунікацію як таку, що відноситься до мови, яка використовується в соціальних ситуаціях.

У дошкільному віці, на думку Ф. Грешам, соціальна комунікація описується дослідниками як дитяча впевненість і чуйність, як здатність до використання мови для реалізації різних комунікаційних намірів (наприклад, вітання, коментарі, прохання, зазиви, відповіді тощо). Дослідник зауважує, що в міру дорослішання, соціальна комунікація стає все більше складною й залежить від багатьох контекстних вимог.

Американські дослідники й клініцисти покладалися на інструменти стандартної мови, щоб забезпечити загальну оцінку дитячого функціонування під час соціальної комунікації. Такі глобальні дослідницькі процедури, що відбуваються в контрольованих і заданих умовах, дозволили дослідникам порівняти продуктивність окремої дитини та нормативні дані.

Дослідники Д. Коварски й Дж. Даміко (Kovarsky & Damico, 1997) впевнені, що репрезентативні вибірки соціальної комунікації дитини швидше за все слід збирати в природних умовах. Потрібне пряме (поведінкове) спостереження, яке є найбільш соціально дієвим. Потрібен метод збору достовірної інформації й встановлення функціональних характеристик соціальної комунікації, оскільки вона вбудована у фактичні комунікативні контексти. Саме пряме спостереження, на думку дослідників, дозволяє вивчати мову виконання в реальному часі і встановити факт того, як змінні середовища можуть підтримувати або перешкоджати соціальній взаємодії.

Спостереження за поведінкою дітей є корисними для методології диференціації дітей із дефіцитом соціальної комунікації, вважають Л. Олсванг, Т. Коггінс і Г. Таймлер (Olswang, Coggins & Timler, 2001). Спостереження за дітьми в природних умовах дозволяє виявити нетривіальні проблеми і до збору даних, і до скорочення обсягу отриманих даних. Наприклад, постає питання про те, чи повинен дослідник слідувати повсюди за дитиною, фіксуючи всі дії в журналі поведінки, чи записувати заздалегідь визначені моделі поведінки дитини. З іншого боку, постає питання про те, як дослідникові тимчасово ефективно

підсумувати дані. Л. Олсванг, Т. Коггінс і Г. Таймлер відповідають на ці питання, пропонуючи модель соціальної комунікації, яка забезпечує, на думку дослідників, початковий рівень відповідей на поставлені методологічні проблеми.

Дослідження, здійснені Т. Чангом й С. Ашер (Chung & Asher, 1996) показали, що діти можуть реагувати на складні ситуації в різних напрямках. Автори детально дослідили й описали такі різні реакції:

– *просоціальні манери*: включає в себе потреби обох/всіх учасників, які знаходяться під загрозою, й отримання додаткової інформації від того, хто звертається із ввічливим проханням (із використанням слів «будь ласка»), визнаючи при цьому проблему і демонструючи прагнення знайти рішення;

– *ворожі/примусові манери*, що можуть включати в себе такі непривітні протидії іншої людини, як захоплення, удари, поштовхи, крики, відповіді з ненавистю тощо;

– *напористі манери*, які можуть включати заяви про те, що хтось хоче прямо, без вживання слів «будь ласка», запитувати про ту або іншу соціальну норму;

– *пасивний спосіб*, який включає дозвіл виграти без підтвердження, втрату особистого інтересу, відхід;

– *манера пошуку дорослих*, або звернення до дорослих за допомогою, погроза такою допомогою;

– *непотрібна манера*, яка передбачає зміну предмета виконання таким чином, щоб не було нікого зв'язку із початковою ситуацією.

М. Гуральник (Guralnick, 1999), досліджуючи соціальну комунікацію, вивчав вплив сім'ї й дитини на однолітків, пов'язаний із соціальною компетентністю дітей молодшого віку, у яких фіксувалися відхилення в розвитку. До поняття «соціальна компетенція» автор відніс і поняття «соціально-пізнавальні здібності».

Мета дослідження

Виходячи з викладеного, ми визначили мету нашого дослідження, яка полягає в доведенні думки про те, що соціальні комунікації можуть розглядатися як соціальна компетенція в концепції дослідників П. Кемпбелл, Дж. Сіперстейн, Н. Крайк, К. Додж із Вашингтонського університету (США).

Завданнями дослідження ми визначили такі:

1) здійснити аналіз теоретичних і практичних досліджень чотирьох американських дослідників (П. Кемпбелл, Дж. Сіперстейн, Н. Крайк, К. Додж), що представляють Вашингтонський університет (США);

2) піддати аналізу модель соціальної компетенції;

3) знайти кореляції між положеннями про соціальну комунікацію і положеннями про соціальну компетенцію;

4) сформулювати висновки щодо проведеного теоретичного дослідження.

Методи й методика дослідження

Під час дослідження ми звернулися до загальних і загальнонаукових методів.

Серед *загальних методів* ми віддали перевагу *діалектичному методу*, який дозволив нам аналізувати соціальні комунікації як соціальну компетенцію в концепції дослідників Вашингтонського університету (П. Кемпбелл, Дж. Сіперстейн, Н. Крайк, К. Додж) із позицій домінанти матеріального базису, який передбачає наслідування основним принципам діалектики.

Наше дослідження стало можливим завдяки таким загальнонауковим методам:

– аналіз, який дозволив нам розчленувати ціле (соціальні комунікації) на складові частини (декілька концепцій, серед яких ми виокремили концепцію соціальної компетенції, що запропонувала група дослідників із Вашингтонського університету);

– синтез, завдяки якому ми з'єднали раніше виділені частини предмета дослідження (інформацію про концепцію соціальної компетенції та її варіанти в практичному застосуванні) в єдине ціле (соціальні комунікації);

– абстрагування, що дозволила нам відволіктися від ряду властивостей і відносин концепції соціальної компетенції і зосередитися на властивостях і відносинах, які нас цікавили відносно соціальних комунікацій;

– узагальнення, яке допомогло нам встановити загальні властивості й ознаки концепції соціальної компетенції дослідників Вашингтонського університету.

Методика (процедурна специфіка теоретико-методологічної зорієнтованості) нашого дослідження було зосереджена на таких процедурах:

1) здійснення аналізу історії проблеми;
2) формулювання об'єкту й предмету, мети дослідження;
3) детальний опис концепції соціальної компетенції, яка належить дослідникам Вашингтонського університету;
4) виокремлення ідентифікаційних ознак згаданої концепції;
5) порівняння ідентифікаційних ознак концепції соціальної компетенції з ідентифікаційними ознаками соціальних комунікацій як системи процесів;
6) формулювання висновків щодо результатів згаданого порівняння.

Результати дослідження

У Вашингтонському університеті на кафедрі наук про мовлення та слух досліджується соціальна комунікація, тлумачення якої полягає в тому, що вивчається здатність до соціальних дій дітей, уражених як вродженими, так і соціально зумовленими порушеннями психіки. Такі діти не можуть самостійно, без допомоги дорослих і фахівців, виконувати соціальні дії.

Соціальні комунікації розглядаються і в соціальній взаємодії дітей з аутизмом. Їхнє лікування, наприклад, дослідники П. Кемпбелл, Дж. Сіперстейн, Н. Крайк, К. Додж, здійснюють з опорою на запропоновану вченими теоретичну модель соціальної комунікації. Така модель створена для концептуалізації проблеми соціальної комунікації і визначає компетенцію соціальної комунікації, що складається з таких чотирьох елементів (див. рис. 1 далі).

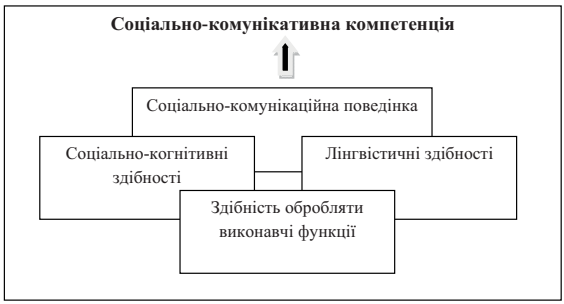

Рис. 1 Модель соціально-комунікативної компетентності (за: П. Кемпбелл, Дж. Сіперстейн, Н. Крайк, К. Додж)

Керівні принципи для оцінки й втручання спираються на чотири компоненти, що перетинаються. Їхній взаємозв'язок визначає в сумарному результаті те, наскільки продуктивна соціальна комунікація. Соціально-комунікаційна поведінка, розміщена у верхній частині схеми, ілюструє виконання поведінки комунікації в соціальних, інтерактивних контекстах. Така поведінка легко спостерігається й часто фіксується в проблематичних вихователів і вчителів, які, наприклад, штовхають дітей, кричать на них під час розв'язання конфлікту.

У схемі на рис. 1, нижче запису «соціально-комунікативна компетенція», подано записи «соціально-когнітивні здібності» й «лінгвістичні здібності». Вони розглядаються як навички і здібності, що необхідні для дитини, щоб бути здатним виконати соціально-комунікативну поведінку. Вони ілюстровані на тому самому рівні, тому що розглядаються як окремі компоненти, що однаково підтримують соціально-комунікаційну поведінку.

У нижній частині моделі, як свідчать дослідники, подано запис «здібності обробляти виконавчі функції». Вони є необхідними базовими операціями обробки, що дозволяє дитині використовувати та маніпулювати тими знаннями, які вона має на фоні організації, керування й реалізації інформації, що поступає.

Дослідники Н. Крайк й К. Додж (Crick & Dodge, 1994) занотовують, що інформація про проблеми соціальної комунікації, які пов'язані із згаданими порушеннями, змінюються.

В основу соціальної комунікації входить поняття, що висловлюється терміном «соціальнокомунікаційна поведінка», під яким розуміють ті дії (здійснювані в ізоляції чи пов'язані разом), які відбивають здібності дитини до соціального пізнання й мови. Така поведінка спостерігається, коли дитина взаємодіє з іншими, і складається з:

- введення в групу;
- надання допомоги;
- висловлення компліменту;
- запит на дозвіл;
- пояснення поведінки;
- передбачення;
- ігнорування негарних зауважень;
- висловлювання правди.

1994 року П. Кемпбелл і Дж. Сіперстейн (Campbell & Siperstein, 1994) видали працю «Поліпшення соціальної

компетентності», у якій дослідники стверджують, що соціальнокомунікаційна поведінка (або дослівно «поведінка соціальної комунікації») є специфічною. Автори виявили ряд важливих соціальних дій, які комунікативно компетентні діти використовують у вербальній взаємодії з однолітками. Деякі принципові соціальні дії включають введення однорідних груп, спільну роботу з колегами, пояснюючу поведінку, здатність вирішувати конфлікти, наявність навичок ведення переговорів. Здатність виконувати перелічені дії в певних соціальних ситуаціях доводить, на думку П. Кемпбелл і Дж. Сіперстейн, положення про те, наскільки ефективно в дитини інтегровані основні компоненти процесів і здібностей. Дослідник М. Гуральник (Guralnick, 1999) стверджує, що за діями дитини, яка ефективно й належним чином використовує перелічені комунікативні дії в соціальній взаємодії (або в ізоляція, або в комбінації), судитимуть про те, наскільки комунікатор є соціально компетентним.

Пояснюючи суть своєї моделі соціальної компетентності та роль у ній соціальної комунікації, П. Кемпбелл і Дж. Сіперстейн повідомляють про те, що істотним напрямком їхньої моделі соціальної комунікації є акцент на динамічні взаємозв'язки між такими компонентами: мова, соціальнокогнітивна й виконавча функції. Власне, суть соціальної комунікації, на думку дослідників, є успішна інтеграція і виконання цих основних компонентів по відношенню до важливих екологічних змінних і вимог. Соціальні інтерактивні контексти є основою для інтерпретації й ефективності та доцільності дитячої соціальнокомунікативної поведінки.

Комунікативні відмінності, які існують серед дітей повинні бути відображені у важливі соціальні взаємодії, такі як введення однолітків або вирішенні конфлікту, коли продуктивність й очікування варіюються в залежності від екологічних вимог.

П. Кемпбелл і Дж. Сіперстейн вважають, що ефективність і доцільність, з якою діти використовують мову, щоб вирішити різноманітні проблеми соціального характеру, є основою для визначення товариської компетентності дитини.

Дослідження соціальної комунікації як соціальної компетенції в концепції дослідників Вашингтонського університету підтримують Н. Крайк і К. Додж (Crick & Dodge, 1994). Учені запропонували соціальну когнітивну модель обробки для

пояснення того, як діти формують власну концепцію світу й як вони міркують про власний соціальний світ. Запропонована модель має шість взаємопов'язаних основних процесів участі в соціальній діяльності. Автори моделі стверджують, що труднощі під час реалізації взаємодії в соціальній комунікації, можуть стимулювати прийняття стратегій спілкування, які не будуть відповідати оптимальному рівню взаємозв'язку.

Серед шести згаданих взаємопов'язаних процесів моделі Н. Крайка і К. Доджа (Crick & Dodge, 1994) такі:

- кодування відповідних соціальних сигналів;
- акуратні контекстні підказки за значенням інтерпретації;
- виявлення й вибір цілей;
- врахування й вибір можливих соціальних стратегій;
- оцінка наслідків вибору конкретних стратегій;
- моніторинг й оцінка ефективності соціальних стратегій.

На думку Н. Крайка і К. Доджа (Crick & Dodge, 1994) запропонована ними модель соціального пізнання дає задовільне пояснення базових знань, що необхідні для виконання соціальної комунікативної поведінки.

Отже, аналіз сучасної моделі соціальної компетенції, запропонованої дослідниками Вашингтонської школи соціальних комунікацій, дозволив нам виокремити такі її ідентифікаційні ознаки:

1) істотним напрямком моделі соціальної комунікації є акцент на динамічні взаємозв'язки між такими компонентами: мова, соціальнокогнітивна й виконавча функції (П. Кемпбелл і Дж. Сіперстейн);

2) соціальна когнітивна модель обробки слугує для пояснення того, як діти формують власну концепцію світу й як вони міркують про власний соціальний світ, а труднощі, що виникають під час реалізації взаємодії в соціальній комунікації, можуть стимулювати прийняття стратегій спілкування, які не будуть відповідати оптимальному рівню взаємозв'язку (Н. Крайк і К. Додж);

3) діти повинні мати базові й розширені можливості в застосуванні семантики, або значення слів; синтаксису, або структури мови; в прагматиці, або у використанні мови (Ф. Грешам);

4) успішні міжособистісні стосунки вимагають здатності оцінити синоніми, аналогії, ідіоми й інші форми образної мови (Ф. Грешам);

5) шкільний вік соціальної комунікації також вимагає вживання адекватного синтаксису для формування складних речень, розуміння об'єкту під час породження складних конструкцій, особливо вбудованих речень, необхідних для розробки абстрактних ідей, які є можливими під час соціальної взаємодії (Ф. Грешам);

6) прагматика може бути найважливішим компонентом мови, оскільки вона стосується соціальної комунікації (Ф. Грешам);

7) виконавчими функціями є процеси прийняття рішення й планування, що виникають на початку отримання завдання або перед новим завданням, такі процеси охоплюють широкий спектр можливостей, що дозволяє враховувати «всі контексти й зміст доменів» (Б. Сінглер й А. Бейшір).

Висновки

На початку дослідження ми визначили мету: довести думку про те, що соціальні комунікації можуть розглядатися як соціальна компетенція в концепції дослідників П. Кемпбелл, Дж. Сіперстейн, Н. Крайк, К. Додж із Вашингтонського університету (США). Мета була доведене повною мірою. Дійсно, соціальні комунікації можуть розглядатися як соціальна компетенція в концепції згаданих дослідників.

Нами було встановлено, що дослідники Вашингтонської школи соціальних комунікацій зосередили свою увагу на таких декількох моментах:

1) соціальна комунікація (термін вживається в однині) досліджує комунікаційну компетентність, або здатність до соціальних дій дітей, уражених як вродженими, так і соціально зумовленими порушеннями психіки;

2) соціальні комунікації розглядаються і в соціальній взаємодії дітей з аутизмом; для зручності аналізу таких взаємодій дослідники Вашингтонської школи запропонували модель соціально-комунікативної компетентності;

3) слід вивчати соціальнокомунікаційну поведінку, як дії, що відбивають здібності дитини до соціального пізнання й мови;

4) соціальна комунікація дітей із відхиленнями, повинна акцентувати увагу на динамічних взаємозв'язках між такими компонентами: мова, соціальнокогнітивна й виконавча функції;

5) соціальна комунікація повинна вивчатися завдяки безпосередньому спостереженню за поведінкою дітей є корисними для методології диференціації дітей із дефіцитом соціальної комунікації, оскільки спостереження за дітьми в природних умовах дозволяє виявити нетривіальні проблеми і до збору даних, і до скорочення обсягу отриманих даних;

6) соціальні й комунікативні навички є взаємними, оскільки поліпшення однієї навички провокує розвиток іншої;

7) рівень соціальної компетентності дитини слід оцінювати в контексті соціально значущих форм поведінки;

8) для покращення соціально-комунікаційної компетентності під час навчання дітей важливу роль відіграє мовлення вчителя;

9) діти з дефіцитом соціальної комунікації повинні навчатися основам семантики, синтаксису й прагматики мовлення;

10) опанування навичками соціальної комунікації неможливо без здійснення виконавчих функцій, якими є процеси прийняття рішення й планування, що виникають на початку отримання завдання або перед новим завданням.

Перспективи подальших досліджень

У подальших дослідженнях слід детально вивчити досвід і результати практичних корекцій соціальної комунікації дітей не лише 5–6 років, але дітей і підлітків від 7 до 18–20 років від народження. Варто порівняти отримані результати корекції здатностей до здійснення навичок соціальної комунікації описаної вже вікової групи 1 (від 1 року до 5–6 років від народження) і групи 2 (віком від 7 до 18–20 років від народження).

Подяки

Під час написання статті ми звернулися до доктора філологічних наук Георгія Почепцова й доктора філологічних наук Володимира Різуна, які надали нам інформацію про своє бачення соціальних комунікацій, що допомогло нам усвідомити глибину згаданих процесів.

Ми вдячні своїй дружині – кандидату філологічних наук Ганні Холод, поради й зауваження якої були враховані під час формулювання думок про процеси соціальних комунікацій.

Література:

Вашингтонський університет, кафедра наук про мовлення та слух [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://depts.washington.edu /soccomm/model.html (дата звернення: 1.02.2016). – Назва з екрану.

Campbell, P. & Siperstein, G. (1994). *Improving social competence: a resource for elementary school teachers. Needham heights*, MA: Allyn & Bacon, Simon & Schuster Education Group.

Chung, T. & Asher, S. (1996). Children's goals and strategies in peer conflict situations. *Merrill-Palmer Quarterly, 42*, 125–147.

Crick, N. & Dodge, K. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin, 115,* 75–104.

Gresham, F. (1998). Social skills training with children. In T.S. Watson & F. Gresham (Eds.), *Handbook of child behavior therapy (pp. 475–497)*. New York, NY: Plenum Press.

Guralnick, M.J. (1999). Family and child influences on the peer-related social competence of young children with developmental delays. *Mental Retardation and Developmental Disabilities, 5,* 21–29.

Kovarsky, D. & Damico, J.S. (1997). Language and context: Some issues of practice. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 28,* 308–313.

Olswang, L., Coggins, T. & Timler, G. (2001). Outcome measures for school-age children with social communication problems. *Topics in Language Disorders: Alternative Measures for Evaluating Treatment Outcomes, 22,* 50–73.

References:

Vashingtonskiy unіversitet, kafedra nauk pro movlennya ta slukh *[Yelektronniy resurs]*. https://depts.washington.edu/soccomm/model.html (data zvernennya: 1.02.2016).

Campbell, P. & Siperstein, G. (1994). *Improving social competence: a resource for elementary school teachers. Needham heights*, MA: Allyn & Bacon, Simon & Schuster Education Group.

Chung, T. & Asher, S. (1996). Children's goals and strategies in peer conflict situations. *Merrill-Palmer Quarterly, 42*, 125–147.

Crick, N. & Dodge, K. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin, 115,* 75–104.

Gresham, F. (1998). Social skills training with children. In T.S. Watson & F. Gresham (Eds.), *Handbook of child behavior therapy (pp. 475–497)*. New York, NY: Plenum Press.

Guralnick, M.J. (1999). Family and child influences on the peer-related social competence of young children with developmental delays. *Mental Retardation and Developmental Disabilities, 5,* 21–29.

Kovarsky, D. & Damico, J.S. (1997). Language and context: Some issues of practice. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 28,* 308–313.

Olswang, L., Coggins, T. & Timler, G. (2001). Outcome measures for school-age children with social communication problems. *Topics in Language Disorders: Alternative Measures for Evaluating Treatment Outcomes, 22,* 50–73.

СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ КАК СОЦИАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ В КОНЦЕПЦИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ ВАШИНГТОНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА (США)

Александр Холод

доктор филологических наук, профессор,
академик международной академии наук педагогического образования
Киевский национальный университет культуры и искусств,
ул. Коновальца, 36, г. Киев, Украина, 03022
akholod@ukr.net

АННОТАЦИЯ. *В статье автор доказывает мысль о том, что социальные коммуникации могут рассматриваться как социальная компетенция в концепции исследователей П. Кэмпбелл, Дж. Сиперстейн, Н. Крайк, К. Додж из Вашингтонского университета (США). Применение автором диалектического метода позволило анализировать социальные коммуникации с позиций доминанты материального базиса, который предусматривает следование основным принципам диалектики. Общенаучные методы анализа, синтеза, абстрагирования и обобщения помогли автору выбрать методику, которая была сосредоточена на таких процедурах: осуществление анализа истории проблемы; формулировка объекта и предмета, цели исследования; детальное описание концепции социальной компетенции, которая принадлежит исследователям Вашингтонского университета; выделение идентификационных признаков данной концепции; формулирование выводов по результатам упомянутого сравнения.*

По результатам исследования автор приходит к выводу о том, что социальная коммуникация исследует коммуникационную компетентность, или способность к социальным действий детей, пораженных как врожденными, так и социально обусловленными нарушениями психики, а также то, что социальные коммуникации рассматриваются и в социальном взаимодействии детей с аутизмом. Также автор установил, что для удобства анализа таких взаимодействий исследователи Вашингтонской школы предложили модель социальнокоммуникативной компетентности. Такая модель служит для изучения социальнокоммуникационного поведения и анализирует действия, отражающие способности ребенка к социальному познанию и речи. Авторы модели

социальнокоммуникативной компетентности считают, что уровень социальной компетентности ребенка следует оценивать в контексте социально значимых форм поведения. Установлено также зависимость степени овладения навыками социальной коммуникации от осуществления исполнительных функций, которыми являются процессы принятия решения и планирования, при запуске получения задания или перед новой задачей для детей с аутизмом.

***Ключевые слова**: социальные коммуникации, социальная компетенция, аутизм, Вашингтонская школа социальной коммуникации.*

SOCIAL COMMUNICATIONS AS A SOCIAL COMPETENCE IN THE CONCEPT OF WASHINGTON UNIVERSITY RESEARCHERS (USA)

Oleksandr M. Kholod

Dr. in Philology, Professor of the Department of Master's Department of Public Relations and Journalism,
Kyiv National University of Culture and Arts *(Kyiv)*, Academician
of the International Academy of Sciences of Pedagogical Education**,**
36 Konovaltsya Str., Kuiv, Ukraine, 03022
akholod@ukr.net

***ABSTRACT.** The author proves the idea that social communications may be regarded as social competence in the concept of Washington University researchers such as P. Campbell, J. Sipersteyn, H. Craik, K. Dodge (USA). The use of dialectical method allowed the author to analyze social communications from the position of the dominant material basis, which includes adherence to the basic principles of dialectics. General scientific methods of analysis, synthesis, abstraction and generalization helped the author to choose the methodology that has been focused on the next procedures: analysis of the history of problem; formulation of the object, subject and purpose of study; a detailed description of the concept of social competence, which belongs to the researchers of Washington University; discrimination of identificative features of this concept; formulation of conclusions based on the results of the mentioned comparison.*

According to the study, the author concludes that social communication explores communication competence or the ability for social actions of children affected by both innate and socially determined mental disorders, as well as the fact that social communications are considered in social interaction of children with autism. The author also found that for the convenience to analyze such interactions, the Washington School researchers proposed a model of social communicative competence. This model is used for studying the social communicative behavior and analyzes the actions, reflecting the ability of the child to social cognition and speech. The authors

of social communicative competence model believe that the level of child's social competence should be evaluated in the context of socially significant behaviors. It was also established the dependence of the degree of mastery the skills of social communication on executive functions, which mean the process of decision-making and planning, that occur at the beginning of getting the task or before the new challenge for children with autism.

Key words: *social communication, social competence, autism, Washington School of Social Communication.*

Подано до редакції 29.09.2016;
Рецензовано 05.09.2016;
Прийнято до руку 06.09.2016

УДК 81'25:316.347

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕНТАЛІТЕТУ НА ПЕРЕКЛАДАЦЬКУ РЕЦЕПЦІЮ

Ніна Христич

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології і методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, Україна, 08401
forkaf@ukr.net

АНОТАЦІЯ. *У статті викладено результати дослідження сучасної української поезії та її перекладів англійською мовою. Суть дослідження передбачає не лише зіставлення оригіналу і перекладу, осмислення процесу перекладання, а й ряду інших проблем, пов'язаних з вивченням мовної картини світу та особливостей національного менталітету. Робиться спроба довести, що світоглядна компетентність перекладача сприяє точному відображенню змісту та краси художнього твору й донесення його своєрідності до реципієнта – носія іншомовної культури. Автор доводить думку про те, що перекладацька рецепція сучасної української поезії в англомовному світі зумовлена загальною тенденцією сучасних перекладацьких пошуків, що сприяють входженню української поезії у світову літературу.*

Окрім суто теоретичного інтересу, наше дослідження зумовлене також практичними потребами сьогодення, що пов'язані з вивченням рецепції окремого автора та засобів вербального відображення світу. Поширення перекладів українських авторів сприяє зближенню мовних і концептуальних картин світу, що вступають у перекладацькі відносини, поглибленню спільних фонових знань їх носіїв. Широке взаємне ознайомлення народів через переклади художньої літератури, взаємозбагачення контактуючих культур є передумовою зростання якості самих перекладів, підвищення їхньої мовної культури. Процес дослідження рецепції у системах сучасних української та англійської мов сприяє досягненню більшого ступеня об'єктивності у тлумаченні відповідних мовних картин світу.

Ключові слова: *переклад, світосприйняття, рецепція, менталітет, концепт, концептуальна картина світу, американська мрія, українська мрія.*

Вступ

Освоєння творчості українських поетів за кордоном – важливий чинник становлення англо-української та українсько-англійської перекладної думки. Головний критерій українсько-англійських перекладів полягає в адекватності передачі не тільки змісту оригіналу, а й усієї його самобутності, експресивності, емоційності таким чином, щоб реальний англомовний читач сприймав мовний рівень перекладеного твору як рідний на тлі власне національних проблем. Дослідження менталітету ще раз доводить, що перекладознавство – це антропоцентрична наука, яка досліджує певне бачення світу крізь призму національної мови, коли мова виступає виразником національного менталітету.

Методи та методики дослідження

Теоретико-методологічна основа дослідження – праці вітчизняних і зарубіжних вчених з теорії діалогічності художньої літератури та рецептивної естетики, онтологічної герменевтики, порівняльного літературознавства та теорії перекладу.

Результати дослідження

Поетичний переклад можна вважати науковою дисципліною синтезуючого типу, що поєднує взаємозв'язок та взаємодію культури й мови двох і більше народів, шукає найоптимальніші шляхи передачі духовного світу нації з урахуванням її культури,

що відбились та зафіксувалися у мові. Таким чином, об'єктом поетичного перекладу є взаємозв'язок та взаємодія культур і мови. Предмет поетичного перекладу – поетичні твори, що складають мовну картину світу, а точніше – вивчення культурної семантики мовних знаків, що формуються при взаємодії двох різних кодів, а саме мови і культури, з метою виявлення способів, якими мова втілює, зберігає та транслює культуру.

У США українську поезію перекладає англійською мовою невелика кількість перекладачів. Це Михайло Найдан, Вірляна Ткач, Ванда Фіпс, Віталій Чернецький, Аскольд Мельничук, Дзвіня Орловська та ін.

Михайло Найдан зазначає, що «… саме читач перекладів англійською мовою – найбільший авторитет, тобто людина, яка не знає оригінальної мови. Здебільшого фахівці та літературознавці, які пишуть рецензії, статті й дисертації, намагаються передусім знайти помилки і недоліки в перекладах, аби тільки довести свій рівень компетенції. Замість критикувати і шпортатися у подробицях, часто неперекладних нюансах, варто оцінювати переклад загалом – тобто, як твір сприймається в іншій мові» (Найдан, 2015).

Великий вплив на переклад має концептуальна картина світу американців, що вербалізується в культурно-історичному концепті «американська мрія»: '*American dream is a staple of American self-portrait*'. Американська мрія – це мрія на краще, успішне майбутнє, уявлення про те, що кожна людина, маючи енергію, здібності, наполегливість та працьовитість, може досягти успіхів у житті й стати багатою. Основними компонентами концепту «американська мрія»: є орієнтація на успіх (*success orientation*) та матеріальне процвітання (*material prosperity*), які базуються на ідеї рівних можливостей для всіх громадян країни (*equal opportunities*) (Карпова, 2006: 394).

«Українська мрія» 1985–2010 рр. – це мрія бути незалежною державою, мрія свободи та справедливості. Звісно, непідготовленому до сприймання української дійсності американському читачу важко зрозуміти «Батьківщина тебе зустрічає уніформою митника, солодким слоґаном задоволеного політика ґрафіті, в якому місцева софістика димом вітчизни з цигарки запханої в рукав, запахом самогону – студентами у вагоні кількома горобцями, що не дають доїсти вороні заплiснявілий

сир – по радіо знову гонять туфту – смертю Римарука» (Василь Махно, «Жовтень 2008). – '*Your native land welcomes you with the uniform of a customs official with a sweetly-sounding slogan of a satisfied politician the graffiti reflecting local sophistry the smoke of the homeland from a cigarette tucked into a sleeve the scent of homebrew – students inside a railroad car the few sparrows who won't let a crow finish its snack moldy cheese – the radio repeatedly spreading lies – with the death of Rymaruk'* (переклад Ореста Поповича).

«Українська мрія» втілюється у такі рядки «Таке враження, що тутешній люд живе виключно полюваннями або **мріями** про полювання». (Сергій Жадан '*Werwolf sutra*') – '*It's as though the people here live only for hunting or for **dreams** about hunting'* (переклад Сари Лучай).

Під поняттям «перекладацька рецепція» ми розуміємо здатність перекладача відчути самому і донести до іншого читача глибокий смисл поезії, що увібрала у себе концептуальну картину світу. Рецепція поезії іноземними читачами у великій мірі залежить від національної самосвідомості, в якій знаходять своє відображення особливостей осмислення різноманітних понять тим чи іншим етносом з характерним для нього менталітетом. Услід за М.М. Полюжиним, ми розуміємо ментальність як систему образів, які лежать в основі уявлень людини про світ та про своє місце в цьому світі, що визначають вчинки й поведінку людей, а менталітет – це глибинний пласт суспільної свідомості, сукупність механізмів психологічних реакцій і базових уявлень, характерних для різних національних спільнот (Полюжин, 2011: 116).

У поняття «менталітет» включаються не усвідомлено й автоматично сприйняті стани готовності до активної дії, спрямованої на досягнення певної мети чи задоволення потреби, спільні в цілому для епохи й соціальної групи колективні уявлення, імпліковані у свідомості цінності, мотиви, моделі поведінки і стереотипи реакцій, що лежать в основі раціонально сформованих і відрефлектованих форм суспільної свідомості. Мовна свідомість визначається як така її іпостась, яка пов'язана з мовленнєвою діяльністю.

Переклад мовних надбань, перш за все, поетичних творів, ґрунтується на здатності перекладача до категоризації, що пов'язана з його досвідом та уявою, особливостями сприйняття, культурою, а також поняттям ментальних репрезентацій.

«У культурологічному словнику за редакцією В.І. Кононенко знаходимо, що «менталітет (лат. *mentalis*) – це спосіб мислення, світосприйняття, духовний настрій, що притаманний індивіду чи групі. Менталітет культури – глибинні структури культури, історично та соціально укорінені у свідомості й поведінці багатьох поколінь людей, що об'єднують у собі різні історичні епохи розвитку національної культури» (Кононенко, 2008: 171).

Менталітет пов'язаний з певними стереотипами реагування індивідів та спільнот на соціальні події, стандартні соціальні ситуації. Ці стереотипи визначаються соціокультурними нормами, які, у свою чергу, пов'язані з певними світоглядними моделями, що виступають в ролі світоглядного обґрунтування норм, на основі котрих безпосередньо формуються ментальні та емоційні стереотипи реагування на події у соціумі та особистому житті. Ці стереотипи закріплюються в тому числі й у мові при їх перекладі.

Вивчати менталітет важливо не лише тому, що він глибоко прихований у людині, а й тому, що дослідник знаходиться у полоні власного менталітету, який непомітним чином переломлює його погляди на матеріал джерела, з якого береться менталітет іншого народу.

Як у концептах, так і у семантиці мови відображаються загальні, універсальні компоненти загальнолюдської культури і своєрідність менталітету конкретного народу. Якщо порівняти ключові концепти слов'янського і англосаксонського характеру, то вони суттєво відрізняються. Так, на основі аналізу концептів «душа» і «серце» К.В. Головенко робить висновок про те, що у фразеології української, російської та англійської мов існує опозиція тіла як матеріального компонента душі в українській і російській моделях етнічної особистості на відміну від англосаксонської моделі, де матеріальне (*body*) протиставляється ментальному (*mind*) (Головенко, 2007: 189–192).

Вітчизняні та зарубіжні учені довели, що унікальність американської нації значною мірою обумовлена специфікою історичного, культурного та політичного розвитку американського суспільства з моменту його зародження і практично до нашого часу. Протягом усього XIX століття до первісної американської території приєднувалися землі, які мали відмінні історичні та культурні традиції, що, у свою чергу, визначило регіональні розбіжності між майбутніми штатами.

Для американської лінгвокультури XX – початку XXI століття, на думку К.С. Карпової, основними національно-специфічними концептами суспільства є американська мрія *(American dream),* мультикультуралізм *(multiculturalism),* Голлівуд (*Hollywood),* демократія *(democracy)*, супердержава (*superpower),* бізнес (*business)*. Найбільш вагомими для американської нації, вважає К.С. Карпова, є ціннісні домінанти, представлені аксіологемами *individualism, equality, freedom, patriotism, privacy* (Карпова, 2006: 396).

Ці концепти не є ізольованими один від одного, оскільки пронизують життя сучасного американського суспільства, характеризують історичний, культурний, економічний та політичний розвиток, а також зміни, що відбувалися в мовній картині світу американців протягом певного часу.

Саме завдяки поезії можна отримати уявлення про національний менталітет. Доступ до національної поезії забезпечує переклад, який передає як окремі слова, словосполучення, фразеологічними виразами типу *'American dream'*, так і низкою творів окремого автора чи збіркою поетів, об'єднаних єдиною ідеєю.

Перекладацька рецепція передбачає збереження комплексних знаків, в яких задіяні як екстралінгвальні (через те, що поезія часто відбиває конкретні явища матеріальної дійсності, тобто визначені реалії), так і лінгвальні, а саме семантичні (способи створення співвідношення між прямим і переносним значенням комплексних знаків) чинники, на основі яких відбувається адекватний переклад.

Процеси світосприйняття дійсності представлені в концепті, що є складною комплексною одиницею, яка може реалізовуватися в різних структурах уявлення знань. У нижчеподаному фрагменті концептом є ПЕРЕСТРОЙКА. Слід зауважити, що слово «перестройка» не перекладено з російської мови як «перебудова», таким чином вказана лексична одиниця вживається як інтернаціоналізм.

Це було, коли імперії догнивали
і останні убиті падали на останні мури,
і ти вперше потрапив по той бік муру
перестройка, зустріч майбутніх лідер
як нам облаштувати Європу та інше бла-бла

на зеленій-зеленій траві європейських університетів
It happened at a time when empires were rotting
and the last of those killed fell onto the last walls,
and for the first time you get to the other side of the wall **perestroika,**
a meeting of future leaders, how we can take advantage of Europe and other
blah-blah on the pristine ultragreen grass of Euro universities (Наталка Білоцерківець. «Куртка телячої шкіри». Переклад Михайла Найдана).

Рецепція літературних творів 1985–2010 рр. традиційно пов'язується з «перебудовою», падінням імперії, утворенням незалежної України. Ці проблеми відображені також у вірші Сергія Жадана '*Werwolf Sutra'*, переклад Сари Лучай.

А ще ці руїни, ці колишні військові містечка!
Зарослі хвощами казарми, стрільбище, плац, катепе, капепе,
настінні розписи в гімнастичних залах,
настінні написи в умивальниках і сральниках.
Так і хочеться підняти вказівний палець
і повідомити: «Попіл імперій».
Тим часом ідеться про речі значно простіші.
О шостій ранку (в Москві була восьма), їх виганяли з казарм.
Потім увесь той ідіотизм з піснями, фіззарядкою
і вмиванням, довбання мозгів, прибирання території,
розлізле масло сніданку, день до вечора, сколько днєй до пріказа.
And those ruins, those former army towns!
Overgrown with field horsetail,
barracks, shooting ranges, squares, outbuildings, guard posts,
graffiti paintings on the walls of the gyms,
inscriptions on the washroom and shithouse walls.
It's enough to make you want to raise your index finger
and announce «The Ashes of Empires.»
Meanwhile this is about much simpler things.
At six in the morning (in Moscow it was eight)
they were driven out of the barracks.
Then all that idiocy with songs, fitness training
and washing, messing with their heads, cleaning up

the grounds, rancid breakfast butter, all day long till evening,
as many days till the end of service.

У цілому тексті вірша криється глибинна структура, в якій приховані елементи смислу (підтекст, багатозначність, іронічне забарвлення та ін.), розраховані на кмітливість, здогадливість реципієнта.

Перекладацька рецепція є виразником особистих поглядів поета та носієм цілого комплексу психологічних рис та якостей, нерідко притаманних і самому автору. Саме рецепція значної частини концептосфер забезпечують переклад з однієї мови на іншу – перекладач осягає концепт мови оригіналу, а потім намагається підібрати мовні засоби, які найбільш адекватно передають цей концепт при перекладі. Рецепція тексту перекладачем – це виявлення діалектичного взаємозв'язку змісту і форми художнього твору.

Висновки

Підсумовуючи розгляд особливостей лінгвокультурного простору української поезії з позицій її національної культури й менталітету, ми дійшли висновку, що концептуальна картина світу є відображенням дійсності, що проходить через призму авторської рецепції у художньому тексті. Можна стверджувати, що індивідуальноавторська рецепція тексту не обмежує можливості включатися в нове текстове оточення іншого змісту, що веде до своєрідної схематизації знака, вербалізованого текстом.

Література:

Головенко, К.В. (2007). Концепти «доля», «воля», «серце» в українській мовній картині світу та їх віддзеркалення в англомовному світосприйнятті / К.В. Головенко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – № 33. – С. 189–192.

Карпова, К.С. (2006). Лексичні особливості американської моделі успіху як ключового сегменту концепту «американська мрія» / К.С. Карпова // Сучасні дослідження з іноземної філології : [Зб. наук. пр.]. – Ужгород : ПП Підголіцин. – Вип. 4. – С. 392–399.

Кононенко, В.І. (2008). Українська лінгвокультурологія : [навч. пос.] / ВІ. Кононенко. – К. : Вища школа. – 327 с.

Найдан, М. «Майбутні перекладачі української літератури будуть з України» / Михайло Найдан. [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://journal.mandrivets.com/images/file/Taran.pdf

Полюжин, М.М. (2011). Культура – текст – індивідуально-авторський концепт / М.М. Полюжин // Наук. записки. – Вип. 19. – Острог. – С. 114–120.

Twenty-five years of Ukrainian poetry (1985–2010): new voices with the freedom to create. [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://bukvoid.com.ua/library/international_poetry_review/twentyfive_years_of_ukrainian_poetry_

References:

Golovenko, K.V. (2007). *Koncepty «dolya», «volya», «sertse» v ukrainskii movnii kartyni svitu ta ih vidzerkalenya v anglomovnomu svitospryimanni [The concepts 'fate', 'will', 'heart' in the Ukrainian language picture of the world and their reflection in the English worldview]. (Vol. 33).* Zhytomyr [in Ukrainian].

Karpova, K.S. (2006). *Leksychni osoblyvosti modrli uspihu yak klyuchovogo segment konceptu «amerykanska mriya» [Lexical features of American model of success as a key segment of the concept of 'the American dream'] (Vols. 4).* Uzhorod : PP Pidgolitsyn [in Ukrainian].

Kononenko, V.I. (2008). *Ukrainska lingvokultorolohiya [Ukrainian cultural linguistics].* Kyiv: Vystha shkola [in Ukrainian].

Naydan, M. (2015). Maibutni perekladachi ukrainskoi literatury budut z Ukrainy [Future interpreters of Ukrainian literature will be from Ukraine [Retrieved *from http://journal.mandrivets.com/images/file/Taran.pdf [in Ukrainian].*

Polyuzhyn, M.M. (2011). *Kultyra – tekst – indyvidualno-avtorskyi concept. Culture – text – individual author's concept*. Ostrog [in Ukrainian].

Twenty-five years of Ukrainian poetry (1985–2010): new voices with the freedom to create. *Retrieved from http://bukvoid.com.ua/library/international_poetry_review/twentyfive_years_of_ukrainian_poetry_*

ВЛИЯНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО МЕНТАЛИТЕТА НА ПЕРЕВОДЧЕСКУЮ РЕЦЕПЦИЮ

Нина Христич

кандидат педагогических наук,
доцент кафедры иностранной филологии и методики обучения,
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий Государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Украина, 08401
forkaf@ukr.net

***АННОТАЦИЯ**. В статье изложены результаты исследования современной украинской поэзии и ее переводов на английский язык. Суть исследования предполагает не только сопоставление оригинала и перевода, осмысления процесса перевода, но и ряда других проблем, связанных с изучением языковой картины мира и особенностей национального менталитета. Делается попытка доказать, что мировоззренческая компетентность переводчика способствует точному отражению содержания и красоты художественного произведения и донесения его своеобразия к реципиенту – носителя иноязычной культуры. Автор доказывает мысль о том,*

что переводческая рецепция современной украинской поэзии в англоязычном мире обусловлена общей тенденцией современных переводческих поисков, способствующие вхождению украинской поэзии в мировую литературу. Кроме чисто теоретического интереса, наше исследование обусловлено также практическими потребностями сегодняшнего дня, связанные с изучением рецепции отдельного автора и средств вербального отражения мира. Распространение переводов украинских авторов способствует сближению языковых и концептуальных картин мира, вступающих в переводческие отношения, углублению совместных фоновых знаний их носителей. Широкое взаимное ознакомление народов через переводы художественной литературы, взаимообогащения контактирующих таким образом культур является предпосылкой роста качества самих переводов, повышение их языковой культуры. Процесс исследования рецепции в системах современных украинского и английского языков способствует достижению в большей степени объективности в толковании соответствующих языковых картин мира.

Ключевые слова: *перевод, мировосприятия, рецепция, менталитет, концепт, концептуальная картина мира, американская мечта, украинская мечта.*

THE INFLUENCE OF NATIONAL MENTALITY ON TRANSLATION RECEPTION

Nina S. Khrystych

Ph.D. in Pedagogy, Assistant professor of the Department of Foreign Philology and Applied Linguistics,

SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda»,

30 Suhomlynskyi Str., Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine, 08401

forkaf@ukr.net

ABSTRACT. *The article presents the results of study of modern Ukrainian poetry and its translation in English. The essence of the research involves not only comparing the original and the translation, understanding the process of shifting, but also a number of other issues related to the study of language picture of the world and features of national mentality. We try to make an attempt to prove that worldview competence of interpreter facilitates accurate reflection of the content and the beauty of the artwork and deliver it to the recipient identity such as the foreign language culture media. The author proves the idea that translation reception of modern Ukrainian poetry in the English-speaking world is due to the general trend of modern translational researches that promote entry of the modern*

Ukrainian poetry in the English world. Apart from the theoretical interest, driven by our research and practical today's needs which are connected with the study of verbal reflection of the world by an author and the ways of verbal reception of the world. The distribution of translations of Ukrainian authors contributes to the convergence of language and conceptual pictures of the world that come into translational relations, deepening of the common background of native speakers. The wide mutual acquaintance of peoples via translations of fiction provides the enrichment of cultures and the growth of the quality of translations, improving their linguistic culture. The research process of reception systems of the modern Ukrainian and English languages contributes to a greater degree of objectivity within the meaning of language world.

Key words: *translation, worldview, reception, mentality, concept, conceptual picture of the world, American dream, Ukrainian dream.*

Подано до редакції 11.09.2016;
Рецензовано 15.09.2016;
Прийнято до руку 16.09.2016

УДК 81'373.222'37 (811.111+ 811.133.1+811.161.2)

СТРУКТУРНІ ТИПИ ІХТІОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Наталія Швець

Викладач кафедри іноземної філології і методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, Україна, 08401
nathalie.chvets@gmail.com

АНОТАЦІЯ. *Стаття присвячена з'ясуванню структурних типів англійських, французьких та українських іхтіонімів на основі інтерпретації їх ономасіологічної структури. Установлено чотири спільні структурні типи найменувань риб в англійській, французькій та українській мовах – деривати, композити, двокомпонентні сполуки та багатокомпонентні сполуки. Визначено найпродуктивніші суфікси при формуванні дериватів. Охарактеризовано асоціативний, дистантно-*

синтагматичний, контактно-синтагматичний та сумарний типи композитів. Ідентифіковано структурні моделі, за якими утворено двокомпонентні та багатокомпонентні сполуки. Виявлено, що структурні відмінності англійських, французьких та українських іхтіонімів пов'язані з продуктивністю різних типів структур при утворенні найменувань риб у трьох мовах (композитів – в англійській, багатокомпонентних сполук – у французькій, дериватів – в українській).

Ключові слова: *когнітивно-ономасіологічний метод, ономасіологічна структура, іхтіонім, дериват, композит.*

Вступ

Сучасна когнітивна ономасіологія (А. Бленк (Blank, 2001), Й. Гржега (Grzega, 2002), П. Кох (Koch, 2004), О. Кубрякова (Кубрякова, 1997), О. Селіванова (Селиванова, 2000), П. Штекауер (Štekauer, 2005) характеризується новими підходами до аналізу механізмів і способів відображення явищ навколишньої дійсності в мовах, тобто до вивчення номінативної діяльності людини. Представники зазначеного підходу розглядають мову як ментально-репрезентаційну систему, яка відображає у формі знаків те, що перебуває поза її межами.

Актуальність нашої розвідки зумовлена її спрямуванням на дослідження одного з етапів творення номінативних одиниць – формування ономасіологічної структури, що сприятиме розкриттю лінгвоментальних механізмів актів номінації.

Аналіз попередніх досліджень

Термін «ономасіологічна структура» було введено у науковий обіг чеським лінгвістом М. Докулілом у 1962 році (Dokulil, 1962), який розглядав її як поєднання двох компонентів – ономасіологічної ознаки (мотиватора, твірної основи) й ономасіологічного базису (словотворчого форманта). Російська дослідниця О. Кубрякова, виходячи з концепції синтаксичної природи деривації, доповнила ономасіологічну структуру композитів предикатом або зв'язкою, які встановлюють між ознаками певний тип відношень (Кубрякова, 1988). Такий підхід до інтерпретації ономасіологічної структури передбачав реконструкції мотивуючого судження (синтагми), дефініції, пропозиційної структури. З розвитком теорії номінації та когнітивної ономасіології українським

науковцем О. Селівановою було запропоновано розширити поняття ономасіологічної структури за допомогою «залучення мотиву, мети номінаторів, а також проектування ономасіологічної ознаки чи ознак, ономасіологічного базису й імплікованої частини мотиваційної бази з урахуванням значення найменування на певну структуру знань про позначене (актуалізовані фрагменти пропозиції чи асоціативні метафоричні й образні елементи)» (Селіванова, 2006: 154).

Мета статті – виявити структурні типи іхтіонімів в англійській, французькій та українській мовах. **Завдання**: 1) охарактеризувати структурні типи іхтіонімів та сконструювати структурні моделі, за якими їх утворено; 2) виявити спільні та відмінні ознаки структурних типів іхтіонімів в англійській, французькій та українській мовах.

Методи та методики дослідження

Основний метод, використаний для опрацювання матеріалу – когнітивно-ономасіологічний аналіз, що має на меті встановлення типу мотивації номінативних одиниць. Когнітивно-ономасіологічний аналіз реалізується у два етапи: 1) моделювання структури знань про позначене або її фрагмента; 2) інтерпретація ономасіологічної структури (Селиванова 2000, с. 109).

Для дериватів інтерпретація ономасіологічної структури передбачає встановлення ономасіологічного базису, формантів попередніх стадій деривації. За умови відсутності у слові словотворчого форманта, базис реконструюється на підставі частиномовного статусу та словотворчого типу найменування (Селіванова, 2000).

Для композитів до цього додається характер концептуального зв'язку між ономасіологічними ознаками. Наприклад, ономасіологічна структура композитного іхтіоніма *hogsucker* є іменником з інверсованим порядком розташування компонентів, з головним і допоміжним наголосом, словотворчим формантом *-er*, що виконує агентивну функцію. Композит має дві ознаки, що відповідають предикату й об'єкту у структурі знань про позначене, пов'язані безпосереднім синтаксичним зв'язком.

Ономасіологічна структура сполуки репрезентує тип синтаксичної моделі, за якою вона формується. Наприклад,

англійський іхтіонім *gulper eel*, французький *murène ruban* та український *риба водяного* мають у своєму складі два іменники, тобто утворені за моделлю N+N (де N – іменник).

Застосування зіставно-типологічного методу дало змогу пояснити загальні закономірності та відмінності у структурі іхтіонімів англійської, французької та української мов.

Результати дослідження

У результаті аналізу фактичного матеріалу було визначено такі структурні типи іхтіонімів в англійській, французькій та українській мовах: 1) деривати; 2) композити; 3) двокомпонентні сполуки; 4) багатокомпонентні сполуки.

З-поміж досліджених нами **англійських іхтіонімів** переважають ***двокомпонентні сполуки*** (72,1%). Базис цих іхтіонімів організований за такими моделями:

1) N+N (32,5%): *spinner shark*, *grass carp*, *algae eater*, *Ackley's skate* (іменники в цих моделях можуть бути композитами, що збільшує кількість ономасіологічних ознак: *Natal fingerfin*, *Sacramento blackfish*, *fivebar flagtail*, *gulf cuskeel*);

2) Adj+N (31,1%): *Indian mackerel*, *northern pike*, *least chub*, *dusky shark*, *yellow bass* (такі сполуки розширюються як за рахунок прикметників-композитів (*deepwater serrano*, *yellowfin surgeon*, *longnose emperor*) так і за допомогою іменників-композитів (*pink lanternshark*, *tropical sawshark*, *smooth hammerhead*);

3) PII+N (5,6%): *striped bass*, *collared eel*, *freckled skate*;

4) NP+N (2,3%): *Black Sea shad*, *Borneo river shark*, *New Zealand smelt*;

5) PI+N (0,6%): *basking shark*, *kissing gourami*, *climbing perch*.

Близько 20,3% англійських іхтіонімів є ***композитами***. Згідно із запропонованою О. Селівановою типологією композиції, що враховує характер зв'язку між мотиваційними (ономасіологічними) ознаками (Селіванова, 1996: 67–94), композитні іхтіоніми англійської мови поділяємо на такі типи:

1) асоціативний (16,9%), при якому ономасіологічні ознаки складного слова не знаходяться у синтаксичному зв'язку, проте вони пов'язані асоціативним зв'язком, що передбачає метафоризацію обох або одного з компонентів (там само, с. 84): *flutemouth*, *flagtail*, *walleye*, *bonnethead*;

2) дистантно-синтагматичний (2%), що базується на мотивуючій синтаксичній конструкції, але зв'язок між її компонентами опосередкований іншими елементами, які редукуються у процесі номінації: *soupfin*, *cavebass*, *sandeel*;

3) контактно-синтагматичний (0,8%), що передбачає наявність безпосереднього зв'язку між ономасіологічними ознаками композита: *lookdown*, *sandburrower*, *tripletail*;

4) сумарний (0,6%), який характеризується семантично та синтаксично однорідними компонентами складного слова, поєднаними сурядним зв'язком: *trout-perch*, *eel-catfish*.

Наступну групу іхтіонімів в англійській мові складають ***багатокомпонентні сполуки*** (6,5%), що є розширеними аналогами двокомпонентних сполук, які утворилися за рахунок іменників (*Seychelles gulper shark*, *Florida largemouth bass*, *Galapagos bullhead shark*), прикметників (*Pacific sleeper shark*, *Great White Shark*, *Mexican golden trout*) та гіпотаксичних груп (*blue and yellow rockcod rough*).

Деривати становлять 1,1% від досліджених англійських іхтіонімів. Більшість дериватів утворено від дієслів за допомогою додавання суфікса *-er* (*pouter*, *sweeper*, *sucker*, *darter*), такі іхтіоніми мотивовані особливостями поведінки риб. Другим за продуктивністю є суфікс *-y* (*piggy*, *pinky*).

У сучасній **французькій мові** серед іхтіонімів переважають ***двокомпонентні сполуки*** (60,6%), більшість з яких мають у своєму складі прикметник та іменник (28,8%). Проте, якщо в англійській мові вони представлені лише моделлю Adj+N, французькі іхтіоніми такого типу утворені за двома моделями (Adj+N – *petite sole*, *grande roussette*, *longue girelle*, та N+Adj – *perche canadienne*, *raie arctique*, *murène noire*), що зумовлено особливостями граматичної будови французької мови. Такі сполуки можуть мати у своєму складі як композитні іменники (*squale-chagrin commun*, *requin-marteau cornu*, *poisson-coffre jaune*) так і прикметники (*requin longimane*, *requin grande-gueule*).

Поширеними є також двокомпонентні сполуки моделі N+(Prep)+N (23,4%): *requin marcheur*, *mérou de Malabar*, *perche d'Amérique*, *murène à barres*. Кількість ономасіологічних ознак у таких моделях розширюється завдяки наявності композитів: *requin-marteau planeur*, *squale-chagrin de l'Atlantique*, *poisson-ange géographe*.

Менш поширені двокомпонентні сполуки моделей N+PII (8,2% – *labre décoré*, *murène tatouée*, *requin bordé*) та N+PI (0,2% – *grondin volant*).

Наступну групу становлять ***багатокомпонентні сполуки*** (27,5%), які поділяємо на такі підгрупи:

1) трикомпонентні, що утворилися за рахунок розширення двокомпонентних сполук шляхом додавання іменників (*requin gris de récif*, *sar commun de Maroc*, *requin dormeur du Pacifique*) та прикметників (*grand requin blanc*, *ange de mer commun*, *ange de mer argentin*);

2) чотирикомпонентні: *demoiselle à trois bandes noires*, *poisson empereur à bande orange*, *chirurgien olive à tache orange*.

Композити складають 10,8% французьких іхтіонімів. Серед них виділяємо складні слова асоціативного (9,5% – *labre-oiseau*, *serran-vachette*, *aiguille-crocodile*), сумарного (1% – *bar-perche*, *morue-lingue*, *sole-limande*) та дистантно-синтагматичного (0,3% – *poisson-suceur*, *requin-corail*) типів. Композитів контактно-синтагматичного типу у французькій мові не було виявлено.

Найменш розповсюдженими серед французьких іхтіонімів є ***деривати*** (1,1%), що утворилися за допомогою різноманітних суфіксів (*- eur – grogneur*, *-on – vairon*, *-in – grondin*, *-é – marbré*, *-eau – barbeau*).

Переважна більшість **<u>українських</u>** іхтіонімів є ***двокомпонентними сполуками*** (71,1%), ономасіологічна структура яких містить від двох до чотирьох ономасіологічних ознак (в результаті наявності композитів у складі сполук, які можуть бути як головним елементом, так і залежним). Такі сполуки організовані за моделями: Adj+N та N+Adj (65,3% – *Американський сомик*, *кам'яний окунь*, *багатоголкова колючка*, *плітка сибірська*, *пуголовка каспійська*, *щипавка кримська*), N+N (5,6% – *ялець Данилевського*, *боція клоун*, *сом зозуля*) та N+PI (0,2% – *луфар стрибаючий*).

Другу групу становлять ***композити*** (13,9%) асоціативного (7,3% – *бичок-рись*, *ротань-головешка*, *пічкур-білопер*), контактно-синтагматичного (4,5% – *піскорийка*, *жовтом'яска*, *зіркогляд*), дистантно-синтагматичного (1,6% – *бичок-зеленчак*, *трубкорот*, *веслоніс*) та сумарного (0,5% – *макрелещука*, *сиг-марена*) типів.

Досить поширеними є ***деривати*** (11,5%), утворені за допомогою таких суфіксів, як *-ик* (*півник*, *сонцевик*, *юровик*), *-ов*

(*голкові*, *собачкові*, *маслюкові*), *-ун* (*пискун*, *бризкун*, *стрибун*), *-авк* (*сикавка*, *щипавка*), *-івк* (*вільхівка*, *березівка*), *-ушк* (*сірушка*, *зеленушка*).

Найменше серед українських іхтіонімів ***багатокомпонентних сполук*** (3,5%), серед яких виділяємо трикомпонентні (*морський вугор південний*, *котяча акула карибська*, *сонячний окунь синьозябровий*) та чотирикомпонентні (*чорна котяча акула антильська*, *довгорилий європейський морський коник*) сполуки.

Висновки

У результаті дослідження було встановлено структурні типи англійських, французьких та українських іхтіонімів – деривати, композити, двокомпонентні сполуки та багатокомпонентні сполуки. Спільною для зіставлюваних мов виявилася перевага двокомпонентних сполук. Пояснити це можна тим, що при утворенні найменувань риб характерним є додавання уточнюючого слова, що містить мотиваційну ознаку, до видової назви. Відмінності у структурах англійських, французьких та українських іхтіонімів пов'язані з продуктивністю різних типів структур у кожній мові. Для англійської мови, якій загалом притаманне утворення нових слів у результаті основоскладання, характерною є утворення композитних іхтіонімів. У французькій мові, де композитна номінація є слаборозвиненою, сполучаються найчастіше самостійні слова, що призвело до виникнення багатокомпонентних іхтіонімів. В українській мові нові слова здебільшого утворюються за допомогою словотворчих афіксів, чим можна пояснити значну кількість дериватів, утворених суфіксальним способом.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виявленні моделей фразеологізмів з компонентами-іхтіонімами.

Література:

Кубрякова, Е.С. (1988). Словосложение как процесс номинации и его отличительные формальные и содержательные характеристики / Е.С. Кубрякова // Теоретические основы словосложения. – Пятигорск : ПГПИИЯ. – С. 3–23.

Кубрякова, Е.С. (1997). Части речи с когнитивной точки зрения / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Ин-т языкознания РАН. – 326 с.

Селиванова, Е.А. (2000). Когнитивная ономасиология : [монография] / Елена Александровна Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр. – 248 с.
Селіванова, О.О. (1996). Складне слово : мовні моделі світу (основи зіставної композитології російської та української мов) / Олена Олександрівна Селіванова. – Черкаси : ЦНТІ. – 297 с.
Селіванова, О.О. (2006). Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К. – 716 с.
Blank, A. (2001). Words and Concepts in Time : towards Diachronic Cognitive Onomasiology. *Das online-Journal metaphorik.de., Vol. 1.* – URL : http://www.metaphorik.de.
Dokulil, M. (1962). Tvoreni slov v cestine. Teorie odvozovani slov. – Praha : Nakladatelství Československé akademie věd. 264 s.
Koch, P. (2004). Diachronic cognitive onomasiology and semantic reconstruction. *Lexical Data and Semantic Change, (pp. 79–106).* In W. Mihatsch, R. Steinberg (Eds.). Tübingen : Stauffenburg.
Štekauer, P. & Lieber R. (2005). Onomasiological Approach to Word-formation. *Handbook of Word-formation, (pp. 207–229).* Dordrecht : Springer.

References:

Kubryakova, Ye.S. (1988). Slovoslozheniye kak protsess nominatsii i yego otlichitel'nyye formal'nyye i soderzhatel'nyye kharakteristiki [Composition as the nomination process and its distinctive formal and substantial characteristics]. *Teoreticheskiye osnovy slovoslozheniya – Theoretical fundamentals of composition, (pp. 3–23).* Pyatigorsk: PSPI [in Russian].
Kubryakova, Ye.S. (1997) *Chasti rechi s kognitivnoy tochki zreniya [Parts of speech from the point of view of cognitive approach]*. Moscow: Institute of Linguistics, Russian Academy of Sciences [in Russian].
Selivanova, Ye.A. (2000) *Kognitivnaya onomasiologiya [Cognitive onomasiology]*. Kiev: Fitosotsiotsentr [in Russian].
Selivanova, O.O. (1996) *Skladne slovo: movni modeli svitu (osnovy zistavnoyi kompozytolohiyi rosiys'koyi ta ukrayins'koyi mov) [Compound words: linguistic world models (the fundamentals of comparative composition of Russian and Ukrainian)]*. Cherkasy: TSNTI [in Ukrainian].
Selivanova, O.O. (2006) *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediya [Linguistics: terminological encyclopedia]*. Poltava: Dovkillya-K. [in Ukrainian].
Blank, A. (2001). Words and Concepts in Time : towards Diachronic Cognitive Onomasiology. *Das online-Journal metaphorik.de., Vol. 1.* – URL : http://www.metaphorik.de.
Dokulil, M. (1962). Tvoreni slov v cestine. Teorie odvozovani slov. – Praha : Nakladatelství Československé akademie věd. 264 s.
Koch, P. (2004). Diachronic cognitive onomasiology and semantic reconstruction. *Lexical Data and Semantic Change, (pp. 79–106).* In W. Mihatsch, R. Steinberg (Eds.). Tübingen : Stauffenburg.
Štekauer, P. & Lieber R. (2005). Onomasiological Approach to Word-formation. *Handbook of Word-formation, (pp. 207–229).* Dordrecht : Springer.

СТРУКТУРНЫЕ ТИПЫ ИХТИОНИМОВ В АНГЛИЙСКОМ, ФРАНЦУЗСКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ

Наталия Швец

Преподаватель кафедры иностранной филологии и методики обучения,
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий Государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Украина, 08401
nathalie.chvets@gmail.com

АННОТАЦИЯ. *Статья посвящена выяснению структурных типов английских, французских и украинских ихтионимов на основе интерпретации их ономасиологической структуры. Установлены четыре общие структурные типы наименований рыб в английском, французском и украинском языках – дериваты, композиты, двухкомпонентные соединения и многокомпонентные соединения. Определены наиболее продуктивные суффиксы для формирования дериватов. Охарактеризованы ассоциативный, дистантно-синтагматический, контактно-синтагматический и суммарный типы композитов. Идентифицированы структурные модели, по которым создано двухкомпонентные и многокомпонентные соединения. Выявлены структурные различия английских, французских и украинских ихтионимов связанные с производительностью различных типов структур при образовании наименований рыб в трех языках (композитов – в английском, многокомпонентных соединений – во французском, дериватов – в украинском).*

Ключевые слова: *когнитивно-ономасиологический метод, ономасиологическая структура, ихтионим, дериват, композит.*

STRUCTURAL TYPES OF ENGLISH, FRENCH AND UKRAINIAN FISH NAMES

Nataliia V. Shvets

a Lecturer of Foreign Languages and Teaching Methods Department,
SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda»,
30 Suhomlynskyi Str., Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine, 08401
nathalie.chvets@gmail.com

ABSTRACT. *The article is devoted to the identification of structural types of English, French and Ukrainian ichthyonyms based on the interpretation*

of their onomasiological structure. The four structural types of fish names in English, French and Ukrainian are established, they are derivatives, compounds, two-component and multi-component nouns. The most productive suffixes for forming derivatives are found out. The associative, distant-syntagmatic, contact-syntagmatic and integrated compound types are characterized. The structural models of two-component and multi-component nouns are identified. It is found out that structural differences between English, French and Ukrainian ichthyonyms are expressed by the productivity of different structural types of fish names in three languages (compounds prevail in English, multi-component nouns – in French, derivatives – in Ukrainian).

Key words: *cognitive onomasiological method, onomasiological structure, ichthyonym, derivative, compound.*

Подано до редакції 07.09.2016;
Рецензовано 14.09.2016;
Прийнято до руку 15.09.2016

Шановні колеги!

Запрошуємо Вас опублікувати статті у збірнику наукових праць **«Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics»** (див.: **Веб-сайт Збірника** http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ua**).** Збірник зареєстровано у 13 бібліографічних і реферативних базах даних та інформаційних системах (див.: http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ua/8-golovna/53-indeksuvannya).

Терміни випуску чергових номерів Збірника:

Вип. 21 / 2017 – квітень 2017 року (статті приймаються до 1 лютого 2017 р.).
Вип. 22 / 2017 – листопад 2017 року (статті приймаються до 1 жовтня 2017 р.).
Вип. 23 / 2018 – квітень 2018 року (статті приймаються до 1 лютого 2018 р.)

Умови подання й опублікування статті

1. Стаття подається мовою оригіналу (або українською, або російською, або англійською мовою) в електронному варіанті на E-mail: psycholing.elab@gmail.com

2. Якщо стаття написана українською або російською мовами, необхідно обов'язково подати *переклад статті на англійську мову* (відповідно до вимог МОН України до збірників наукових праць (Наказ № 1111 від 17.10.2012 р.). Англомовні версії статей розміщуватимуться на Веб-сайті Збірника http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ua, тому ***додаткова оплата не здійснюватиметься***.

3. Обсяг статті – 10-15 сторінок.

4. **Рукописи проходять незалежне рецензування** (див.: «Положення про порядок рецензування» http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ua/retsenzenyvanny/polozhennya).

Технічні вимоги до оформлення статті

1. Поля: нижнє, верхнє – 2 см; праве – 1,5 см; ліве – 3 см. **Редактор**: MS Word. **Гарнітура**: Times New Roman, кегель (розмір) 14, інтервал – 1,5. Текст набирається без переносів.

2. Стаття подається за такою СТРУКТУРОЮ:
УДК (по лівому краю)
НАЗВА СТАТТІ (по центру)
Ім'я та **прізвище автора** (по центру)**)**
Вчене звання, науковий ступінь, посада
Місце роботи, поштова адреса установи та електронна пошта автора (по центру)
Анотація статті (150-200 слів)
Ключові слова мовою оригіналу статті (5-10 слів).
Текст статті.

Текст статті включає такі компоненти:

Вступ (розкривається актуальність дослідження; здійснюється постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень і публікацій; формулюються мета і завдання).

Методи та методики дослідження (висвітлюється процедура теоретико-методологічного та/або експериментального дослідження).

Результати (викладається основний матеріал так, щоб була зрозумілою суть теоретичного та/або емпіричного дослідження; дискусії щодо висвітленої проблематики).

Висновки (здійснюється узагальнення результатів, передбачаються перспективи подальших досліджень).

Література (*вирівнювання по центру*) оформлюється відповідно до вимог Президії ВАК України (Бюлетень ВАК України. – 2008. – № 3).

References (*вирівнювання по центру*) (оформлення згідно стандарту APA) http://psychling.phdpu.edu.ua/images/recenzent/Oformlenya%20literatyru.pdf

3. **Цитування та внутрішньотекстове посилання** на джерела здійснюються за гарвардським стилем, наприклад: (Петренко, 2008); якщо зазначається сторінка джерела, то вона подається через двокрапку, наприклад (Петренко, 2008: 125).

4. **До статті додається окремим файлом:**
   1) підписана автором форма про ознайомлення з Положенням про конфлікт інтересів http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ua/etika/konflikt-interesiv

5. **Файли мають бути названі прізвищем автора:**
   Прізвище_стаття.doc
   Прізвище_форма про конфлікт інтересів.doc
   Прізвище_оплата (відсканований документ)

6. **Вартість** 1 сторінки – **40 грн**.

7. Додатково сплачуються кошти **за пересилку** збірника в розмірі **30 грн.**

Контактні телефони членів редколегії:

067-907-60-30; 093-756-60-90 – ***Лариса Олександрівна Калмикова***, *головний редактор Збірника*

097-525-21-42; 063-591-92-17 – ***Наталія Валентинівна Харченко***, *відповідальний секретар Збірника*

095-460-94-48; 063-953-66-71 – ***Інна Володимирівна Мисан***, *член редколегії Збірника.*

Дякуємо за співпрацю!

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ

УДК 81’23:811.111

ПРОБЛЕМА СПРИЙНЯТТЯ І РОЗУМІННЯ ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТАМИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Іван Іваненко
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології і методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, Україна, 08401
ivan.ivanenko@ukr.net

АНОТАЦІЯ. *У статті проаналізовано проблему сприйняття і розуміння іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів у вищій школі …*

Ключові слова: *іноземна мова, сприйняття мовлення, розуміння мовлення, …*

Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті… Текст статті…

Література:

…

References:

…

ПРОБЛЕМА ВОСПРИЯТИЯ И ПОНИМАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧИ СТУДЕНТАМИ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ФАКУЛЬТЕТОВ

Иван Иваненко
кандидат филологических наук,
доцент кафедры иностранной филологии и методики обучения,

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий Государственный педагогический
университет имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., Украина, 08401
ivan.ivanenko@ukr.net

АННОТАЦИЯ. *В статье проанализирована проблема восприятия и понимания иноязычной речи студентов нефилологических факультетов в высшей школе. …*

Ключевые слова: *иностранный язык, восприятие речи, понимания речи, …*

THE PROBLEM OF STUDENTS' PERCEPTION AND UNDERSTANDING OF FOREIGN SPEECH ON NON-LINGUISTIC DEPARTMENTS

Ivan N. Ivanenko

Ph.D. in Philology, Assistant professor of the Department of Foreign Philology and Teaching Methods Department,
HSEE «Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University
named after Hryhoriy Skovoroda»,
30 Sukhomlynsyi Str., Pereyaslav-Khmelnytskyi, Kyiv Reg., 08401
ivan.ivanenko@ukr.net

ABSTRACT. *The problem of students' perception and understanding of foreign speech on non-linguistic departments at the university is analysed in the article. …*

Key words: *foreign language, speech perception, speech understanding, …*

Dear Colleagues!

We invite you to publish articles in the Collection of Scientific Works «Психолінгвістика», «Психолингвистика», «Psycholinguistics». The Journal is Indexed and Listed in http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ua/8-golovna/53-indeksuvannya

Terms release next Collections:

Vol. 21/2017 – April 2017 (Articles accepted until February 1, 2017).
Vol. 22/2017 – November 2017 (Articles accepted until October 1, 2017).
Vol. 23/2018 – April 2018 (Articles accepted until February 1, 2018).

Terms of presentation *(at author's wish)* and publication of the ARTICLE a Collection of scientific papers «Психолінгвістика», «Психолингвистика», «Psycholinguistics»

1. Article shall be submitted in the electronically in a file executed in a text editor MS Word for Windows to E-mail: psycholing.elab@gmail.com.
2. The paper volume – 10-15 pages.
3. After manuscripts reviewing by the reviewers the organizing committee reserves the right to send them to the author for revision.
4. Articles that do not meet psycholinguistic problems will be rejected by the editorial board of the scientific journal.

Requirements for execution of an ARTICLE

1. Fields: lower, upper – 2 cm; right – 1.5 cm; left – 3 cm. **Editor:** MS Word. **Headset:** Times New Roman, font size (size) 14, interval – 1,5. The text must be typed without divisions.

2. The main text of the article must be given in 2 lines by the following **structure:** UDC (on the left) is provided by bibliographic department of the higher school library where you work. The library staff is responsible for providing the accuracy of UDC. You can use a universal classification tithes (See.: http://teacode.com/online/udc or http://udk-codes.net)

TITLE OF THE ARTICLE (centered)
Name and **initials** of the author (centered)
Scientific degree, academic status (position) (on the right)
Place of work (institution, country) and **e-mail address** (on the right)
Abstract (100-200 words or 800-1000 signs)
Key words (5-10 words)

Text of the article includes the following components:

Introduction (revealed the relevance of a research, analysis of previous researches and publications; formulation of the purpose and objectives);

Methods and techniques of a research (procedural specificity of theoretical and methodological or experimental orientation of a research is highlighted);

Results (the basic material must be presented in an understandable way in order to catch the essence of theoretical or empirical research; descussion on highlighted issues)

Summary (provides generalization of the results of carried out research and prospects for further research);

REFERENCES (centered) (executed according to the standard of APA) http://psychling.phdpu.edu.ua/images/recenzent/Oformlenya%20literatyru.pdf**.** After the reference list must be given a post address where the author (co-authors) of the article works.

3. Citing and intratextual references to the literary sources must be made in accordance with the Harvard style, for example: (Smith, 2008); if the page of the source is indicated, it is served by a colon (Smith, 2008: 125).

4. The article must be added by a separate file including:
1) a form signed by the author on aquintance with Regulation on conflict of interests http://psychling.phdpu.edu.ua/index.php/ua/etika/konflikt-interesiv

5. The files must be named by author's name:
Name_article.doc
Name_form on the conflict of interests.doc
Name_payment (scanned document)

6. Mony can by fend to the account:
BENEFICIARY: KHARCHENKO NATALIA
ACCOUNT: 26204602997967
BANK OF BENEFICIARY: PRIVATBANK
DNEPROPETROVSK, UKRAINE
SWIFT CODE: PBANUA2X
INTERMEDIARY BANK: JP MORGAN CHASE BANK
New York, USA
SWIFT CODE: CHASUS33
CORRESPONDENT ACCOUNT: 0011000080

7. Publication payment – 1 page – **5 €** and **10 €** – for sending the publication

Telephone:

(+38) 068-805-84-41 – ***Mahdalyna Lyla***
(+38) 093-756-60-90 – ***Larysa Oleksandrivna Kalmykova***, *the Chief editor of a collection of papers «Psycholinguistics»*
(+38) 097-525-21-42;
063-591-92-17 – ***Nataliia Valentynivna Kharchenko***
(+38) 095-460-94-48 – ***Inna Volodymyrivna Mysan***

SAMPLE OF THE ARTICLE EXECUTION

UDC 159.9:37.011.3-051

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF TEACHER'S SELF-REGULATION IN COMMUNICATION DURING THE VERBAL PEDAGOGICAL INTERACTION

Ivan N. Ivanenko

Ph.D. in Psychology, Assistant professor of the Department of Psychology,
HSEE «Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University
named after Hryhoriy Skovoroda»,
30 Sukhomlynsyi Str., Pereyaslav-Khmelnytskyi, Kyiv Reg., 08401
ivan.ivanenko@ukr.net

ABSTRACT. *The article deals with the psychological features of self-regulation…*

Key words: *self-regulation, communication, …*

Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text

Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text…Text

References:

…

Психолінгвістика. Психолингвистика. Psycholinguistics: [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2016. – Вип. 20 (2). – 140 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ПСИХОЛІНГВІСТИКА
ПСИХОЛИНГВИСТИКА
PSYCHOLINGUISTICS

МОВОЗНАВСТВО

ВИПУСК 20 (2)

Збірник наукових праць
Виходить двічі на рік
Українською, російською та іншими мовами

Комп'ютерна верстка і дизайн І.В. Мисан

Автор несе відповідальність за зміст статті.
Редколегія збірника не завжди поділяє теоретико-методологічні погляди авторів.

УДК 81'23
ББК 88+81.2-5
П 86

ISSN 2309-1797 (print)
ISSN 2415-3397 (online)

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2016

Підписано до друку 12.10.2016 р. Формат 60Х84 1/16.
Папір офс. № 1. Гарнітура Times New Roman.
Наклад 300. Зам. № 209 Ум. друк. арк. 6,3.
Виготівник ФОП Домбровська Я. М., свідоцтво про державну реєстрацію № 2 340 000 0000 003646 від 15.07.2015 р.
08055, Київська обл., Макарівський р-он., с. Вільне,
вул. Чапаєва 16а, e-mail: devis519@ukr.net